

”Uudistushenkisiä ammattilaisia asiantuntijatehtäviin”

Jalometallialan koulutuksen muutokset Kuopiossa vuosina 1977–2009

Heli Kalliola

Pro gradu -tutkielma

Suomen historia

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Toukokuu 2012

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	2
1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset	2
1.2 Lähdeaineisto	5
1.3 Muistitieto ja teemahaastattelu.....	7
1.4 Tutkimuskirjallisuus	13
1.5 Ammattinimikkeet.....	14
1.6 Haastateltavien esittely	17
3. Ammattikuntien kehitys ammatillisiksi oppilaitoksiksi.....	21
3.1 Kultaseppäalan koulutuksen kehittyminen	22
3.2 Kotiteollisuusopetuksen kehityskulku.....	31
4. Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitos.....	39
4.1 ”Jalaa työtä Kuopiossa”.....	39
4.2 ”Osaa suunnitella merkitykseltään rikkaita ja toimivia koruja”	43
5. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia.....	54
5.1 Ammattikorkeakoulu herkästi työelämään reagoivana toimintaympäristönä ..	54
5.2 ”Uudistushenkisiä ammatillaisia asiantuntijatehtäviin”	62
6. Kuopion Muotoiluakatemia.....	67
6.1 ”Innovatiivinen ja tutkivaan työtapaan pystyvä ammattilainen”	67
6.2 Oppilaitoksen ylläpitäjän muutos.....	74
6.3 ”Toimivan tuoteympäristön tutkiva kehittäjä ja erikoisosaja”	76
6.4 ”Tulevaisuuden osaajille vankat työelämävalmiudet”	81
7. Elinikäinen oppiminen	86
8. Jalometallialan koulutuksen kehittyminen Kuopiossa	95
Lähdeluettelo	99
Liitteet	107

1. Johdanto

1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset

”Siis - - tää koulutus on tosi paljon muuttunu. - - kun mää tulin, olin Lahden [kultaseppäkoulun] suorittanut, mä olin saanu tietynlaisen koulutuksen siellä, joka perustui johonkin tämmöseen ajatukseen - - ehkä sitä vois sanoo tietoperusteiseksi tai taitoperusteiseksi sitä niinkun opetusta sillä tavalla, että se tähtäs siihen, että sä oot hyvä kultaseppä ja pystyt tekemään siitä asioita. Ja tänä päivänä se ajatushan meillä täällä [Kuopion Muotoiluakatemiassa] monta kertaa on se, että se taito vaan palvelee jotakin muodon antoo. - - Mun aikana tuotesuunnittelu palveli sitä teknistä osaamista, niin meillä täällä tänä päivänä tekninen osaaminen palvelee sitä suunnitteluosaamista ja sillä tavalla on niinkun aika paljon - - muuttunu. Alukshan mulla oli niinkun mukana se perintö mitä mä olin opp.. Mut oli opetettu ja mitä on niinkun kultaseppänä tehny ja sen - - siirtäminen ikään kuin seuraaville polville niin se oli - - jotenkin tärkeetä ja siihen aikaan meillä oli myöskin kouluaste, joka tähtää juuri tähän tän tapaseen asiaan. Mutta meillä ei enää esimerkiksi oo kouluastetta vaan meillä on muotoilijakoulutus ja muotoilijan... Niinkun rakennetaan niitten sitä identiteettiä niin siinä niinkun ajatuksena on - - se, mitä niinkun työ viestii ja miten se... Sisällölliset asiat on tärkeempiä kuin se että kuinka hienosti se on [tehty]...- - Toisen asteen koulutus on se, joka siirtää sitä taitoa niinkun polvelta polvelle ja me ei olla sillä tavalla semmonen niinkun säilyttävä vaan me ollaan ikään kuin uudistava - -.”¹

Kuopion Muotoiluakatemian vuoden 2012 alusta eläkkeelle jäänyt lehtori Juhani Kesola kuvailee haastattelun lainauksessa, miten jalometallialan koulutus on muuttunut ajan saatossa. Hän opiskeli kultaseppäksi Lahden kultaseppäkoulussa vuosina 1975–1979 ja aloitti 1.8.1983 jalometallityön ammattiopettajana silloisessa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Jalometallityön opettaminen oli alkanut oppilaitoksessa kurssimuotoisena vuonna 1977 ja Kesolan aloittaessa kyseinen opetusaine muuttui pääainevalinnaksi.² Pro gradussani tutkin, miten jalometallialan koulutus on muuttunut, kehittynyt ja muotoutunut Kuopiossa vuosien 1977–2009 välisenä aikana. Selvitän myös syitä, miksi alan koulutusta alettiin alun perin opettaa Kuopiossa ja viimeisenä pohdin elinikäisen oppimisen merkitystä kyseisellä alalla, koska oletan itsensä jatkuvan kehittämisen liittyvän käsityöläisammattiin. Näihin tutkimuskysymyksiin etsin vastausta niin Kuopion Muotoiluakatemian arkiston materiaaleista kuin tekemistäni

¹ Juhani Kesola 11.11.2010.

² Juhani Kesola 11.11.2010; Toimintakertomus 1983, s. 7.

haastatteluista.

Kuopion Muotoiluakatemia, alkujaan Käsityökoulu aloitti toimintansa jo keväällä 1884 Kuopion Rouvasväenyhdistyksen voimin. Itse yhdistys oli perustettu pari vuosikymmentä aiemmin 2. maaliskuuta 1860³. Kyseiselle vuosisadalle oli tyypillistä, että yksityiset henkilöt tai rouvasväenyhdistykset perustivat kutomakouluja tai niin sanottuja köyhien tyttöjen käsityökouluja, joiden tavoitteena oli taata tytöille kunniallinen toimeentulo ja tehdä siten vähävaraisista naisista taloudellisesti itsenäisiä. Kuopion Rouvasväenyhdistyksen säännöissä vuosina 1897 ja 1923 mainitaan nimenomaan tarkoituksesta hankkia varattomille naisille parempia tilaisuuksia työansioon ja itse käsityökoulun perustaminen sisältyi jo yhdistyksen alkuperäiseen suunnitelmaan.⁴ Sitten Kuopion Rouvasväenyhdistyksen perustama käsityökoulu on laajentunut käsityökoulusta opistoasteen kautta ammattikorkeakouluksi ja muutosten myötä oppilaitoksen nimikin on vaihtunut useaan otteeseen. Viimeisin nimi, Kuopion Muotoiluakatemia otettiin käyttöön 1. lokakuuta 2000.⁵

Suomessa on vuonna 2012 mahdollista opiskella *jalometallimuotoilijaksi* Kuopion Muotoiluakatemiassa ja vastaavasti *korumuotoilijaksi* Lahden Muotoiluinstituutissa. Tämän lisäksi Saimaan ammattikorkeakoulu tarjoaa kuvataiteen koulutusohjelmassa Imatralla korutaiteen suuntautumisvaihtoehtoa.⁶ Kuopion Muotoiluakatemia opinto-oppaassa 2003–2004 kerrotaan, että jalometallimuotoilijan tutkinto kuuluu kulttuurialan ammattikorkeakoulututkintoihin. Kyseisessä koulutusohjelmassa opiskellaan muun muassa korun suunnitteluprosessin vaiheita ja erilaisia tuotteen muotoiluun liittyviä tekniikoita, tutustutaan materiaaleihin, sekä opetellaan perinteisiä jalometallialan käsityömenetelmiä. Juhani Kesolan mukaan muotoilijan täytyy osata katsoa suunnittelemaansa objektia käyttäjän näkökulmasta, kuka sitä voisi käyttää ja missä

³ Yhdistykselle saatiin vahvistettua säännöt vasta 10.10.1887. Katso lisää Hietari 1961, s. 46–47.

⁴ Heikkilä 2003, s. 9; Hietakari 1961, s. 37; Kuopion Rouvasväenyhdistys ry:n säännöt vuosilta 1897 ja 1923; Kuopion Rouvasväenyhdistys ry kulttuuri-vaikuttajana 2010, s. 3–4; Kuopion Muotoiluakatemia historiaa:

<http://www.designkuopio.fi/avaintietoiframe.html>; Toimintakertomus 1980, s. 1–6.

⁵ Toimintakertomus 2000, s. 3; Kuopion Muotoiluakatemia historiaa:

<http://www.designkuopio.fi/avaintietoiframe.html>.

⁶ Kuopion amk:n koulutusohjelmat: <http://www.designkuopio.fi/koulutusframe.html>; Lahden amk:n koulutusohjelma: <http://www.lamk.fi/muotoilu/haku.html?action=nayta&kurssiid=58>; Saimaan amk:n koulutusohjelma: <http://www.saimia.fi/fi-FI/koulutustarjonta/kuvataide/kuvataiteen-koulutusohjelma>.

tilanteessa.⁷ Vertauksen vuoksi *kultaseppi* on jalometallialan alempi ammattitutkinto, kun jalometallimuotoilija on ammattikorkeakoulututkinto. Matti Räsäsen *Perinteisiä käsityöammatteja* -kirjan mukaan kultasepän koulutus keskittyy teknisten taitojen opettelemiseen, mutta kultasepän täytyy omata myös taiteellisuutta ja muototajua.⁸ Juhani Kesola kuvailee johdannon alussa, että toisen asteen koulutus (kultaseppi) on taitoja sukupolvelta toiselle “siirtävä” koulutus, kun taas ammattikorkeakoulun puolella koulutus uudistuu ajan mukaan. Tähän viittaa myös pro graduni otsikko, joka on suora lainaus oppilaitoksen opinto-oppaasta lukuvuodelle 1996–1997.⁹

Tutkimukseni aikarajaus muotoutui vuosiksi 1977–2009, koska vuonna 1977 on järjestetty ensimmäinen jalometallialan kurssi silloisessa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa ja vuonna 2009 Muotoiluakatemiasta valmistui nuorin haastateltavistani.¹⁰ Vuodet 1977–2009 sisältävät niin alussa mainitsemani oppilaitoksen kehittymisen opistosta ammattikorkeakouluksi kuin Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa tai Muotoiluakatemiassa opiskelleiden haastateltavieni opiskeluvuodet.

Päädyin pro gradussani kyseiseen aiheeseen, koska halusin luoda itselleni opiskeluvaiheessa verkostoja työelämään ja saada kokemusta yhteistyön tekemisestä. Sen vuoksi tein haastattelut yhteistyössä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kanssa. Tämän lisäksi koin tarpeelliseksi, että pro graduni on hyödyllinen jollekin taholle sen valmistuttua. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo on käynnistänyt *Kuopion kultasepät, heidän työnsä ja tuotteensa* -tutkimus- ja näyttelyhankkeen, jota varten he tarvitsivat pohjamateriaaliksi haastatteluita Kuopion seudulla toimivilta alan ammattilaisilta. Kyseistä näyttelyä on suunniteltu alustavasti vuodelle 2014. Pro gradu -tutkimukseni on kuitenkin erillinen tutkimus Kuopion kulttuurihistoriallisella museolla tekeillä olevan julkaisun kanssa. En ole saanut ohjeistusta kyseiseltä museolta, mitä minun pitäisi pro gradussani tutkia vaan olen asettanut tutkimuskysymykset itsenäisesti.

⁷ Kesola 11.11.2010; Opinto-opas 2003–2004, 9.

⁸ Räsänen 1986, s. 58.

⁹ Opinto-opas 1996–1997, s. 3.

¹⁰ Jenni Rutonen 1.7.2010; Toimintakertomus 1977, s. 11.

1.2 Lähdeaineisto

Arkistolähteinä käytän Kuopion Muotoiluakatemia toimintakertomuksia vuosilta 1974–2010 sekä opinto-oppaita tai opetussuunnitelmia vuosilta 1975–1976, 1985–1990, 1993, 1996–1997, 1999–2000, 2003–2004 ja 2005–2009. Suurimpaan osaan näistä opinto-oppaista on sisällytetty opetussuunnitelmat lukuun ottamatta 1980-luvun lopun suppeampia opinto-oppaita, mutta vuodelta 1985 minulla oli käytettävissäni erillinen opintosuunnitelma. Valitsin kyseiset vuodet sillä perusteella, että ne sisältävät useita koulutuksen kehitysvaiheita sekä neljän haastateltavani opiskeluvuodet. Toimintakertomuksia tarkastelen vuodesta 1974 lähtien, koska tuolloin oppilaitoksen toiminta vakinaistettiin opistoksi¹¹. Opetussuunnitelmista selvitän, mitä opiskelijoille opetettiin ja ovatko painotukset muuttuneet tutkimusajanjaksolla. Samalta ajanjaksolta käyn läpi myös Muotoiluakatemia lehtileikekokoelmat, joista tarkempaa huomiota kiinnitän yleisesti Muotoiluakatemiaan, Kuopion Rouvasväenyhdistykseen ja muotoilualan koulutukseen liittyviin uutisointeihin. Kyseisillä lehtileikkeillä täydennän arkistomateriaalien antia.

Pro graduani varten haastattelin kolmeatoista jalometallialan ammattilaista. Heistä viisi henkilöä on valmistunut Kuopion Muotoiluakatemiasta tai sen edeltäjästä Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksesta ja neljä henkilöä on toiminut oppilaitoksen opettajana. Haastattelut tein Kuopiossa vuoden 2010 aikana ja jälkeenpäin täydensin aineistoa tekemällä tarkennuksia osalle haastateltavistani helmi-maaliskuussa 2012. Oppilaitoksen ensimmäistä jalometallityönohjaajaa haastattelin sähköpostitse maaliskuussa 2012 (liite 6). Haastateltavat valittiin yhteistyössä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon silloisen intendentin Merja Heiskanen¹² kanssa. Vuoden kestäneen haastatteluprosessin avulla oli tarkoitus saada laaja kuva nimenomaan tämän päivän kuopiolaisista jalometallialan osaajista sekä kerätä talteen heidän muistitietoaan. Tämän vuoksi haastattelin niin kultaseppiä, hopeaseppiä, kaivertajia kuin jalometallimuotoilijoitakin.

¹¹ Toimintakertomus 1974, passim.

¹² Heiskanen on työskennellyt Kuopion Kulttuurihistoriallisen museon museonjohtajana 1.1.2011 lähtien.

Arja Kuulan kirjoittamassa *Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* -teoksessa käydään läpi eettisesti hyvän tutkimuksen perusteita. Kuulan mukaan tutkimusprosessi ei saa loukata haastateltavia ja heidän toiveitaan tutkimuksen suhteen täytyy kunnioittaa. Tutkittaville täytyy antaa kirjallisena informaatiota tutkimuksen taustalla olevista tahoista sekä tutkijoiden yhteystiedot mahdollisten lisätietojen kysymisen varalle. Lisäksi tutkimuksen tavoite täytyy kertoa avoimesti sekä se, miten kerättyä materiaalia mahdollisesti tullaan tulevaisuudessa hyödyntämään. Myös Jorma Kalela puhuu samasta aiheesta *Muistitiedon näkökulma historiaan* -artikkelissaan. Hänen mukaan muistitietoa hankittaessa täytyy saavuttaa informantin luottamus ja siten tehdä näkyviksi omat tutkimustavoitteet.¹³ Oman tutkimukseni kanssa olen pyrkinyt noudattamaan mahdollisimman tarkkaan hyvän tutkimusetiikan sääntöjä. Haastatteluissa käsiteltiin henkilökohtaisia asioita, mutta ei kuitenkaan mitään erityisen arkaluontoista. Haastatteluja varten laadin Kuopion kulttuurihistorialliselle museolle perustietolomakkeen (liite 2) sekä sopimuksen haastatteluaineiston käyttämisestä (liite 3) Keski-Suomen Muistiarkiston lomakkeiden mallin mukaisesti. Näiden lomakkeiden avulla määriteltiin haastateltavan suostumus kerättävän materiaalin käyttöä varten. Tutkimuksessani esittelen haastateltavani heidän oikeilla nimillään, koska olen saanut jokaiselta suostumuksen tähän.

Hoidin yhteydenoton haastateltaviin yhteistyössä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kanssa. Lähettämästämme kirjeestä (liite 1) kävi ilmi oleelliset tiedot eli tutkimuksen tavoitteet, minun ja Kuopion kulttuurihistoriallisen museon yhteystiedot, haastateltavien valintaperuste sekä se, että keräämäni materiaali tallennettaisiin Kuopion kulttuurihistoriallisen museon arkistoon. Liitteenä kirjeessä lähetettiin myös alustavat haastattelukysymykset, jotta haastateltavat pystyivät tutustumaan niihin jo etukäteen. Haastattelulomake ja -kysymykset (liitteet 4 ja 5) laadittiin siten, että ne parhaalla mahdollisella tavalla hyödyttivät niin minun opinnäytetyötäni kuin Kuopion kulttuurihistoriallisen museon näyttelyäkin. Museo halusi tietoa haastateltavien työhön oppimisesta ja työhistoriasta, painottuen kuitenkin enemmän työhistoriaan ja nykypäivään. Itse lisäsin tähän haastattelurunkoon tarkentavia kysymyksiä koulutukseen liittyen muun muassa opintojen sisällöstä, työharjoitteluista ja opinnäytetyöstä.

¹³ Kalela 2006, s. 79; Kuula 2006, s. 101–108.

1.3 Muistitieto ja teemahaastattelu

Pro gradussani on muistitietotutkimuksen piirteitä, koska laajennan arkistomateriaalien tietoja tekemilläni haastatteluilla. Muistitietotutkimus on luonteeltaan monitieteistä ja sitä tutkitaan historian lisäksi muun muassa etnologiassa, folkloristiikassa, ja kirjallisuudessa. Eri tutkimusalat lähestyvät muistitietoa erilaisista näkökulmista, jonka vuoksi muistitietoaineistoa on käytetty niin lähdeaineistona kuin tutkimuksen kohteena.¹⁴ Historian puolella muistitietoa on tuonut esille esimerkiksi Turun yliopiston emeritusprofessori Jorma Kalela artikkeleissaan *Muistitiedon näkökulma historiaan* ja *The Challenge of Oral History – The Need to Rethink Source Criticism*. Tampereen yliopiston dosentti Marko Tikka kirjoittaa erilaisten tutkimusaineistojen hyödyntämisestä artikkelissaan *Valhe, emävalhe, muistitieto, asiakirja? Historiantutkijan näkemys arkistoaineistojen, erityisesti muistitiedon käytön eettisistä ongelmista ja asiaan liittyviä kokemuksia*. Turun yliopistosta väitellyt Taina Ukkonen tarkastelee väitöskirjassaan *Menneisyyden tulkinta kertomalla – Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*, millaista aineistoa muistelupuhe on folkloristisen tutkimuksen ja historiantutkimuksen näkökulmista. Elina Makkonen on tutkinut *Muistitiedon etnografiaa tuottamassa* -väitöskirjassaan muun muassa menneisyyden tuottamista muistelutilanteissa sekä -aineistoissa. Itä-Suomen yliopistossa tammikuussa 2010 pitämässään lukiössä *Tutkijan rooli muistitietoetnografiassa* Makkonen tarkastelee muistitietotutkimuksen erilaisia suuntauksia.

Muistitiedolla (*oral history*) tarkoitetaan karkeasti sanottuna muistinvaraista tietoa. Muistelun avulla ihminen palauttaa mieleensä menneisyyden tapahtumia ja tulkitsee niitä. Samalla muistoja jäsenellään ja jossain määrin muutetaankin esimerkiksi sen mukaan, mikä on kulloinkin hyväksyttyä muistamista. Yksilön tapaan muistaa asioita vaikuttavat niin sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, ikä, uskonto, sosiaalinen status kuin etninen alkuperä. Muistojen kertaaminen on osa ihmisten jokapäiväistä toimintaa, johon ei aina tietoisesti paneuduta. Muistelemineen on lisäksi elämäkokemusten arviointia ja menneisyyden rakentamista. Kun ihminen kertoo omia muistojaan ääneen toisille ihmisille, hän samalla suhteuttaa omia kokemuksiaan muiden

¹⁴ Fingerroos & Haanpää 2006, s. 28; Ukkonen 2000a, s. 15.

vastaaviin kokemuksiin ja usein myös lujittaa suhdettaan puhujakumppaniinsa. Kokemusten vertailun avulla hän voi käsitellä oman elämänsä suhdetta yleiseen historiaan ja luo osaltaan kulttuuriaan.¹⁵

Elina Makkosen mukaan muistitiedon kanssa pitäisi ottaa huomioon, että se on nykyisyyden näkökulmasta tuotettua tulkintaa menneisyydestä. Muistietoaineiston avulla ei ole mahdollista ”palauttaa” täsmällisesti jotain tiettyä menneisyyden hetkeä tähän päivään, koska muistissa erilaiset tapahtumat voivat limittyä toisiinsa ja siten muistot ikään kuin vääristyvät. Muistelija itse ei välttämättä huomaa muistojensa vääristymistä vaan hän pyrkii muistamaan asiat juuri niin kuin ne tapahtuivat. Nämä asiat ovat aiheuttaneet tutkijoille päänvaivaa ja monia kysymyksiä, kuten onko muistitiedon avulla ylipäätään mahdollista saada pätevää tietoa menneestä. Tutkijan täytyy pitää mielessä, että hän tulkitsee aineistoa, joka on kertaalleen muistelijan itsensä tulkitsemaa tarinaa.¹⁶ Haastateltavistani esimerkiksi Esko Timosella on merkittävä rooli, koska hän muisteli jalometallin koulutuksen alkamista 1970-luvun loppupuolella silloisessa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Hän on sen jälkeen toiminut muun muassa lehtorina Lahden Muotoiluinstituutissa ja sitä kautta on mahdollista, että myöhemmät työkokemukset limittyvät yhteen hänen muistoihinsa Kuopion ajoista. Timonen oli ainoa, jota haastattelin sähköpostin välityksellä ja hän kertoi tarkistaneensa asioita asiakirjoista, joita hän oli säästänyt Kuopion ajoista. Tätä kautta sain sellaista tietoa nimenomaan jalometallialan koulutuksen aloittamisesta, jota en olisi saanut pelkästään arkistoaineistoihin tukeutumalla.

Ukkonen mainitsee, että etenkin perinteiseen lähdekriittiseen tutkimukseen tukeutuvat tutkijat esittävät edelleen kysymyksiä muistitietoaineiston luotettavuudesta. Tikka jatkaa, että sen lisäksi historian tutkimuksen näkökulmasta muistitiedon ongelmat ovat niin sanotusti rakenteellisia. Usein muistitietoa on kerätty vuosia tai mahdollisesti jopa vuosikymmeniä tapahtuneen jälkeen, joten kyseiset muistot sisältävät aina myöhempiä tulkintoja sekä käsityksiä koetusta eikä niinkään aitoa tilanteesta koettua tunnelmaa. Tulkintoihin voi vaikuttaa myös samaisesta aiheesta luettu kirjallisuus eikä ihminen välttämättä enää osaa tunnistaa, mikä on hänen oma muistonsa ja mitä hän on lukenut kirjoista. Tikka nostaa esille, että muistiedosta on mahdollista purkaa pois esimerkiksi

¹⁵ Korkiakangas 2005, s. 129, 131; Ollila 1999, s. 9; Ukkonen 2000a, s. 11–12.

¹⁶ Makkonen 2009, s. 16; Ukkonen 2000b: http://www.elore.fi/arkisto/2_00/ukk200.html.

kirjallisuuden vaikutus muisteluun. Nämä myöhemmin tulleet tulkinnat näkyvät esimerkiksi ihmisen sanavalinnoissa.¹⁷ Omassa tutkimuksessani tiedostan, että suurimmalla osalla haasteltavistani on vierähtänyt jo useita vuosia koulutuksesta eivätkä he siten välttämättä enää muista kaikkea ”oikein”. Edellä kerrotun mukaan minun pitää myös huomioida, että kahdella haastattelemani lehtorilla, Kesolalla ja Nylundilla, on ikään kuin kaksoisrooli. He kertovat oman koulutuksensa lisäksi nykypäivästä, kun he itse opettavat alan opiskelijoita. Tämä voi johtaa siihen, että nykypäivän asiat ovat jossain määrin limittyneet heidän muistoihinsa omista kouluajoistaan.

Jorma Kalela tuo esille artikkelissaan, kuinka epävarmaa muistitiedon tutkiminen historian tutkijoille on. Useat pitävät muistinvaraista tietoa epäluotettavana, koska muistoja usein jälkikäteen kaunistellaan ja väritetään. Osa historian tutkijoista pitää tärkeänä lähdekritiikin mukaisesti tietoon sisältyvien mahdollisten vääristymien tunnistamista. Kuitenkin samalla myönnetään, että muistitiedon avulla saadaan hyvin tietoa kertojan kulttuurista ja yhteisöstä. Kalelan mukaan muistitiedon avulla selvitetään yksilöiden tapaa muistaa ja sitä kautta myös muistamisen taustalla vaikuttavia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia olosuhteita. Hän painottaa myös, että tutkijan täytyy ottaa informanttinsa vakavasti.¹⁸

Miten muistitietoa voidaan hyödyntää historian tutkimuksessa?

Muistitietoa on hyödynnetty historiassa kautta aikojen, mutta historian tutkimuksen professionalistumisen sekä tieteellisten metodien kehittymisen myötä muistitieto syrjäytettiin niin sanotusti vakavasti otettavana historian lähteenä 1800-luvun puolivälin tienoilla. Tämän jälkeen muistitieto oli historian tutkijoille pitkään epäluotettavaa aineistoa, jota käytettiin vain siinä tapauksessa, jos muuta aineistoa ei ollut saatavilla. Englantilaisen *oral history*-suuntauksen myötä 1970-luvulla ja seuraavalla vuosikymmenellä Suomessa historian tutkijat alkoivat tehdä näkyväksi aiemmassa tutkimuksessa ohitettua menneisyyttä. Tämän myötä alettiin tutkia niin sanotusti tavallisten ihmisten arkielämää sekä marginaaliryhmien toimintaa ja heidän käsityksiään historiallisista tapahtumista. Keskeistä oli nimenomaan haastatella ihmisiä,

¹⁷ Tikka 2002: http://www.elore.fi/arkisto/2_02/tik202.html; Ukkonen 2000a, s. 88.

¹⁸ Kalela 2006, s. 75–76, 83–84.

jotta saatiin tallennettua heidän tapojaan muistaa ja tulkita menneisyyttä. Taina Ukkosen tulkinta muistitietohistoriasta tai -haastatteluista on, ettei niiden periaatteena ole ainoastaan kirjallisten lähteiden täydentäminen vaan uudenlaisten perspektiivien tuominen tutkimukseen. Hänen mielestään on ennen kaikkea tärkeää tavoittaa tutkittavan ihmisen tai yhteisön omaa historiaa ja nimenomaan ihmisten omat kokemukset pitää ottaa vakavasti ja tuoda esille. Informantin vakavasti ottamisen Ukkonen selittää siten, että lähdekritiikin yhteydessä muisteluaineistosta ei etsitä kaunistelua, väärin muistettuja yksityiskohtia tai salailua, vaan sen sijaan annetaan muistelijalle oikeus omiin tulkintoihinsa.¹⁹ Kalela ja Ukkonen korostavat kumpikin informantin vakavasti ottamista, mikä linkittyy myös tutkimusetiikkaan, jonka piirteiden mukaan tutkimus ei saa loukata informantteja ja tutkimusaineistoa kohtaan pitää osoittaa hienotunteisuutta.

Elina Makkosen mukaan muistietotutkimus voidaan jakaa kolmeen erilaiseen suuntaukseen: *selittävään*, *ymmärtävään* ja *kriittiseen*. Ensimmäisenä mainitussa selittävässä tai realistisessa muistitietotutkimuksessa pyritään esittämään tai selittämään erilaisia menneisyyden ilmiöitä eli tarkoituksena on tutkia, miten asiat ovat olleet. Silloin muistitietoa käytetään sekä täydentävänä että elävöittäväenä lähteenä tutkimuksessa. Samalla tutkija on ikään kuin tarkkailijan roolissa ja tutkimuskohdetta tarkastellaan mahdollisimman objektiivisesti. Ymmärtävässä ja tulkinnallisessa tutkimuksessa menneisyydestä etsitään merkityksiä eikä pyritä menneisyyden aukottomaan tulkintaan. Muistieto on tutkimuksen keskeinen lähde ja siinä korostetaan muistelijoiden omia tulkintoja siitä, mitkä asiat ovat muistelemisen ja säilyttämisen arvoisia. Tällöin myös itse muisteluprosessi voi olla tutkimuskohde. Muistelu nähdään menneisyyden tulkintana ja tutkijalla on oma roolinsa tässä prosessissa, jossa tuotetaan menneisyyden tulkintoja. Tutkimustulos on sitä kautta usein subjektiivinen ja ”monimerkityksinen neuvottelutulos tai tulkinta”. Kriittinen suuntaus pyrkii tulkitsemaan mennyttä kriittisesti ja emansipatorisesti. Tämän suuntauksen ja ymmärtävän tutkimuksen välille on haasteellista vetää selkeä raja.²⁰

Edellä esitellyn jaon mukaisesti oma tutkimukseni on selittävää tutkimusta. Pohdin

¹⁹ Kalela 1999, s. 141; Tikka 2002: http://www.elore.fi/arkisto/2_02/tik202.html; Ukkonen 2000a, s. 13–14; Ukkonen 2000b: http://www.elore.fi/arkisto/2_00/ukk200.html.

²⁰ Makkonen 2010: http://www.elore.fi/arkisto/1_10/ajankoht_makkonen_1_10.pdf.

kuitenkin, ovatko selittävän ja ymmärtävän tutkimuksen rajat kuitenkaan näin selkeät. Omassa tutkimustyössäni pyrin selvittämään arkistoaineistosta ja muistitietoaineistosta, miten asiat ovat olleet, mutta muistiedon kautta pyrin saamaan esille myös ihmisten kokemuksia koulutuksesta. Outi Fingerroos ja Riina Haanpää vahvistavat artikkelissaan *Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä* esittämäni epäilyt muistitietotutkimuksen selkeän jaottelun ongelmiin. He kuvailevat muistitietotutkimuksen voivan sisältää näitä edellä mainittuja suuntauksia yhtä aikaa niin limittäin kuin päällekkäin. Ukkonen kirjoittaa samaan tyyliin, että muistitietoaineistoa voidaan käyttää tutkimuksessa kahdella tavalla. Sillä voidaan rekonstruoida mennyttä, jolla monipuolistetaan historian tutkimusta. Tämän lisäksi muistitiedolla voidaan tuoda esille tutkijan ja haastateltavan välinen yhteistyö ja vuoropuhelu sekä haastateltavan omat tulkinnat.²¹

Kalela kertoo, että viralliset dokumentit nähdään vähemmän subjektiivista tietoa sisältävinä, joten niitä tavataan pitää luotettavampina kuin esimerkiksi muistitietoa. Marko Tikka nostaa esille huomion, että virallisetkin asiakirjat ovat subjektiivisia tuotteita eli ihmisen tuottamia dokumentteja. Tässä mielessä muistitieto ja asiakirjat eivät eroa toisistaan, mutta kuitenkin on helpompaa ajatella yksityisen henkilön olevan asenteellisempi kuin jonkun virallisen instituution. Alessandro Portelli viittaa myös aiheeseen artikkelissaan *Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen?* ja aloittaa kertomalla, että suulliset lähteet ovat subjektiivisia. Hän kuitenkin jatkaa tämän asian pätevän kaikkiin lähteisiin, mutta kirjallisten lähteiden kohdalla kyseinen piirre usein unohtuu. Portellin mukaan kirjallisten lähteiden kanssa ei aina oteta aina huomioon, että ne on saatettu kirjoittaa vasta jonkin aikaa varsinaisen tapahtuman jälkeen eikä itse kirjoittaja aina ole ollut osallisena tapahtumassa.²²

Portelli puhuu artikkelissaan vielä kirjallisten dokumenttien ja suullisten lähteiden eroista. Hänen mielestään kirjallisten dokumenttien ominaispiirteenä on pysyvyys, koska niiden sisältö ei muutu tutkijan ottaessa ne käyttöönsä vaan tutkijan on ainoastaan mahdollista tulkita niitä. Vastaavasti suulliseen todistukseen voivat vaikuttaa monet seikat, kuten haastattelijan ja haastateltavan välinen kommunikaatio eikä suullinen todistus ole koskaan toistamiseen samankaltainen. Myös Tikka nostaa esille artikkelissaan asiakirjojen yhden edun: ne eivät muutu ajan saatossa samalla tavalla

²¹ Fingerroos & Haanpää 2006, s. 36–40; Ukkonen 2000a, s. 87.

²² Kalela 1999, s. 142; Portelli 2006, s. 57–59; Tikka 2002: http://www.elore.fi/arkisto/2_02/tik202.html.

kuin ihmisten muistot ja niiden tulkinnat. Hän kuitenkin puolustaa muistietoa artikkelinsa loppupuolella sanomalla, että muistitieto antaa usein sellaisen ajankuvan, jota asiakirjoilla tai vastaavilla aineistoilla ei pystytä dokumentoimaan.²³ Tästä voi siis päätellä, että monipuolisinta tutkimusta saa tehtyä käyttäessään sekä arkistolähteitä että muistitietoa hyväkseen.

Muistitiedon kerääminen teemahaastattelulla

Haastatteluissa käytin hyväkseni puolistrukturoitua haastattelua eli *teemahaastattelua*, josta kerrotaan Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen teoksessa *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yleisiä asioita haastatteluiden tekemisestä kerrotaan *Haastattelu – Tutkimus, Tilanteet ja Vuorovaikutus* -kirjassa, jonka ovat toimittaneet Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula. Teemahaastattelussa keskeistä on oletus, että haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen. Tämän ajatuksen mukaan tutkimuksessani kaikilla haastateltavillani on jalometallialan koulutus ja seitsemän heistä linkittyy joko Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitokseen tai Kuopion Muotoiluakatemiaan. Teemahaastattelua edeltää tyypillisesti tutkijan alustava selvittely kyseisen ilmiön rakenteista, osista ja kokonaisuudesta, jonka pohjalta haastattelulle luodaan teemoja.²⁴ Tekemissäni haastatteluissa oli kaksi teemaa: *työhön oppiminen* ja *työhistoria*, joista esitin kysymyksiä.

Haastattelutilanteessa annetaan huomiota myös ihmisten omille tulkinnoille asioista. Aihepiirit pysyvät samana haastattelusta toiseen, mutta haastatteluiden sisällä kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella.²⁵ Tätä kysymysten järjestyksen vaihtumista tapahtui haastatteluissani luonnostaan siitä syystä, että ihmisillä on erilaisia tapoja puhua omasta elämästään ja he saattoivat vastata joihinkin kysymyksiin ilman, että ehdin esittää niitä.

Haastattelutilanteet ovat haastateltavan ja haastattelijan välistä keskustelua sekä vuorovaikutusta. Ruusuvuoren ja Tiittulan kirjan mukaan on havaittu, että ”haastattelijan vaikutusta haastattelutilanteessa tapahtuvaan tiedon tuottamiseen

²³ Portelli 2006, s. 60–61; Tikka 2002: http://www.elore.fi/arkisto/2_02/tik202.html.

²⁴ Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 47–48; Ruusuvuori & Tiittula 2005, s. 12.

²⁵ Hirsjärvi & Hurme 2000, *ibidem*; Ruusuvuori & Tiittula 2005, *ibidem*.

prosessiin ei voi täysin ehkäistä kysymyksien muotoilun standardoinnin avulla”. Tulokset eli tiedon tuotanto syntyy tilanteeseen osallistuvien yhteisen toiminnan tuloksena. Tämän vuorovaikutuksen merkitys on otettava huomioon tutkimuksen eri vaiheissa: niin haastatteluiden suunnittelussa kuin tutkimusaineiston analysoinnissa ja tulosten esittelyssä. Taina Ukkosen väitöskirjassa muistitietohistoriaa ja haastatteluita luonnehditaan nimenomaan tutkijan ja haastateltavan väliseksi vuoropuheluksi. Hyvän haastattelijan täytyy osata muotoilla kysymyksensä oikein saadakseen niihin vastauksia.²⁶ Tekemäni haastattelut olivat edellä mainitun kaltaisia vuorovaikutustilanteita ja omalla kommentoinnillani sain mielestäni haastateltavia puhumaan aiheista lisää. Haastateltavani saivat vapaasti kertoa kokemuksistaan, joten en koe, että olisin niin sanotusti asettanut sanoja haastateltavieni suuhun, vaikka joidenkin kysymysten kohdalla saatoinkin antaa heille tarkentavia esimerkkejä.

1.4 Tutkimuskirjallisuus

Pro graduani ajatellen merkittävä teos on Kirsi Klemelän väitöskirja *Ammattikunnista ammatillisiin oppilaitoksiin*, jossa hän on tutkinut ammatillisen koulutuksen muotoutumista Suomessa 1800-luvun alusta 1990-luvulle. Tämän kirjan avulla selvitän, miten jalometallialan koulutus on muuttunut pitkällä aikavälillä. Vastaavasti ammattikorkeakoulujen kehittymisestä saan tietoa Anneli Rajaniemen toimittamasta *Suomalaisen ammattikasvatuksen historia* -teoksesta, jossa aiheen asiantuntijat kuten Jaakko Itälä ja Pentti Rauhala kertovat muun muassa opistojen muuttumisesta ammattikorkeakouluiksi. Suomen käsityön museon julkaisuissa esitellään yleisesti käsityöalan koulutuksen kehittymisestä. Kyseisissä julkaisuissa on muun muassa Darja Heikkilän artikkeli *Käsityön ammatillinen opetus Suomessa 1700-luvulta nykypäiviin*, jossa hän kuvailee niin kotiteollisuuskoulutuksen eli käsi- ja taideteollisuusalan kuin ammattikuntapohjaisen koulutuksen kehittymistä. Artikkelin kuuluu julkaisuun *Suomalaisen käsityökoulutuksen vaiheita 1700-luvulta 2000-luvulle*, joka on ollut osa museon käsityöopetuksen historian tutkimusprojektia. Muut käyttämäni Suomen käsityön museon teokset ovat nimeltään *Käsityön ulottuvuuksia* ja *Käsityö kunniaan – nostalgiaa ja nykyaikaa*. Darja Heikkilän kirjoittama artikkeli on osa hänen

²⁶ Ruusuvoori & Tiittula 2005, s. 12–13; Ukkonen 2000a, s. 74–75.

”uusiomuotoista” pro graduun *Käsityön ammatillinen opetus Suomessa 1700-luvulta nykypäiviin – ”Taloutta varten hyvin tehtyjä esineitä”*: kotiteollisuusopetus Lapin maatalousseuran maataloudellisessa edistystyössä 1900-luvulla, jonka hän on tehnyt Jyväskylän yliopistossa Suomen historian oppiaineeseen vuonna 2004. Jukka Tuomiston artikkelissa *Elinikäisen oppimisen muodot – teoreettiset lähtökohdat ja käytäntö* määritellään aiheeseen liittyviä peruskäsitteitä, joita aion liittää haastatteluista nouseviin esimerkkeihin viimeisessä kappaleessa.

Kuopion Muotoiluakatemiasta ei ole koottu historiaa, joten joudun turvautumaan vuosikertomuksiin ja oppilaitoksen Internet-sivuilla²⁷ esitettyyn historiaan. Varsinaisesti jalometallimuotoilijoista en löytänyt tutkimuskirjallisuutta, mutta sen sijaan kultasepistä löytyy tietoa monesta teoksesta. Havaitsin kirjallisuutta selaillessani, että kultasepistä, hopeasepistä, kaivertajista ja jalometallimuotoilijoista käytetään jossain määrin harhaanjohtavasti yleisesti nimitystä kultasepä. Hyödynnän tästä syystä kultasepistä tehtyjä tutkimuksia kuten Suomen kultaseppien liiton juhla-julkaisuja *Eligius – Jalot kullan takajat* sekä *Suomen kultaseppien liitto 75 vuotta*, joissa esitellään kultaseppien liiton sekä alan koulutuksen historiaa. Esko Timonen on ollut mukana kirjoittamassa *Kultaseppäkoulutusta 50 vuotta 1938–1988: Kultaseppäopiston 50-vuotisjuhla-julkaisu* -teosta, jossa nimensä mukaisesti käydään läpi kultaseppäopiston vaiheita.

1.5 Ammattinimikkeet

Jalometalliseppä -nimike oli käytössä Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa, kun jalometallin opetus alkoi pääaineen muodossa kouluasteella vuonna 1983. Esko Timosen mukaan se valikoitui kyseisen linjan nimikkeeksi, koska kultaseppä-nimikettä varten vaadittiin tuolloin neljän vuoden oppiaika, suoritettu kisällintutkinto sekä leimausoikeuden suorittaminen. Koruseppä-nimike taas olisi voinut viitata liikaa harrastajamaisuuteen, mutta jalometalliseppä painotti sopivasti sekä jalometalliraaka-aineen käyttöä että tekniikoiden hallintaa. Vuonna 1987 kouluasteella tulivat käyttöön *artesaani* -tutkintonimikkeet. Koska kyseinen nimike viittasi yleisesti käsityöntekijään, tämän lisäksi piti ilmaista tutkinnon ala kuten ”*artesaani, jalometallipainotteinen*

²⁷ Kuopion Muotoiluakatemian historiaa: <http://www.designkuopio.fi/avaintietoiframe.html>.

seppä”.²⁸

Vastaavasti *artenomi* -nimike oli käytössä opistoasteella vuodesta 1987 ja 1990-luvulta lähtien myös ammattikorkeakoulututkintojen nimikkeenä. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiassa sillä viitattiin käsi- ja taideteollisuuden koulutusohjelmasta valmistuneeseen ammattikorkeakoulutettuun henkilöön, joka saattoi suorittaa opintojaan tekstiili- tai vaatetusalalla, erityistekniikoiden, keramiikan tai muotoilun alalla. Vuonna 2002 *artenomi*-tutkinto muuttui Kuopion Muotoiluakatemiassa muotoilijan tutkinnoksi, jossa opiskelija saattoi erikoistua tuotemuotoiluun (sisältäen muun muassa jalometallimuotoilun), keramiikka- ja lasimuotoiluun, tekstiilimuotoiluun tai vaatetusmuotoiluun. Läpi käymissäni opinto-oppaissa ei tuotu esille *jalometallimuotoilija*-nimikettä vaan niissä käytettiin *muotoilija*-nimikettä. Juhani Kesola viittasi haastattelussaan muotoilija-nimikkeen epäselvyyteen työkentällä. Esimerkiksi pitkään työtä tehneet kultasepät saattavat olettaa, etteivät muotoilijat osaa varsinaisia alan tekniikoita. Tämä on johtanut siihen, että haastateltavistani Hanna Korhonen ja Mari Seppänen ovat laittaneet yhteisen myymälänsä esitteeseen nimikkeen *koruseppien paja*. He ovat päätyneet käyttämään *koruseppä* -nimikettä, koska se kertoo heidän työstään enemmän kuin jalometalli- tai korumuotoilija. Korhonen ja Seppänen viittasivat myös siihen, että heidän varsinainen ammattinimikkeensä *jalometallimuotoilija* on tuntemattomampi kuin esimerkiksi kultaseppä. Sitä kautta ihmiset voivat helposti ajatella, etteivät muotoilijat valmista itse koruja vaan pelkästään suunnittelevat niitä. Kultaseppä-ammattinimikettä he eivät voi käyttää, koska eivät ole suorittaneet kyseistä tutkintoa. Sen takia koruseppä kertoo heidän mielestään sen, että he valmistavat itse suunnittelemansa tuotteet.²⁹ Mielenkiintoista on, että Seppäsen ja Korhosen mielestä koruseppä-nimike antaa heistä ammattilaisen kuvan, kun Timonen ajatteli sen viittaavan harrastajamaisuuteen.

²⁸ Opinto-opas 1985–1986; Esko Timonen 2.3.2012; Savon Sanomat 27.12.1987, tuntematon kirjoittaja, ”Artesaanit valmistuivat Kuopiossa”; Toimintakertomus 1987, s. 2.

²⁹ Juhani Kesola 11.11.2010; Hanna Korhonen 23.4.2010; Mari Seppänen 9.9.2010; Opinto-opas 1996–1997, s. 17, 20; Toimintakertomus 1987, s. 2; Toimintakertomus 2002, s. 5.

”Aina ihmisiä on kumminkin kiehtonut käsityöläisyys, varsinkin tää korujen ala. - - Kyllähän koruja on tehny niin kauan kun ihminen on ruvennu ylipäättään koristautumaan, siis tuhansia vuosia... Et tämähän on ihan järkyttävän vanha... Varmaan koruja laitettiin kaulaan ennen kuin vaatteet päälle. Että onhan tämä vanha ala kaiken kaikkiaan.”³⁰

Suomen kultasepäniiton juhlaulkaisussa *Eligius – Jalot kullon takajat* ja Matti Räisäsen *Perinteisiä käsityöammatteja* -kirjassa kuvataan kultasepän ammattia vanhimpana käsityöläistaitona, johon viittaa edellä myös haastateltavani Heikki Hartikainen. Kultasepäntyö on säilyttänyt vuosisatojen aikana käsillä tekemisen taidon ja pääsääntöisesti kultasepät valmistavat koruja. Alan koulutusta tarjoaa esimerkiksi Lahdessa sijaitseva Koulutuskeskus Salpaus ja kyseinen koulutus on peruskoulu- tai lukiopohjainen. Kolme vuotta kestäviin opintoihin kuuluu muun muassa alan perinteisiä käsityömenetelmiä sekä suunnittelu- ja valmistusprosessin vaiheiden opiskelusta. Koulutuskeskus Salpauksen kautta voi opiskella kultasepäksi myös solmimalla oppisopimuksen alan mestarin kanssa. Räisäsen mukaan kultaseppä hakeutuu useimmiten toisen palvelukseen saatuaan alan perusopin. Työelämässä koulutuksen aikana saadut opin täydentyvät ja riittävän työkokemuksen jälkeen on mahdollista suorittaa alan ylempi ammattitutkinto ja siten saada kultaseppämestarin arvo.³¹

Hopeasepän työ eroaa edellä esitellyn kultasepän töistä lähinnä siinä, että hopeasepät valmistavat kookkaampia esineitä kuten tarjouluastioita ja ehtoolliskalustoja. Tämän kautta hopeasepän tulee hallita suurempia kokonaisuuksia niin työstämisessä kuin muotoilussakin. Hopeaseppä tarvitsee työssään esteettistä tyyliä, kolmiulotteista hahmotuskykyä sekä mittasuhteiden ymmärtämistä. *Taidekaivertaja* tekee paljon yhteistyötä kulta- ja hopeaseppien kanssa. Kaivertaja piirtää mallin vapaalla kädellä kaiverrettavaan esineeseen ja leikkaa kuvion kaivertimella metalliin perinteisesti käsityönä. Liikkeiden hallintakyky, kätevyys ja hyvät piirustustaidot ovat kaivertajalle tärkeitä ominaisuuksia. Koulutus näille aloille tapahtuu myöskin Koulutuskeskus Salpauksen kautta. Molemmat koulutukset kestävät kolme vuotta, jonka aikana käydään läpi aloille tyypillisiä tekniikoita sekä nykitekniikan tuomia mahdollisuuksia.³²

³⁰ Heikki Hartikainen 2.7.2010.

³¹ Harmainen & Kallio 2006, s. 9; Koulutuskeskus Salpauksen kultasepäalan koulutusohjelma: http://www.salpaus.fi/opiskele/etsi/?kurssiid=175&bu=/kulta_ja_kaiverus/koulutusmahdollisuudet/; Räisänen 1986, s. 58–60.

³² Leiviskä 1988, s. 16–18; Räisänen 1986, s. 30–37; Koulutuskeskus Salpaus, tietoa artesaanin

1.6 Haastateltavien esittely

Esittelen tässä luvussa tarkemmin kaikki kolmetoista haastateltavaani. Ensimmäisenä esittelen Kuopion Muotoiluakatemiassa sekä Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa vakituisina jalometallityön opettajina toimineet henkilöt: Esko Timosen, Juhani Kesolan ja Risto Nylundin. Tämän jälkeen esittelen opiskeluvuosien perusteella kronologisessa järjestyksessä loput kymmenen haastateltavaani, joista monilla on yhteyksiä toisiinsa.

Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen ensimmäinen vakinainen jalometallityön ammattiopettaja *Esko Timonen* valmistui kultasepäksi Lahden kultaseppäkoulusta vuonna 1974 ja täydensi tutkintoaan kultaseppämestariksi vuonna 1979. Timonen muistaa saaneensa tuttavaltaan lehti-ilmoituksen, jossa etsittiin opettajaa Kuopion oppilaitokseen. Aikaisempaa kokemusta alalta hänellä oli Lahden kultaseppäkoulusta, jossa Timonen oli toiminut muun muassa oppisopimuskurssin teoriajakson vetäjänä. Valituksi tultuaan Timonen aloitti työt Kuopiossa maaliskuussa 1978. Hän ohjasi jalometallityökursseja sekä kultaseppien oppisopimusoppilaiden teoriakursseja. Opettajan tutkinnon Timonen suoritti työnsä ohella Fredrika Wetterhoffin kotiteollisuusopettajaopistossa ja valmistui sieltä marraskuussa 1981. Elokuussa 1983 Timonen siirtyi Lahden kultaseppäkoulun ammattiaineiden lehtoriksi ja toimi myöhemmin myös kultaseppäalan laitoksen johtajana ja yliopettajana. Vuonna 2006 Timonen jäi eläkkeelle vanhemman lehtorin virasta, mutta on senkin jälkeen ohjannut muun muassa alan kursseja Koulutuskeskus Salpauksen puolella.³³

Juhani Kesola opiskeli Lahden kultaseppäkoulussa kultaseppä-tutkinnon ja valmistui vuonna 1979. Opettajan uralle Kesola kertoi päätyneensä ikään kuin vahingossa, kun tuttavat kehottivat hakemaan Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa avautunutta opettajan paikkaa. Kesola aloitti jalometallityön vakinaisena ammattiopettajana elokuussa 1983 samalla, kun jalometallityön opetus vakinaistettiin oppilaitoksessa.

koulutuksesta: http://www.salpaus.fi/kulta_ ja_ kaiverrus/tietoa_ alasta/; Koulutuskeskus Salpauksen hopeaseppäalan koulutusohjelma:
http://www.salpaus.fi/opiskele/etsi/?kurssiid=176&bu=/kulta_ ja_ kaiverrus/koulutusmahdollisuudet/;
Koulutuskeskus Salpauksen kaivertajan koulutusohjelma:
http://www.salpaus.fi/opiskele/etsi/?kurssiid=286&bu=/kulta_ ja_ kaiverrus/koulutusmahdollisuudet/.

³³ Esko Timonen 2.3.2012; Toimintakertomus 1978, s. 4–5.

Työnsä ohella Kesola suoritti myös opettajan tutkinnon käsi- ja taideteollisuusoppilaitosten opettajien pätevyitysmiskoulutuksena 1980-luvun puolivälissä. Kesola työskenteli Kuopion Muotoiluakatemiassa lehtorina sekä jalometalli- ja korumuotoilun pääainevastaavana eläkkeelle jäämiseensä saakka 1. päivään tammikuuta 2012.³⁴

Hopeaseppä *Risto Nylund* valmistui ensin Kuopion käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksesta jalometalliseksi joulukuussa 1987, jonka jälkeen hän täydensi tutkintoaan Lahden Muotoiluinstituutissa opiskelemalla hopeaseppäksi. Toiseen ammattiin valmistuttuaan vuonna 1992 Nylund teki ensin töitä toiminimellä *Hopeaseppä Risto Nylund* ja alkoi myöhemmin opettaa Kuopion kansalaisopistolla jalometallityön kursseja. Vuoden 1997 aikana Nylund kävi Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun valmistuen ammatilliseksi opettajaksi. Sen jälkeen hän toimi Kuopion Muotoiluakatemiassa osa-aikaisena tuntiopettajana vuosina 1998–2008. Nylund täydensi Lahden Muotoiluinstituutista saamaansa opistoasteista tutkintoaan ammattikorkeakoulukoulutusoiseksi vuonna 2004 ja opiskeli Joensuun yliopiston kautta kasvatustieteen maisteriksi valmistuen vuonna 2008, jonka jälkeen hän pystyi hakemaan päätoimiseksi tuntiopettajaksi Kuopion Muotoiluakatemiaan. Elokuusta 2011 lähtien Nylund on toiminut Muotoiluakatemian lehtorina sekä koru- ja jalometallimuotoilun pääainevastaavana.³⁵

Pekka Hyppönen pääsi oppisopismuskoulutukseen kuopiolaiseen Aallon kultasepäntiikkeeseen elokuussa 1950, jota piti viipurilainen kultaseppä Viktor Aalto. Koulutus kesti kaiken kaikkiaan 5,5 vuotta, jonka jälkeen hän meni armeijaan ja sitten siirtyi *Varkauden Kello & Kulta* -yrityksen palvelukseen. Kertyneen työkokemuksen kannustamana hän perusti oman toiminimen *P.K.Hyppönen* vuonna 1959, jonka kautta työskenteli alalla eläkkeelle jäämiseensä saakka vuoteen 1995.³⁶ Pekka Hyppönen oli haastateltavistani ainoa, joka toi nähtäväkseni oppisopimuslomakkeen ja työtodistuksensa.

Raimo Räsänen aloitti kesätyöntekijänä 13-vuotiaana isänsä kultasepänerverstalla E.

³⁴ Juhani Kesola 11.11.2010; Toimintakertomus 1983, s. 7.

³⁵ Risto Nylund 28.8.2010, 23.-24.2.2012; Kuopion Muotoiluakatemian henkilökunta: <http://www.designkuopio.fi/yhteystiedotframe.html>.

³⁶ Pekka Hyppönen 19.6.2010; Pekka Hyppösen työtodistukset vuosilta 1956, 1959.

Räsänen Ky:llä ja jatkoi oppipoikana alalle kouluttautumistaan vuonna 1959. Armeijan jälkeen hän lähti Helsingin kultaseppäkouluun vuonna 1962. Neljävuotisen koulutuksen aikana Räsänen erikoistui kaivertajaksi ja valmistuttuaan vuonna 1966 Räsänen meni perheyriitykseen töihin. Kyseinen yritys muutettiin isän kuoleman jälkeen sisarusten omistamaksi E. Räsänen Oy:ksi, jossa Raimo Räsänen työskenteli veljiensä kultaseppä Pauli Räsänen ja kelloseppä Reijo Räsänen kanssa. Hänen vastuullaan oli alkuun kaivertajan tehtävät, mutta myöhemmin myös tuotteiden suunnittelutyöt. Veljesten johtama yritys tunnettiin alkuun pöytähopeistaan, mutta 1960-luvulla mukaan tuli myös korujen valmistaminen. Vuonna 1989 yritys fuusioitiin Kuopion Kultaseppä Oy:n kanssa ja nimi muuttui Saurum Oy:ksi. Eläkkeelle Räsänen jäi vuonna 2002.³⁷

Raimo Kuosmanen opiskeli Westendin Invalidien Ammattioppilaitoksessa Espoossa kultaseppäksi vuosien 1972–1975 välisenä aikana, jossa hän sai oppia niin kultaseppän kuin kaivertajan työtehtävistä. Vuodesta 1975 lähtien Kuosmanen toimi yksityisyrittäjänä 1980-luvulle, jolloin hän perusti oppisopimusoppilaansa ja poikansa Mika Kuosmanen kanssa kultaseppäliike *Ra-Mi Sepät Ky:n*. Kyseisessä yrityksessä Kuosmanen työskenteli vuoteen 2008 saakka, jolloin hän jäi eläkkeelle.³⁸

Pipsa Pasanen aloitti Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa syksyllä 1977 ja alkoi painottaa toisena opiskeluvuotena opinnoissaan jalometallityötä. Hän valmistui metallityönohjaajaksi vuonna 1981, jonka jälkeen hän työskenteli *Puustjärven Kello & Kulta* -liikkeessä tehden kultaseppän töitä. Pasanen suoritti kultaseppän ammattitutkinnon vuonna 1984 ja kultaseppämestarin tutkinnon vuonna 1994. Omalla toiminimellä *P.Pasanen* hän toimi 1990-luvun alkupuolella ennen kuin perusti *Kuopion KultArt Oy:n* vuonna 1996, jossa hän työskentelee edelleen tehden niin tilaus- kuin korjaustöitä.³⁹

Kaivertajamestari *Heikki Hartikainen* suuntasi armeijan jälkeen Lahden kultaseppäkouluun, jossa opiskeli vuosina 1982–1986 valmistuen taidekaivertajaksi. Hartikainen pääsi saman tien töihin E. Räsänen Oy:lle tekemään kaivertajan töitä ja myöhemmin hän alkoi tehdä yhteistyössä Raimo Räsänen kanssa myös

³⁷ Raimo Räsänen 18.5.2009, 4.7.2010; Niiranen 1993, Kuopion Kultaseppä Oy; Saurum Oy:n internetsivusto ”Vuosien varrelta”: http://www.saurum.fi/Saurum_Oy/VUOSIEN_VARRELT.html.

³⁸ Raimo Kuosmanen 8.9.2010; Invalidiliitto ry:n historiaa: <http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/invalidiliitto/historiaa/>.

³⁹ Pipsa Pasanen 2.3.2010.

tuotesuunnittelua. Töiden ohella Hartikainen suoritti kaivertajamestarintutkinnon vuonna 1999 ja tänä päivänä Hartikaisen työt painottuvat enemmän tuotesuunnitteluun Saurum Oy:llä.⁴⁰

Työvoimatoimiston tukeman työharjoittelun kautta *Jaana Kilpi* päätyi kultasepän oppisopimuskoulutukseen silloiselle E. Räsänen Oy:lle vuosiksi 1988–1992. Yrityksessä Kilpi oppi alan tekniikat ja vastaavasti koulutuksen teoriaosuudet hän suoritti Lahdessa. Myöhemmin Kilpi täydensi tutkintoaan suorittamalla kultaseppämestariintutkinnon vuonna 2001. Kilpi työskenteli kultasepän tehtävissä Saurum Oy:llä vuoteen 2008, jonka jälkeen hän siirtyi alan tehtäviin Kuopion KultArt Oy -liikkeeseen.⁴¹

Timo Kuosmanen opiskeli oppisopimuksella kultasepäksi perheyrityksessä Ra-Mi Sepät Ky:ssä vuosien 1990–1993 aikana. Valmistumisensa jälkeen Timo Kuosmanen jäi isänsä Raimo Kuosmanen yrityskumppaniksi, kun veli perusti oman yrityksen Lappeenrantaan. Kahdestaan he ehtivät työskennellä lähes parikymmentä vuotta tilaus- ja korjaustöiden parissa ennen kuin Raimo Kuosmanen jäi eläkkeelle, jonka jälkeen Timo Kuosmanen on jatkanut yritystä itsekseen.⁴²

Jalometallimuotoilija *Hanna Korhonen* opiskeli Kuopion Muotoiluakatemiassa syksystä 1999 joulukuuhun 2003. Koulutuksen aikana oli kaksi harjoittelua, joista toisen hän suoritti Sininen Silta -nimisessä taide- ja käsityömyymälässä ja toisen Kuopion KultArt Oy -kultasepänliikkeessä. Vuonna 2006 hän perusti oman toiminimen *Hanna K Design & Jewellery*, jonka kautta Korhonen valmistaa oma mallistoaan ja tekee tilaustöitä. Tämän lisäksi Korhonen toimii yrittäjänä *Sininen Silta* -taide- ja käsityömyymälässä yhdessä Mari Seppäsen kanssa.⁴³

Mari Seppänen valmistui vuonna 2002 Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston Artemiasta metalliartesaaniksi. Tämän jälkeen hän halusi erikoistua johonkin tuntemaansa materiaaliin ja päätyi lähtemään Kuopion Muotoiluakatemiaan, koska korut ja kultasepäntyö kiinnostivat. Koulutus jalometallimuotoilijaksi kesti vuodet

⁴⁰ Heikki Hartikainen 2.7.2010.

⁴¹ Jaana Kilpi 2.3.2010.

⁴² Raimo Kuosmanen 8.9.2010; Timo Kuosmanen 27.8.2010.

⁴³ Hanna Korhonen 20.2.2010, 6.3.2012.

2003–2008. Seppänen perusti oman toiminimen *Ateljé Koru* vuoden 2008 tammikuussa ja toimii lisäksi yrittäjänä Hanna Korhosen kanssa *Sininen Silta* -taide- ja käsityömyymälässä Kuopiossa. Seppänen on tehnyt myös tilapäisen tuntiopettajan töitä Kuopion Muotoiluakatemiassa jalometallimuotoilulinjalla.⁴⁴

Jenni Rutonen opiskeli jalometallimuotoilijaksi Kuopion Muotoiluakatemiassa vuosina 2005–2009. Valmistumisensa jälkeen hän päätti lähteä Koulutuskeskus Salpauksen tarjoamaan kultaseppäoppisopimuskoulutukseen. Hänen oppisopimustyöpaikka oli *Ra-Mi Sepät ky*, jossa hän teki Timo Kuosmasen ohjauksessa kultaseppäalan liittyviä korjaus- ja tilaustöitä. Kyseinen työpaikka oli jo ennestään tuttu, koska hän oli tehnyt siellä jalometallimuotoilijan koulutukseen liittyvän työharjoittelun kesällä 2007. Oppisopimuskoulutukseen liittyvät teoriapainotteiset jaksot järjestettiin Lahdessa ja koulutus kesti kaiken kaikkiaan pari vuotta. Rutonen valmistui kultaseppäksi vuonna 2011 ja helmikuussa 2012 hän perusti oman yrityksensä *Jenni Rutonen Design*.⁴⁵

3. Ammattikuntien kehitys ammatillisiksi oppilaitoksiksi

Tässä kappaleessa käsitellään kultaseppä- ja kotiteollisuusalan koulutuksen kehittymistä 1800-luvun lopulta lähtien 1970-luvulle saakka, jolloin nämä kaksi koulutusala ikään kuin yhdistyivät silloisessa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Tarkastelun aloittaminen 1800-luvun loppupuolelta on mielestäni olennaista, koska tuolloin tapahtui merkittäviä muutoksia muun muassa lainsäädännössä, jotka taas vaikuttivat koulutuksen muotoutumiseen seuraavalla vuosisadalla. Darja Heikkilä kertoo pro gradunsa johdannossa, että ammattikuntapohjaisella käsityöopetuksella ja kotiteollisuusopetuksella on erilaiset taustat ja niiden väliset yhteydet sekä suhteet ovat vaihdelleet 1700-luvulta nykypäiviin⁴⁶.

Johdannossa kerroin, että Kuopion Muotoiluakatemiassa juuret juontuvat 1800-luvulle, kun Kuopion Rouvasväenyhdistys perusti vuonna 1884 käsityökoulun. Kyseisen koulun perustamisen taustalla vaikutti alussa mainitsemani rouvasväenyhdistysten halu ja tarve

⁴⁴ Mari Seppänen 9.9.2010.

⁴⁵ Jenni Rutonen 1.7.2010, 21.2.2012; Jenni Rutosen cv: http://www.jennirutonen.com/JR_CV.pdf.

⁴⁶ Heikkilä 2004, ”Uusiomuotoinen pro gradu -työn johdanto”.

perustaa käsityökouluja, mutta nähdäkseen myös 1800-luvulla tapahtunut yleisempi kotiteollisuuden merkityksen kasvu. Ilkka Nummelan mukaan on todennäköistä, ettei kotiteollisuudella ollut Kuopiossa kovin suurta merkitystä vielä 1800-luvun loppupuolella. Nummela löytää maistraatin raporteista vain vähäisiä mainintoja kotiteollisuuteen liittyen. Tekijöiden ammattitaidossa oli nähtävissä puutteita, jonka myötä Rouvasväenyhdistys perusti Anniskeluyhtiöltä saamallaan 2000 markalla käsityökoulun.⁴⁷ Vuonna 1893 vahvistettiin säännöt ”Rouvasväen Yhdistyksen Käsityökoululle”, jonka mukaan tarkoituksena oli ”herättää halua ja levittää taitoa semmoisissa, etenkin naisten ja varojen ja tilan mukaan myöskin miesten käsityöissä, jotka soveltuvat kodeille”.⁴⁸

Darja Heikkilä kertoo artikkelissaan *Käsityön ammatillinen opetus Suomessa 1700-luvulta nykypäiviin*, että Suomessa koulumuotoisen ammattikoulutuksen historian voidaan katsoa alkaneen nimenomaan näistä tytöille tarkoitetuista kaupunkien rouvasväen yhdistysten ylläpitämistä käsityökouluista. Havaitsin kuitenkin, että Kirsi Klemelän väitöskirjan *Ammattikunnista ammatillisiin oppilaitoksiin* mukaan koulumuotoinen ammattiopetus alkoi Suomessa jo 1810-luvulla, kun merimiesten ja kättilöiden kouluttaminen alkoi. Klemelä jatkaa, että teollisuuden ja käsityöiden parissa työskenteleville perustettiin kouluja ennen vuosisadan puoliväliä.⁴⁹

3.1 Kultaseppäalan koulutuksen kehittyminen

Kaupungeissa harjoitettiin lukuisia eri käsityöammatteja sekä järjestettiin ammattiopetusta, jonka alku johdetaan monesti oppipoika-kisälli-mestari-järjestelmään eli ammattikuntalaitoksen oppilaskasvatukseen.⁵⁰ 1800-luvun kaupungeissa Suomen käsityöteollisuuden raameja määräsi vuonna 1720 asetettu ammattikuntajärjestys⁵¹, jonka mukaan ammattikunnan muodostivat tietyn alan käsityöläismestarit sekä heidän palveluksessaan olevat oppipojat ja kisällit. Käytännössä ammattikunnat säätelivät

⁴⁷ Nummela 1989, s. 435.

⁴⁸ Hietakari 1961, s. 41.

⁴⁹ Heikkilä 2003, s. 15; Klemelä 1999, s. 13.

⁵⁰ Heinänen 1990, s. 20; Klemelä 1999, s. 32.

⁵¹ Valtion antama ensimmäinen ammattikuntajärjestys annettiin jo vuonna 1621, jolla määrättiin ammattikuntien oppilaskasvatuksesta. Viimeisin määräys annettiin juurikin vuonna 1720. Katso lisää Klemelä 1999, s. 32.

kaupunkien käsityöläisten määrää sekä taitotasoa, koska itsenäisen ammatin harjoittamiseen oli oikeus ainoastaan käsityöläismestareilla ja vain ammattikunnan jäsenillä oli oikeus valmistaa sekä myydä käsityötuotteitaan kaupungeissa. Ammattikunnan tehtäviin kuului niin jäsentensä ammattikasvatuksesta huolehtiminen kuin taloudellisen aseman turvaaminen sekä avustaminen sairauden tai kuoleman kohdatessa. Kuopion historiaa tutkineen Pekka Toivasen mukaan Kuopioon ammattikuntalaitos luotiin myöhemmin kuin muualla Suomessa. Esimerkiksi kultaseppien ammattikunta perustettiin kolmen hengen voimin vuonna 1844.⁵²

Käsityöläisammatin pystyi saavuttamaan oppipoika-kisälli-mestari-järjestelmän kautta. Oppipoika hakeutui alansa mestarin opetukseen yleensä 14 vuoden iässä ja oppipojiksi kelpuutettiin avioliitossa syntyneet pojat. Työskennelyään kolmesta viiteen vuotta saman mestarin alaisuudessa oppipoika saattoi osoittaa ammattitaitonsa työnäytteellä ja ansaita kisällinkirjan. Tämän jälkeen kisällin piti työskennellä alalla vähintään kolme vuotta ja mahdollisesti suorittaa kisällinvaellus, jonka päätyttyä hän saattoi anoa kaupungin porvarin oikeuksia ja sai tehdä mestarintyönäytteen. Ammattikunta päätti kisälli- ja mestarikirjojen myöntämisestä jäsenilleen ja samalla myös valvoi, oliko uudelle mestarille tilaa kyseisessä kaupungissa. Darja Heikkilän mukaan kisällinvaelluksen merkityksenä oli toimia ”useamman mestarin opissa monipuolisten ammatillisten taitojen ja työmallien hankkimiseksi.”⁵³ Esko Timonen varmentaa tutkimuksessaan *Kultaseppien työtehtävät ja ammattiin orientoituminen*, että nimenomaan kultaseppälällä tehtiin kisällinvaelluksia ja kertoo Pietarin olleen suosittu kohdekaupunki.⁵⁴

Haastateltavani Raimo Räsänen isä, kultaseppä Eino Räsänen oli aloittanut opintonsa 1910–1920-lukujen vaihteessa kuopiolaisessa Väinö ja Vieno Toivasen pitämässä Toivasen kultaseppäliikkeessä oppipoikana. Ajan tavan mukaan Räsänen kiersi saamassa oppia myös muilta kultaseppiltä kuten Anselm Ahoselta Kuopion Kultaseppä Oy:llä ja Sulo A. Kannaksen liikkeessä.⁵⁵ Kisällinkiertoa voisi mielestäni verrata jossain määrin nykyiseen Kuopion Muotoiluakatemiaan koulutusohjelmaan sisältyvään

⁵² Heikkilä 2003, s. 14; Toivanen 2000, s. 167–170; Tokola 1998, s. 13–17.

⁵³ Heikkilä 2003, s. 14; Heinänen 1990, s. 20; Klemelä 1999, s. 32; Tokola 1998, s. 14–15.

⁵⁴ Timonen 1994, s. 5.

⁵⁵ Niiranen 1993, Kuopion Kultaseppä Oy; Niiranen 1993, Johan Viktor Toivanen (1859–1925); Roine, Eino Räsänen ja hänen kultaseppäverstansa tarina.

työharjoitteluun, jonka kautta opiskelijat pääsevät tutustumaan halutessaan useampaan alan yritykseen. Haastateltavistani esimerkiksi Rutonen ja Seppänen tekivät kaksi työharjoittelua toisistaan poikkeavissa yrityksissä ja tutustuivat sitä kautta alaan laajemmin.⁵⁶

Timosen tutkimuksessa mainitaan, että mestareiden piti antaa oppipojilleen myös teoreettista koulutusta ja oppipoikien tuli käydä sunnuntaikoulua, jossa opetettiin uskontoa, kirjoitusta, piirustusta ja matematiikkaa.⁵⁷ Suomen ammattikasvatuksen historian katsotaan alkaneen käsityöläisille pidetyistä sunnuntaikouluista, joiden tarkoituksena oli varmistaa oppipoikien ja kisällien tietopuolinen oppiminen ja sitä kautta tukea työssäoppimista. Vuoden 1842 asetus velvoitti muutamaa poikkeusta lukuunottamatta kaikki suomalaiset kaupungit perustamaan sunnuntaikoulun. Koulua ei määrätty pakolliseksi, mutta käytännössä kisällin- tai mestarinkirjaa ei voinut saada ilman lasku- ja kirjoitustaitoa sekä kristinopin osaamista. Kuopion käsityöläisten vuonna 1842 perustetussa sunnuntaikoulussa annettiin opetusta historiassa, laskennossa, suomen kieliopissa, oikein- ja kaunokirjoituksessa, piirustuksessa ja laulussa. Vuonna 1858 sunnuntaikoulut muuttuivat kaksiluokkaisiksi ja kolmevuotisiksi. Sunnuntaikoulut oli tarkoitettu oppipojille, jotka tähtäsivät kisällintutkintoon. Samana vuonna perustettiin myös kisälleille tarkoitettu kolmevuotinen ehtoo- tai iltakoulu, jonka suorittamalla varsinainen kisälliaika lyheni. Ehtookoulua järjestettiin kolmena tai neljänä arki-iltana sunnuntain lisäksi ja siitä tuli osa mestarintutkintoa. Vaikka sunnuntaikouluista puhutaan ”ammattillisen koulutuksen lähtökohtina”, niin ne olivat Klemelän mukaan enemmän yleissivistäviä eikä pelkästään sen läpi käynyt ollut pätevä käsityöläinen, vaan lisäksi tarvittiin nimenomaan oppipoika-kisälli-mestari-järjestelmän kautta saatu ammattipätevyys.⁵⁸

Ammattikunnat oli jonkin aikaa nähty haittana käsityöelinkeinon kehittymiselle, koska ne saattoivat rajoittaa uusien mestarinoikeuksien myöntämistä ja siten säädellä alan kilpailua. Vuonna 1868 käsityön, kaupan, teollisuuden ja laivanvarustuksen alan ammatit vapautuivat, kun kauppa ja elinkeinoa koskeva keisarillinen asetus lakkautti ammattikuntalaitoksen ja määräsi samalla käsityöläiset, teollisuuden harjoittajat sekä

⁵⁶ Jenni Rutonen 1.7.2010; Mari Seppänen 9.9.2010.

⁵⁷ Timonen 1994, s. 10.

⁵⁸ Heikkilä 2003, s. 15; Klemelä 1999, s. 34–35; Toivanen 2000, s. 323; Tokola 1998, s. 24.

kauppiaat kuulumaan ammattialojen asioita hoitaviin yhdistyksiin. Kyseisten yhdistysten tehtäviin kuului huolehtia muun muassa oppipoikien ja ammatissa jo työskentelevien opetuksesta sekä jakaa kisällintodistuksia ja mestarikirjoja. Jo samana vuonna 14. toukokuuta perustettiin Kuopioon maan ensimmäinen käsityöläisyhdistys *Kuopion Käsityöläisseuruus*, jonka tehtäviin kuului muun muassa käsityöläisten ammattitaidon kohottaminen. Heikkilän mukaan näihin yhdistyksiin saattoivat kuulua vain alansa mestarit. Kokonaisuudessaan yhdistysten toiminnan taso oli heikkoa eikä niiden merkitys ammattiopetuksen kehittämistyössä ollut merkittävä.⁵⁹

Heikkilä kertoo, että vuoden 1859 hallinnollisen asetuksen⁶⁰, edellä mainitun ammattikuntalaitoksen lakkauttamisen ja vuoden 1879 täydellisen elinkeinovapauden myötä ”käsityöammatin oppiminen toisen palveluksessa työskennellen alkoi hiipua”. Elinkeinojen vapautumisen taustalla olivat yleinen tekniikan kehittyminen sekä työtehtävien yksinkertaistuminen, minkä vuoksi kaikissa ammateissa ei enää tarvittu entisenlaista ammattiopetusta. Kuitenkin edelleen ammatin harjoittamista varten tarvittiin lupa kuvernööriltä tai maistraatilta, jonka saamisen edellytyksenä pidettiin ammattitaitoa ja useimmissa kaupungeissa hakijalla tuli olla myös porvarioikeudet. Hakemusta varten Kuopion Käsityöläisseuruus antoi lausuntoja maistraatille henkilöistä, jotka anoivat ammatinharjoittamis- ja porvarinoikeuksia kyseisessä kaupungissa. Elinkeinovapaus lisäsi kaupungeissa elinkeinonharjoittajien suuntautumista erityisesti muun muassa ammattikäsitteeseen, mutta muutoksella oli myös haittapuolia. Koska elinkeinonharjoittajan luvanhakijan ei enää tarvinnut suorittaa kisällin- tai mestarin työnäytettä, käsityötuotteiden laatu heikkeni. Käsityön luonne alkoi muutenkin muuttua pikku hiljaa teollisuuden sekä ulkomaisen tuonnin myötä.⁶¹ Ilkka Nummelan mukaan koneellistuminen ei ollut niinkään uhkana kulta- ja hopeasepille vaan enemmänkin ulkomainen tuonti vaikutti markkinatilanteeseen. Nummela jatkaa, että hänen tutkimanaan aikavälinä (1875–1918) kultaseppien merkitys Kuopiossa kasvoi muun muassa elintason nousun myötä tapahtuneesta kysynnän kasvusta.⁶²

⁵⁹ Heikkilä 2003, s. 16; Tokola 1998, s. 11–13, 17–18.

⁶⁰ Kyseinen asetus ”hantverkeistä ja käsikeinollisuuksista Suomessa” vapautti useita käsityöaloja ammattikuntapakosta, mutta vanhojen säännösten alaisiksi jäi edelleen 15 yleisintä käsityöammattia. Katso lisää Klemelä 1999, s. 36.

⁶¹ Heikkilä 2003, s. 15–16; Heinänen 1990, s. 24; Tokola 1998, s. 18–22.

⁶² Nummela 1989, s. 61–64.

Vuonna 1883 annetulla asetuksella sunnuntaikoulut tuli muuttaa alemmiksi ja ylemmiksi käsityöläiskouluiksi vuodesta 1885 lähtien. Siirtymäaika annettiin kaiken kaikkiaan viisi vuotta. Myös käsityöläiskoulut suunnattiin työssäkäyville nuorukaisille, joissa opetettiin käsityöharjoittajille tarpeellisia tietoja ja taitoja. Käsityökouluja oli kahdenlaisia: alempia ja ylempiä, joista ensin mainittu toimi sunnuntaikoulun tapaan oppipoikien opinahjona ja ylempi oli vastaavasti kisällien koulu. Kuopiossa alempi käsityökoulu aloitti toimintansa vuonna 1890.⁶³

Ammattikasvatuskomitea totesi 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, ettei työssä oppiminen enää ollut tarpeellista, koska ammatit olivat muuttuneet teollistumisen myötä. Tärkeänä pidettiin nyt ”nopeaa uusien taitojen oppimiskykyä”, jonka ajateltiin kehittyvän koulussa eikä niinkään työssä, mutta kuitenkin teollistuvaan yhteiskuntaan soveltuvaa koulutusjärjestelmää ei oltu vielä kehitetty. *Eligius – Jalot kullan takojat* -kirjassa kerrotaan, että kultasepänalalla ammatillinen koulutus tapahtui 1900-luvun alkupuolella edelleen työpaikkakoulutuksena.⁶⁴ Tämä todentuu esimerkiksi edellä kertomallani kultaseppä Eino Räsäsen tarinalla. Koska kultasepänalaa liittyvää varsinaista koulua ei ollut vielä perustettu Suomeen, ainoaksi vaihtoehdoksi jäi työssäoppiminen toisen palveluksessa.

Suomen Kultaseppien Liitto perustettiin Helsingissä lokakuussa vuonna 1905, jonka kokouksissa pohdittiin muun muassa alan koulutustilannetta. Kultaseppien maine oli heikentynyt ammattikuntalaitoksen lakkauttamisen jälkeen eivätkä mestarit halunneet enää kouluttaa kilpailijoita itselleen. Laissa edellytettiin kulta- tai hopeasepänammatin harjoittajilta tutkinto, mutta käytännössä tutkinnon suorittaminen oli pelkkä muodollisuus. Suomen Kultaseppien Liiton haaveena oli oman ammattikoulun perustaminen, mutta hanketta jouduttiin lykkäämään pitkään taloudellisista syistä. Ennen varsinaista koulun perustamista liitto sai julkaistua vuonna 1909 *Kultaseppien käsikirjan*, joka toimi vuosikymmeniä tärkeänä tiedonlähteenä kultasepille ja sen lisäksi liitto alkoi järjestää alaan liittyviä kursseja 1920-luvun loppupuolella. Kultaseppien liiton johtokunta jätti keväällä 1936 valtionapuanomuksen kultaseppäkoulun perustamista varten Kauppa- ja teollisuusministeriölle ja kultaseppäkoulu pääsi aloittamaan toimintansa 1. päivä syyskuuta 1938 Helsingissä Meritullinkadulla

⁶³ Klemelä 1999, s. 37–39; Tokola 1998, s. 24.

⁶⁴ Harmainen & Kallio 2006, s. 36; Heikkilä 2003, s. 17.

sijainneessa kiinteistössä. Koulu oli alkujaan kolmevuotinen, jossa oli kulta- ja hopeaseppien sekä kaivertajan linjat. Kultaseppäkouluun pääsivät etusijalla Kultaseppiiliiton jäsenten lapset.⁶⁵

Kultaseppäkoulun opetus pohjautui kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosaston vahvistamaan opetusohjelmaan.⁶⁶ Vuonna 1944 Päivö Oksalan ja H.A. Turjan toimittama *Ammattiopinto-ohjeita* -kirja kertoo erikoisammattikouluihin lukeutuvasta kolmevuotisesta Helsingin kultaseppäkoulusta näin:

”Koulun tarkoitus on valmistaa nuorukaisia kulta- ja hopeasepiksi sekä kaivertajiksi. Kurssin suorittaneet oppilaat voivat työskennellä oppisopimuslain vaatiman neljännen oppivuotensa yksityisissä työpajoissa tai tehtaissa. Tämän jälkeen he voivat suorittaa kisällinäytteen. Tietopuolinen opetus annetaan yleisissä ammattikouluissa iltaopetuksena. Erikoisopetusaineina ovat muovailu, tekstaus, sommittelupiirustus, taidehistoria, kaiverrus, kulta- ja hopeasepäntö ja metallinpakotus, jotka jakautuvat eri lailla eri osastoille riippuen vuosikurssista ja opintosuunnasta. Pääsyvaatimuksena on kansakoulun kurssi ja vähintään 14 vuoden ikä.”⁶⁷

Opinto-oppaan mukaan koulutukseen pääsemisen ikärajana näyttää edelleen olevan 14 vuotta, joka oli olemassa jo ammattikuntalaitoksen aikaan, sata vuotta aiemmin. Käsityöläiskoulut olivat muuttuneet vuoden 1920 asetuksella yleisiksi ammatilaiskouluiksi, jotka antoivat opetusta vähintään 10 tuntia viikossa ja kestivät kaksi vuotta. Klemelä kertoo vuonna 1942 annetun asetuksen perusteella erikoisammattikouluista, että niiden tavoitteena oli antaa teoreettista ja käytännöllistä opetusta tietyille ammattialalle valmistuville. Ensimmäinen laki ammattioppilaitoksista oli annettu vuonna 1939, mutta sodan vuoksi se astui voimaan vuoden 1942 alussa. Tämän lain myötä valtion kontrolli ammattioppilaitoksista kasvoi.⁶⁸

Kultaseppien koulutus Helsingin kultaseppäkoulussa muuttui nelivuotiseksi vuonna 1948.⁶⁹ Oksalan ja Turjan *Ammattiopinto-ohjeita* -kirjassa kerrottu oppisopimuslain mukainen pakollinen neljäs vuosi näyttää muuttuneen kultaseppäkoulussa

⁶⁵ Ahtokari 1980, s. 63; Harmainen & Kallio 2006, s. 13–18, 36; Raimo Räsänen 4.7.2010; Timonen 1994, s. 10.

⁶⁶ Ahtokari 1980, s. 63–64.

⁶⁷ Oksala & Turja 1944, s. 35–37.

⁶⁸ Klemelä 1999, s. 50, 62–63.

⁶⁹ Harmainen & Kallio 2006, s. 36. Huom. Reijo Ahtokari (1980) kertoo koulun muuttuneen kolmivuotiseksi vuonna 1950, mutta Timonen (1994) puhuu vuodesta 1948.

suoritettavaksi, jonka oppipojat olivat aiemmin suorittaneet joko yksityisen työpajassa tai alan tehtaassa. Syksystä 1957 lähtien opetusta alettiin antaa kaikissa opetusohjelmaan kuuluvissa aineissa ja samaan aikaan toteutettiin jyrkempi linjajako, joka käytännössä tarkoitti oppilaiden erikoistumista toisesta vuosikurssista lähtien pääasiassa omiin erikoistumislinjoihin. Vuonna 1958 säädetyin lain mukaan ammattikouluja olivat *yleiset* ja *erikoisammattikoulut*. Näistä jälkimmäisen toimintatarkoituksena oli antaa jonkin erityisalan koulutusta ja molempiin kouluihin vaadittiin pohjakoulutuksena suoritettu kansakoulu.⁷⁰

Haastateltavistani Raimo Räsänen opiskeli Helsingin kultaseppäkoulussa vuosina 1962-1966. Hän kehui kultaseppäkoulussa saamaansa koulutusta sikäli, että sieltä sai laajemman tietopohjan kuin omassa yrityksessä. Räsänen aikaan koulussa opetettiin aine- ja jalokivioppia, teoriaopetusta, ammatilaskentaa, piirtämistä, tekstausta sekä jalokiven istutuskurssia iltakursseina.⁷¹ Reijo Ahtokarin kirjoittamassa *Suomen Kultaseppien liitto 75 vuotta* -kirjassa kerrotaan, kuinka kultasepille tärkeä oppiaine jalokiviopetus oli lisätty koulun opetusohjelmaan vasta vuonna 1957. Jalokiviopin opettaminen oli kultaseppämestari Uno V. Aarnen vastuulla, joka opetti jalokivistä perustiedot ja ohjasi jalokivien tunnistuksessa sekä tutkimusvälineiden käytössä. Räsänen kertoi haastattelussaan jalokiviopin opettajasta Uno V. Aarnesta, että hän oli arvostettu asiantuntija jalokiviasioissa.⁷²

Eligius – Jalot kullat takajat -kirjassa mainitaan, että kultaseppäkoulun koulutuksen tasoa voitiin osoittaa hienoilla tilaustöillä sekä työelämässä hyvin menestyneillä oppilailla. Räsänen haastattelun mukaan koulutukseen kuului paljon niin harjoitustöiden tekemistä kuin ulkopuolisten pyytämien tilaustöiden valmistamista koulun työpajassa.⁷³ Nämä tiedot ovat ristiriidassa Pekka Hyppösen esittämään arvioon Helsingin kultaseppäkoulusta valmistuneista. Hyppönen kohtasi kyseisestä koulusta valmistuneita kollegoitaan työskennellessään *Varkauden Kello ja Kulta Oy* nimisessä yrityksessä vuosina 1957–1959.⁷⁴

⁷⁰ Ahtokari 1980, s. 65; Klemelä 1999, s. 209–211.

⁷¹ Raimo Räsänen 18.5.2009, 4.7.2010.

⁷² Ahtokari 1980, s. 64–65; Raimo Räsänen 18.5.2009, 4.7.2010.

⁷³ Harmainen & Kallio 2006, s. 36; Raimo Räsänen 4.7.2010.

⁷⁴ Pekka Hyppönen 19.6.2010; Pekka Hyppösen työtodistus 1959.

”Jos valmistuis oppisopimusteitse, niistä tulis minun mielestä parempii työntekijöitä olettaen, että -- neuvontapaikassa oppi-isät ois päteviä. Mut kultaseppäkoulun kautta minä jouvuin sillon näkemään, kun niitä tuli Varkauteen aina semmosia, jotka oli sieltä valmistuna ni, varsinainen työnteko oli vielä aika heikkoo. Tietoutta oli kyllä paljon.”⁷⁵

Hyppönen oli omaan oppisopimuskoulutustaastaansa tyytyväinen, mutta myönsi samalla, ettei sekään koulutusmuoto aina ole tae ammattitaidolle. Jos kouluttajan ammattitaidoissa on puutteita tai tämä ei osaa neuvoa oppilastaan hyvin, koulutettavan taidot jäävät vaillinaisiksi.⁷⁶

Kultaseppäkoulun ylläpitoa varjosti niin taloudelliset ongelmat kuin tilakysymyksetkin. Useiden läpikäytyjen vaihtoehtojen jälkeen tilanne purkautui vuonna 1971, kun kultaseppäkoulu siirtyi Lahden kaupungin omistukseen ja osaksi äskettäin perustettua Lahden Taideoppilaitosta, nykyistä Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituuttia. Valtion oppilaitokseksi kultaseppäkoulu muuttui vuonna 1978.⁷⁷

Esko Timosen tutkimuksesta selvisi, että 1960-luvun opetussuunnitelman mukaan työharjoituksia tehtiin noin 5580 tuntia neljän vuoden aikana, kun koko koulutuksen pituus oli noin 7040 tuntia. Kun koulutus siirrettiin Lahteen, opetusohjelmaan lisättiin enemmän taideaineita. Tuolloinkin työharjoitusten osuus oli kuitenkin vielä melkein 70 prosenttia 40-tuntisesta työviikosta. 1980-luvulla tapahtunut keskiasteen uudistus tiputti ammattityön osuuden noin kolmannekseen kokonaistuntimäärästä. Raimo Räsänen kertoi, että oli lukenut säilyttämäänsä kultaseppäkoulun julkaisua ennen haastattelua. Sen pohjalta hän kertoi omasta koulutuksestaan, että hänen aikanaan oli ollut 1000 ammattityötunteja vuotta kohden.⁷⁸ Timosen tutkimuksen ja Räsänen haastattelun kertomat tuntimäärät näyttävät vastaavan toisiaan.

Timonen kirjoittaa *Kultaseppäkoulutusta 50 vuotta 1938–1988* -kirjassa, että vuonna 1985 tapahtuneen keskiasteen koulutuksen muutoksen myötä Lahden kultaseppäkoulu muuttui opistoasteiseksi. Samalla koulutusta uudistettiin laadullisesti sekä laadittiin uusi opetusohjelma, joka vahvistettiin 1. tammikuuta 1986. Sen mukaan koulutuksen

⁷⁵ Pekka Hyppönen 19.6.2010.

⁷⁶ Pekka Hyppönen 19.6.2010.

⁷⁷ Ahtokari 1980, s. 64–69; Harmainen & Kallio 2006, s. 36; Timonen 1988, s. 14.

⁷⁸ Raimo Räsänen 4.7.2010; Timonen 1994, s. 11.

tavoitteeksi asetettiin ”työelämän tuotesuunnittelussa ja kehittytehtävissä sekä valmistustekniikassa tarvittavien tietojen ja taitojen antaminen”. Risto Nylund opiskeli hopeasepäksi Lahden Muotoiluinstituutin Kultaseppäopistossa vuosina 1988–1992. Hänen mielestään kyseinen koulutus oli hyvä jatkumo jalometalliseppän ammatille ja tätä kautta hän pääsi syventämään kouluasteen tutkintoaan opistoasteiseksi. Ensimmäinen vuosi oli kaikille yhteistä opiskelua, jonka jälkeen erikoistuttiin kolme vuotta hopeaseppän tekniikoihin. Kyseiseen koulutukseen ei kuulunut työharjoittelua, minkä Nylund koki puutteena, mutta muuten opetus oli hyvin käytäntöön suuntautunutta. Verrattuna Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitokseen Nylundin mielestä Lahdessa tuotesuunnittelulla oli suurempi rooli. Tuotesuunnitteluprosessin aikana tuote suunniteltiin ja valmistettiin itse, jonka kautta opiskelija sai kokemusta molemmista prosessiin liittyvistä puolista. Nylund ei kokenut omaavansa vahvaa piirtämisen taitoa, mutta kertoi vahvuudekseen kolmiulotteisen hahmottamiskyvyn, jonka hän oli oppinut leikkiessään lapsena Lego-rakennuspalikoilla.⁷⁹ Esko Timosen kirjan tiedot ja Risto Nylundin muistot tuotesuunnittelun roolista opinnoissa vahvistavat hyvin toisiaan. Nylund kertoi myös kolmiulotteisesta hahmotuskyvystään, jonka mainitsin kuuluvan hopeaseppän ominaisuuksiin.

Alan oppisopimusoppilaille on annettu kultaseppän oppisopimuslain mukaista teoriaopetusta 1950-luvulta lähtien kultaseppäkoulun- ja opiston toimesta. Epäsäännöllinen opetus alkoi vakiintua 1970-luvun loppupuolella ja vuodesta 1983 siitä tuli säännöllinen osa Kultaseppäopiston opetusta. Nelivuotiseen oppisopimukseen kuului joka vuodelle 1,5 kuukautta pitkä teoriajakso, joiden tarkoituksena oli täydentää työpaikkojen antamaa opetusta ja lisäksi valmistaa oppilaita ammattitutkintoa varten.⁸⁰ Jaana Kilpi opiskeli oppisopimuskoulutuksella E. Räsänen Oy:ssä kultasepäksi samoihin aikoihin kuin Nylund oli Lahden Kultaseppäopistossa, eli vuosien 1988–1992 välisenä aikana. Haastattelussaan Kilpi kuvaili oppisopimuskavaihettaan E. Räsänen Oy:llä:

”Siellä sai hyvin siihen aikaan tehdä harjotustöitä. Tietysti alkuun ihan niitä, mitä teollisuudessa on yksinkertaisempia töitä. Perustöitä, - - opettelin juottamaan ja riipusten lenkityksiä ja tämmösiä. Tutustuin totta kai ekaks ihan perustyökaluihin ja ihan työn kautta se lähti ja sit ku vähän

⁷⁹ Risto Nylund 28.8.2010; Timonen 1988, s. 16.

⁸⁰ Timonen 1988, s. 20.

taidot kehitty niin Raimo Räsänen, silloinen lähin pomo, ni anto hyvin tehdä myös työajalla iha erikoisempia harjotustöitä. Teetti mulla semmosia, mitä hän oli omana oppiaikanaan tuota tehny. Ihan jotain monogrammisahauksia ja tämmösiä, mitä ei niinku... Harvempi niitä on ennää tehnykkään nykyajan nuoremmista sepistä.”⁸¹

Kilpi puhui haastattelussaan Hyppösen tavoin siitä, että oppisopimuskoulutuksen ohjaajalla on suuri merkitys. Kilpi havaitsi käydessään teoriajaksoilla Lahdessa, etteivät kaikki oppisopimuskoulutettavat olleet päässeet tekemään varsinaisia töitä ollenkaan. Yhteensä Kilpi kävi Lahdessa neljä kertaa ja jokainen teoriajakso kesti noin seitsemän viikkoa, joiden aikana käytiin läpi muun muassa alan historiaa, kaiverrusta ja aineoppia. Myös Timo Kuosmanen, joka opiskeli oppisopimuksella kultasepäksi vuosina 1990–1993, muisteli haastattelussaan teoriajaksojen kestäneen seitsemän viikkoa. Hän kertoi Lahdessa suoritettavasta lopputyöstä, että opettajat antoivat piirustuksen, mitä piti tehdä ja aikaa annettiin yhteensä viisi päivää työn suorittamiseen. Piirustuksen perusteella Kuosmanen valmisti kultaisen rintakorun, jossa testattiin korun tekemisen monia osa-alueita: sahaamista, juottamista ja kivenistutusta.⁸²

Kultasepäalan koulutuksen monivaiheinen kehittyminen 1800-luvun puolivälin tienoilta 1990-luvun alkuun seurasi edellä kerrotun kaltaisia uomia. Seuraavien lukujen aikana selitän tarkemmin, miten kultasepäalan opetus linkittyi 1970-luvun lopulta lähtien silloiseen Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitokseen.

3.2 Kotiteollisuusopetuksen kehityskulku

Kuopion Muotoiluakatemiaan historiaan liittyy vahvasti kotiteollisuusopetus. Darja Heikkilä kertoo artikkelissaan, että kotiteollisuus ymmärrettiin 1800-luvun puolella yhdeksi elinkeinoelämän osaksi sekä teollisuutta ”täydentäväksi tuotantomuodoksi” ja vasta seuraavalla vuosisadalla sanan merkitys muuttui tarkoittamaan kotona tapahtuvaa käsityötuotantoa. Heikkilä jatkaa, että kotiteollisuus nähtiin ansiotason kohottamisen keinona maaseudun tilattomien keskuudessa, joilla oli töitä maatalouden parissa vain noin puolet vuodesta. Kotiteollisuuden tasoa tuli nostaa, koska valmistetut tuotteet eivät enää vastanneet aikalaisten laatu- ja kauneusvaatimuksia ja ulkomaisten

⁸¹ Jaana Kilpi 2.3.2010.

⁸² Jaana Kilpi 2.3.2010; Timo Kuosmanen 27.8.2010.

tuontitavaroiden määrä oli lisääntynyt. Seija Heinänen kommentoi kotiteollisuuden ongelmia kirjassa *Käsityö kunniaan – nostalgiaa ja nykyaikaa*, jonka mukaan teollisuus piti kotiteollisuuden kehittämistä omien intressiensä vastaisena eikä maatalouskaan ollut enää samalla tavalla kiinnostunut kotiteollisuudesta sivuelinkeinona.⁸³

Valtionvaraintoimituskunta teki vuonna 1887 selvityksen kotiteollisuuden tilasta ja tulevaisuuden näkymistä, jonka myötä kotiteollisuuskouluille alettiin myöntää avustuksia reilun parinkymmenen vuoden tauon jälkeen. Tämä rohkaisi perustamaan kotiteollisuusalan kouluja maaseudulle sekä kaupunkeihin. Heikkilä toteaa, että useat 1800-luvun lopulla perustetut käsityö-, kutoma- ja veistokoulut ovat edelleen toiminnassa jossain muodossa muun muassa Joensuussa, Tammisaaressa ja Kuopiossa. Heikkilän artikkeli on julkaistu vuonna 2003, jolloin Kuopion Muotoiluakatemialla on ollut jo 119. toimintavuosi.⁸⁴

Suomen Yleisellä Käsityöväestön yhdistyksellä, joka perustettiin vuonna 1893, oli merkittävä asema maan kotiteollisuuden kehittämisessä ja säilyttämisessä. Yhdistys teki yhteistyötä alan ammatinharjoittajien sekä kotiteollisuuskoulujen kanssa. Yhdistys myös järjesti Helsingissä vuonna 1900 yleisen kotiteollisuuskokouksen, jossa muun muassa suunniteltiin pohjaa vuonna 1906⁸⁵ perustetulle kotiteollisuuskomitealle. Kyseinen komitea pohti alan koulutuksen kehitystä ja ehdotti ansiokotiteollisuuden, kotitarvekäsityön sekä ammattikäsityön selkeämpää erottamista toisistaan. Samalla kuitenkin haluttiin säilyttää kotiteollisuuden yhteys maatalouteen ja maatalousjärjestöihin. Yleisesti oltiin huolissaan kotiteollisuuden muuttumisesta kannattamattomaksi teollisuuden kehittymisen myötä sekä siitä, että teollisuus tuhoaa kansanperinnettä ja käsityön merkitystä. Tämän vuoksi komitea piti tärkeänä, että kotiteollisuus pohjautuisi niin kansantaiteeseen kuin perinteiseen kansan käsityötaitoon. Komitea perusti myös kotiteollisuustoimiston Helsinkiin vuonna 1908 sekä kotiteollisuustarkastajan viran. Ensimmäinen kyseisen viran haltija oli Lauri Mäkinen (vuodesta 1920 Kuoppamäki), jonka tehtäviin kuului muun muassa alan koulutuksen

⁸³ Heikkilä 2003, s. 8–9; Heinänen 1998, s. 5.

⁸⁴ Heikkilä 2003, s. 9; Heinänen 1998, s. 6; Klemelä 1999, s. 146; Toimintakertomus 2003, s. 3.

⁸⁵ Kyseisen kotiteollisuuskomitean perustamisvuodesta oli tutkimuskirjallisuudessa eriävää tietoa. Heikkilän (2003) mukaan kyseinen komitea asetettiin vuonna 1906, Klemelän (1999) mielestä vuonna 1908 ja Heinänen (1998) julkaisun perusteella komitea toimi vuosina 1906–1908. Kaikissa kolmessa kuitenkin puhuttiin samasta Käsityöväestön yhdistyksen asettamasta komiteasta, jonka puheenjohtajana toimi Viktor von Wright.

kehittäminen. Mäkisen ansioiksi voidaan sanoa koko maata kattavan kotiteollisuusorganisaation luominen. Kotiteollisuustoimiston toimialaan kuului esimerkiksi opetustoiminnan uudistaminen sekä Valtion kotiteollisuusmuseon⁸⁶ ja kirjaston hoitaminen.⁸⁷

Kauppa- ja teollisuushallituksen vuonna 1923 vahvistamissa ohjesäännöissä määriteltiin kotiteollisuuskoulujen oppiaineiden sisällöt ja tämä vahvisti koulujen asemaa. Klemelän väitöskirjassa kerrotaan tästä ohjesäännöstä, että sen mukaan ”koulujen tarkoituksena oli kouluttaa työntekijöitä kotiteollisuustyöaloja varten lähinnä niihin ammatteihin, joiden tuotteita maatalonväestön keskuudessa tarvittiin, ja joiden harjoittaminen soveltui maaseudulla elinkeinona harjoitettavaksi.” Kotiteollisuuskomitean halu turvata alan toimiminen lainsäädännöllä sai aikaan lain kotiteollisuusoppilaitoksista 23. toukokuuta 1929 sekä sen toimeenpanoasetuksen 14. helmikuuta 1930, jotka vakauttivat kotiteollisuuskoulujen valtionavun suuruuden sekä niiden perusteet. Lain myötä koulujen nimiin vakiintui sana *kotiteollisuus*, joka selkeytti siihen siihen saakka käytössä olleita koulujen nimien kirjoa. Lainsäädäntö vahvisti myös, että valtionapua nauttivat yksityiset koulut kuuluivat viranomaisvalvonnan piiriin. Eero Hietakari kertoo kirjassaan *Kuopion Rouvasväenyhdistys*, että Kuopion käsityökoulun taloudellinen ylläpito oli suuri rasite Rouvasväenyhdistykselle vuoteen 1929, jolloin talous saatiin turvattua lain avustuksella ja samalla koulun hallinto järjestettiin ohjeiden mukaisesti. Myös koulun oppimäärät sekä työaika ja -ohjelma uudistettiin vastaamaan valtionavun ehtoja.⁸⁸

Naisten kouluissa opetettiin neulontaa, kudontaa ja ompelua. Vastaavasti miesten oppilaitoksissa opiskeltiin muun muassa käsityö-, puuseppä- ja veistoteollisuutta sekä rauta- ja puutyötä. Käytännön työskentely oli etusijalla koulujen 40-tuntisissa työviikoissa. Kuopion Rouvasväenyhdistyksen hallinnoima kaksivuotinen käsityökoulu oli alkujaan kolmeosastoinen, jossa opetettiin neulomista, kankaan kutomista ja pukuompelua. Vuonna 1912 opetusohjelmaan oli lisätty myös piirustusta. Koulusta valmistui enimmäkseen ammattityöntekijöitä, mutta osa valmistuneista pääsi

⁸⁶ Valtion kotiteollisuusmuseon nimi on nykyään Suomen käsityön museo ja se sijaitsee Jyväskylässä. Katso esimerkiksi Heinänen (toim.) 1998: *Käsityö kunniaan – nostalgiaa ja nykyaikaa*.

⁸⁷ Heikkilä 2003, s. 10–11; Heinänen 1990, s. 28–30; Heinänen 1998, s. 6–8.

⁸⁸ Heinänen 1990, s. 34; Hietakari 1961, s. 40, 51–52; Klemelä 1999, s. 153–154.

työskentelemään myös käsityönopettajina.⁸⁹

Vuonna 1937 nimensä Kuopion Naiskotiteollisuuskouluksi muuttaneessa oppilaitoksessa valmistettiin sota-aikana vaatekappaleita rintamalle lähetettäväksi. Pommitusvaurioiden jäljiltä koulurakennustakin jouduttiin korjaamaan. Sotien jälkeen kotiteollisuuden asema vahvistui. Etenkin rintamamiesten ja siirtokarjalaisten asuttaminen lisäsi pientilallisten määrää, joten kotiteollisuuden merkitys sivutulojen tuojana korostui, mutta samalla ansiokotiteollisuuden merkitys väheni. Vuonna 1944 perustettu kotiteollisuustuotantokomitea havainnoi koulujen tason olevan heikko, jonka takia kouluille toivottiin lisää valtionapua. Klemelän mukaan ehdotettiin myös, että valtio ottaisi osan kotiteollisuusoppilaitoksista huomaansa muodostaen niistä ”mallioppilaitoksia”. 1950-luvun alussa niin sanotut valtion menojen supistamiskomiteat kaatoivat kuitenkin nämä kyseiset kehittämissuunnitelmat, joten oppilaitoksia ei otettu valtion huostaan eikä valtionapua lisätty.⁹⁰

Hietakarin mukaan sotien jälkeen pohdittiin Kuopion Naiskotiteollisuuskoulun muuttamista valtion laitokseksi, mutta hanke raukesi siihen, ettei kiinteistöjen luovuttamisesta valtiolle päästy yksimielisyyteen. Koulu on sijainnut vuodesta 1893 Kuninkaan- ja Piispankadun välisessä korttelissa Anniskelu Osakeyhtiön luovuttamassa kiinteistössä, joka oli määritellyt lahjakirjaan seuraavasti: ”Talo ja tontti annetaan - - Rouvasväenyhdistykselle Kuopiossa, joka vapaasti saa hallita sitä, niin kauan kuin yhdistyksen toimesta pidetään kunnossa koulua, jossa kotiteollisuutta, etupäässä naisväen kotiteollisuutta opetetaan”.⁹¹

Yhteiskunnan kehitys toi haasteita kotiteollisuuskoulutukselle ja ylipäättään koulutuksen kehittyminen 1950–1970-luvuilla oli voimakasta. Heinäkuussa 1962 annettiin asetukset ammattikoulusta ja kotiteollisuusopistoista, joiden mukaan kotiteollisuusammattikouluiksi eriteltiin kotiteollisuuskoulu, kotiteollisuuden koulukeskus ja kotiteollisuuden kurssikeskus. Näistä kotiteollisuuskoulun oppijakson kesto oli yhdestä kahteen vuotta. Kotiteollisuuden koulukeskuksen ytimen muodosti kotiteollisuuskoulu, jossa varsinaisen opetusajan ulkopuolella järjestettiin myös

⁸⁹ Hietakari 1961, s. 38–39; Heikkilä 2003, s. 12; Kuopion Rouvasväenyhdistys ry kulttuurivaikuttajana 2010, s. 5.

⁹⁰ Hietakari 1961, s. 54–55; Heikkilä 2003, s. 12; Klemelä 1999, s. 257; Toimintakertomus 1980, s. 1–6.

⁹¹ Hietakari 1961, s. 44, 55–56; Nummela 1989, s. 435.

kurssiluontaista ammatillista opetusta maataloushallituksen määrittämällä toiminta-alueella. Kotiteollisuuden kurssikeskuksen tehtäväksi määräytyi perus-, jatko- ja erikoiskurssien vetäminen. Näistä kotiteollisuuskouluun tai kotiteollisuuden koulukeskukseen pyrkivän tuli esittää todistus oppivelvollisuutensa suorittamisesta. Kotiteollisuusopetus siirrettiin maataloushallitukselta opetusministeriön alaisen ammattikasvatushallituksen yhteyteen vuonna 1968, jonka myötä ammattikoulutusta alettiin kehittää ja hallinnoida yhtenä kokonaisuutena. Heikkilän mukaan kotiteollisuuskouluja ei kuitenkaan hyväksytty vielä ammattikoululainsäädännön piiriin, minkä vuoksi alan koulutus pysyi ongelmallisena 1960–1970-luvuilla. Myös kotiteollisuus-käsite alkoi olla vanhentunut eikä kuvastanut enää toimintaa, jota sen puitteissa tehtiin. Sen takia se haluttiin korvata käsitteellä *käsiteollisuus*. Muutenkin kotiteollisuusopetuksen tavoite oli muuttunut ammatilliseksi opetuksiksi siirryttäessä markkinatalouden aikakauteen.⁹² Kuopioon koulutuksen kehittäminen toi tullessaan 1960-luvulla ylioppilasluokat, ammatilliset jatkuoluokat sekä erityistekniikoiden opetuksen. Vuonna 1962 oppilaitos laajennettiin *Kuopion kotiteollisuuden koulukeskukseksi* ja kokeilullinen jatkokoulutus aloitettiin vuonna 1966. Oppilaitoksen nimi viittasi monipuolisuuteen, kansainvälisyyteen ja kehittyvään koulutukseen.⁹³

Kotiteollisuusoppilaitosten määrä väheni 1970-luvun alkupuolella. Opetusministeriö asetti vuonna 1973 toimikunnan käsittelemään kotiteollisuusalan koulujärjestelmän uudistumista, joka pohti yhtä aikaa käsi-, koti- ja taideteollisen alan koulutusta. Samoihin aikoihin vakinaistettiin opistoasteinen koulutus vuonna 1974⁹⁴, joka olettaakseni on vaikuttanut komitean mietintöihin. Klemelän lähteinään käyttämät komitean mietinnöt⁹⁵ on päivätty samalla vuodelle ja niiden mukaan alan koulutusjärjestelmän rungon piti muodostua koulu-, opisto-, ja korkeakoulutasoista, joista erityisesti opistotasoisia oppilaitoksia tuli lisätä ja kehittää. Kyseisen toimikunnan mielestä opiskelijoilla tuli olla niin laaja-alainen ammattikoulutus sekä hyvät mahdollisuudet jatkokoulutukseen, että he pystyivät työntekijöinä sopeutumaan mahdollisiin tuotantorakenteiden muutoksiin. Nämä suunnitelmat jäivät kuitenkin

⁹² Heikkilä 2003, s. 12–13, 36; Klemelä 1999, s. 19, 259–261, 294.

⁹³ Kuopion Rouvasväenyhdistys ry kulttuurivaikuttajana 2010, s. 5; Toimintakertomus 1976, s. 1.

⁹⁴ Opistoasteisesta koulutuksesta oli tehnyt lakiehdotuksen vuonna 1968 perustettu komitea. Katso lisää Klemelä 1999, s. 261–262.

⁹⁵ KM 1974:94 Taide-, koti- ja käsiteollisen tuotesuunnittelun koulutustoimikunnan mietintö.

odottamaan keskiasteen uudistusta.⁹⁶

Heikkilä kertoo, että koulutuksen uudistustyö kulmineitui 1970-luvulla alkaneeseen keskiasteen koulutuksen uudistamiseen. Tämän taustalla oli esimerkiksi sellainen epäkohta, että aikaisemmin ammatillisen koulutuksen opintolinjat olivat muotoutuneet toisistaan erillisinä, joka taasen johti eri koulutusalojen tutkintojen nimikkeiden ja sisältöjen sekä opetussuunnitelmien valtavaan hajanaisuuteen. Lisäksi ylioppilaiden määrä oli kasvanut ja sen pelättiin vähentävän ylioppilastutkintoa suorittamattomien jatko-opintomahdollisuuksia. Klemelän mukaan, että opetusministeriö asetti vuonna 1974 neljätoista toimikuntaa suunnittelemaan keskiasteen koulutuksen kokeilutoimintaa ja uudistamaan niin peruskoulun, ammatillisten oppilaitosten kuin lukioidenkin opetussuunnitelmia. Koti-, käsi- ja taidekasvatustalon koulutuksen uudistamista suunnitelleen komitean mielestä oli tärkeää, että ”keski-asteen koulutuksessa olisi valittavana kyllin laaja-alainen taidekasvatusta sisältävä koulutusvaihtoehto.” Samana vuonna valtioneuvoston päätöksellä peruskoulupohjaisista ammatillisista opinnoista piti järjestellä laaja-alaisia peruslinjoja, joissa opetettaisiin ensinnäkin yhteinen perusjakso ja sen jälkeen eriydyttäisiin eriasteisiksi erikoistumislinjoiksi.⁹⁷

Kuopion kotiteollisuuden oppilaitosta kehitettiin edelleen kyseisellä vuosikymmenellä ja opetukseen piti sisältyä mahdollisimman monipuolisesti kotiteollisia ammattialoja. Merkittävä virstanpylväs oppilaitoksen historiassa oli, kun sen toiminta vakinaistettiin valtioneuvoston päätöksellä opistoasteiseksi 26. syyskuuta 1974. Toimintakertomuksessa mainitaan, että opistoksi muuttumisen myötä kokeilullisen toiminnan epävarmuus päättyi ja henkilökunta pystyi keskittymään opetuksen syventämiseen sekä toiminnan laajentamiseen ”elinkeinorakenteen vaatimuksia vastaavaksi”. Samana vuonna Keskisuomalaisessa mainittiin muussa yhteydessä Kuopiossa olevan ”Suomen suurin kotiteollisuuden oppilaitos” ja Savon Sanomissa kerrottiin Kuopion oppilaitoksen olevan maan ainoa ”kaikki kotiteolliset alat käsittävä oppilaitos”. Tämän myötä oppilaitoksessa toimi siis yhdistetty kudonta-, ompelu- ja talousosasto, ompeluosasto, kudontaosasto, kovien materiaalien osasto ja

⁹⁶ Heikkilä 2003, s. 37–39; Klemelä 1999, s. 262, 295–296, 303–305.

⁹⁷ Heikkilä 2003, s.13, 38; Klemelä 1999, s. 309, 330–332.

puutyöosasto.⁹⁸

Uudistuneessa *Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa* opiskelijat pystyivät valitsemaan taideteollisuuden (tuotesuunnittelun) tai työtekniikan opintosuunnan ja opistosta valmistui ohjaajia sekä tuotesuunnittelijoita. Ammattikouluasteinen koulutus oli kaksivuotinen ja vastaavasti opistotasoinen opetus kesti vuoden pidempään. Ammattikoulutasolta valmistuneet saattoivat siirtyä työelämään tai jatkaa opintojaan opiston puolella. Muuten opetukseen lisättiin yleisaineita, tuotesuunnittelua ja kuvallista ilmaisua. Myös kansantaiteen ja käsityötekniikan säilyttäminen huomioitiin ja sitä pyrittiin nykyaikaistamaan sekä soveltamaan niin yksilöllisiin, sosiaalisiin kuin taloudellisiinkin tavoitteisiin. Tekniikoiden osaamisen rinnalle nostettiin myös yrittäjätietouden merkitystä. Näiden lisäksi opinnäytetyö sekä pakollinen työharjoittelu tuotantoyrityksessä vakiintuivat opetukseen kuuluviksi 1970-luvun puolivälissä.⁹⁹ Leena Kuusisto vahvistaa artikkelissaan *Kulttuurialan koulutuksen kehittyminen*, että tuotesuunnittelijoiden ja ohjaajien opistotasoinen koulutus aloitettiin 1970-luvulla.¹⁰⁰ Mielenkiintoinen havainto on, että opetukseen edelleen haluttiin sisällyttää kansanomaisia käsityötekniikoita ja kansantaidetta, joiden säilyttämisen puolesta kotiteollisuuskomitea oli puhunut 1900-luvun alkupuolella.

Opiston pitkäaikainen rehtori Anja Tenkama siirtyi eläkkeelle maaliskuussa 1977. Tenkama aloitti opiston johdossa vuonna 1956, jolloin koulu oli vielä kolmeosastoinen, opettajia oli kolme ja oppilaita noin 60. Tenkaman jäätyä eläkkeelle opistossa toimi 13 osastoa ja siellä työskenteli 26 vakinaista opettajaa, joiden lisäksi oli 13 päätoimista tuntiopettajaa ja 350 oppilasta. Tenkama kantoi huolta alan jatkuvuudesta ja halusi sen takia kehittää alan opetusta. Hänen luomansa opetusohjelmakokonaisuus niin kotiteollisuuden ammattikoulu- kuin opistoasteelle oli perustana ja pohjana koko maan kotiteollisuusalan opetukselle. Tasavallan presidentti myönsi Tenkamalle kotiteollisuusneuvoksen nimen ja arvon vuonna 1979 hänen tekemänsä työn kunniaksi.

⁹⁸ Kuopion Rouvasväenyhdistys ry kulttuurivaikuttajana 2010, passim ; Keskisuomalainen 27.6.1974, tuntematon kirjoittaja, ”Ensin näyttelyyn, sitten Kuopio havittelee arvokasta käsityökokoelmaa Jyväskylästä”; Savon Sanomat 27.9.1974, Erik Rissanen, ”Kuopioon koti- ja taideteollisuusoppilaitos – Kokeiluluontoinen opetus vakinaistui”; Toimintakertomus 1974.

⁹⁹ Kuopion Muotoiluakatemia historiaa: <http://www.designkuopio.fi/avaintietoiframe.html>;

Opinto-opas 1975–1976, s. 2, 6–7; Toimintakertomus 1974, passim; Toimintakertomus 1975, passim.

¹⁰⁰ Kuusisto 2000, s. 149.

Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitosta voidaan pitää hänen työnsä maamerkinä.¹⁰¹

Kesäkuussa 1978 annettiin laki keski-asteen koulutuksen kehittämistä, minkä taustalla oli opetussuunnitelmatoimikuntien tekemä pohjatyö. Tässä vaiheessa ammatillisen koulutuksen kehittäminen sidottiin yhteiskunnan muuhun kehittämiseen. Sen myötä tavoitteiksi asetettiin muun muassa oppilaitosten aloituspaikkojen jakaminen siten, että ne vastasivat niin työelämän kuin yhteiskunnan koulutustarpeita. Myös ammatillisia koulutusväyliä haluttiin parantaa, koska alun perin ammatillisten koulu-, opisto- ja korkean asteen opintoja ei ollut nivelletty toisiinsa kuin ainoastaan kaupan ja tekniikan alalla. Tämä oli käytännössä johtanut siihen, että yhden koulutason suorittanut oppilas oli saattanut joutua kertamaan samoja oppisisältöjä seuraavalla koulutusasteella. Laissa määriteltiin myös aikataulu uudistukselle, jonka mukaan keski-asteen uudistuksen tuli olla lain mukainen viimeistään kymmenen vuoden kuluttua ”lain voimaantuloa seuraavan kalenterivuoden alusta.”¹⁰²

1970-luvun loppupuolella keski-asteen koulu-uudistus heijastui Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen opetustyön suunnitteluun. Yleisaineiden määrän lisääntyminen painotti niiden opetuksen syventämistä siten, että ammatillinen koulutus tarjoaisi niin ammatillisen valmiuden kuin myös vaihtoehdon lukiolle ”edettäessä ammatillisen koulutuksen korkeampiin opintoihin”. Oppilaitokseen pyrittiin saamaan vakinaisia lehtoraatteja, jotta opetuskunta olisi mahdollisimman paljon alaansa perehtynyttä. Ammattitaitoisen opetushenkilökunnan lisäksi oppilaitoksessa vieraili usein myös eri alojen asiantuntijaluennoitsijoita.¹⁰³ Ammatillisen valmiuden tarjoaminen vaikuttaa samalle kuin vuoden 1973 perustetun komitean ehdotus laaja-alaisesta ammattikoulutuksesta. Tästä voinee päätellä, että komitean ehdotuksia käytettiin myöhemmin hyödyksi koulutuksen uudistamisessa.

¹⁰¹ Toimintakertomus 1977, s. 1; Toimintakertomus 1979; s. 1.

¹⁰² Heikkilä 2003, s. 38–39; Klemelä 1999, s. 310, 336–337.

¹⁰³ Toimintakertomus 1974, passim; Toimintakertomus 1976, s. 2.

4. Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitos

4.1 ”Jalaa työtä Kuopiossa”

Opiskelijoille kävi luennoimassa vuonna 1977 hopeatyönopettaja Markku Vilpakka ja 27.9.–21.12.1977 pidettiin myös ensimmäinen hopeaseppä Hannu Hakosen ohjaama jalometallikäsityön kurssi, johon osallistui 15 oppilasta.¹⁰⁴ Seuraavana vuonna vakinaisen jalometallityön opettajan viran sai kultaseppä Esko Timonen ja 5.–30.6.1978 järjestettiin Hakosen ohjauksella jalometallialan kurssi, johon osallistui kymmenen oppilasta.¹⁰⁵

Aiheesta uutisoitiin heinäkuussa 1978 artikkelissa ”*Jalaa työtä Kuopiossa: Koru syntyy käsin*”, jossa haastateltiin edellä mainittujen kurssien vetäjää Hannu Hakosta. Lehtijutun mukaan Hakonen oli työskennellyt Turussa kultasepän ja mallisuunnittelijan tehtävissä.¹⁰⁶ Tämä on ristiriidassa Esko Timosen haastattelun kanssa, jonka mukaan Hannu Hakosen ammatti oli hopeaseppä. Marko Tikka mainitsee artikkelissaan, että samasta tapahtumasta voi löytyä toisinaan ristiriidassa olevia tulkintoja, mutta tutkijan täytyy ottaa vastuu siitä, mitä hän haluaa lähteillään osoittaa.¹⁰⁷ Oletan kuitenkin, ettei kumpikaan tiedonlähde ole välttämättä väärässä. Haastatteluiden kautta tein huomion, että tämän alan ammattilaiset oppivat monipuolisesti eri tekniikoita ja heillä voi sitä kautta olla useampia virallisia tai epävirallisia tutkintoja. Tästä hyvänä esimerkkinä voin mainita kaivertaja Raimo Räsäsen, joka osasi tehdä myös kultasepän töitä. Hän oli oppinut kyseiset taidot veljeltään työskennellessään perheyriyksessä oppipoikana ja kultaseppäkoulussa hän opiskeli kaivertajaksi. Sen vuoksi en yhtään ihmettele, etteikö hopeaseppä Hannu Hakonen olisi voinut työskennellä kultasepän tehtävissä, koska pystyi tekniikoita myös opettamaan.

Lehtijutun mukaan Hakonen oli tullut alun perin Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitokseen plastisen sommittelun jatko-opiskelijaksi. Artikkelin

¹⁰⁴ Kuopion Muotoiluakatemia lehtileikekirja 1978–1980, tuntematon sanomalehti, heinäkuu 1978, Auli Valpola, ”Jalaa työtä Kuopiossa: Koru syntyy käsin; Toimintakertomus 1977, s. 6, 11.

¹⁰⁵ Esko Timonen 2.3.2012; Toimintakertomus 1978, s. 4-5, 11.

¹⁰⁶ Kuopion Muotoiluakatemia lehtileikekirja 1978–1980, tuntematon sanomalehti, heinäkuu 1978, Auli Valpola, ”Jalaa työtä Kuopiossa: Koru syntyy käsin”.

¹⁰⁷ Tikka 2002: http://www.elore.fi/arkisto/2_02/tik202.html; Esko Timonen 2.3.2012.

lopussa kerrotaan, että Kuopiossa ei ole tarkoitus opettaa kultaseppiä vaan jalometallialan opinnot kuuluvat kovien materiaalien osastolta suunnittelijoiksi valmistuvien koulutukseen. Artikkelin ilmestymisen aikaan oli vielä epävarmaa, voiko tulevaisuudessa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa erikoistua jalometalliesineiden suunnitteluun. Hannu Hakonen oli maininnut alan koulutuksen puutteena nimenomaan suunnittelijan tehtävien opettamisen vähyyttä.¹⁰⁸ Tästä voi päätellä, että alan koulutusta on alusta alkaen viety Kuopiossa eri suuntaan kuin Lahden kultaseppäkoulussa. Lisäksi näyttää siltä, että koulutusta alettiin jo tässä vaiheessa kehittää suunnittelija-painotteiseksi, jota Kuopion Muotoiluakatemia tarjoaa.

Vuoden 1978 toimintakertomus kertoo uudenlaisten kurssien järjestämisen tarpeudesta näin:

”Koulutuksen kehittäminen vastaamaan työelämän vaatimuksia siten, että turvataan koti- ja taideteollisen koulutuksen jatkuvuus sekä koulutettujen joustava sijoittuminen erilaisille työalueille aikaansaa jatkokoulutustarvetta, jota on hoidettu sekä lukuisilla kesäkursseilla että lukuvuoden mittaisilla täydennyskoulutusjaksoilla.”¹⁰⁹

Juhani Kesola kertoi haastattelussaan jalometallialan koulutuksen aloittamisesta, että sen taustalla oli rehtori Anja Tenkaman suunnittelema oppilaitoksen kehittämisprosessi. Tenkama kutsui oppilaitokseen paljon nimekkäitä vierailijoita ja luennoitsijoita sekä visioi oppilaitoksesta korkeakoulua. Esko Timonen ei ollut varma, kuka koulun henkilökuntaan kuuluvista oli ollut jalometalliopetuksen alullepanija. Hän piti todennäköisinä henkilöinä oppilaitoksen rehtoria Eija Vähälää tai muotoilun lehtoria Olli Kaasista.¹¹⁰

Haastateltavistani Pipsa Pasanen aloitti opintonsa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa syksyllä 1977. Hän oli alun perin Kuopiosta kotoisin, mutta asui viitisen vuotta Helsingissä. Hän muistaa huomanneensa Helsingin Sanomissa Kuopion oppilaitoksesta mainoksen ja päätti hakea sinne, vaikka ei juurikaan tiennyt koulutuksen sisällöstä. Pasanen muisteli, että hänen toisen opiskeluvuotensa aikana

¹⁰⁸ Kuopion Muotoiluakatemia lehtileikekirja 1978–1980, tuntematon sanomalehti, heinäkuu 1978, Auli Valpola, ”Jalaa työtä Kuopiossa: Koru syntyy käsin”.

¹⁰⁹ Toimintakertomus 1978, s. 1.

¹¹⁰ Juhani Kesola 11.11.2010; Esko Timonen 2.3.2012.

alkoi jalometallin opetus Esko Timosen ohjauksella.¹¹¹ Pasasen muistikuvat pitivät paikkaansa verraten siihen, että Esko Timonen saapui Kuopioon opettajaksi maaliskuussa 1978. Pasanen kuvaili koulutustaan Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa:

”Kun minä olin koulussa, niin meillä oli työtunteja tosi paljon. Ja saatiin tehdä niitä töitä ja päästiin tekemään. Ja teoriaa oli vähän siinä sivussa. - - Eikä siihen aikaanhan ei ollut tietokoneita vielä olemassakaan, kun minä olen alottanu, että ne oli vasta tulossa.”¹¹²

Esko Timosen mukaan jalometallin opetusta Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa vuosien 1978–1983 välisenä aikana järjestettiin kurssimuotoisena. Jokaisen kurssin pituus oli 78 tuntia ja oppiaineina olivat jalometallikäsiyö, metallinpakotus sekä emalointi. Osa kursseista oli pääaineeseen, esimerkiksi esinemuotoiluun, liitettyjä pakollisia sivuaineita ja vastaavasti osa kursseista oli vapaasti valittavia. Jalometallikäsiyön ensimmäisellä kurssilla aloitettiin sahaus- ja viilausharjoituksilla sekä suunniteltiin ja valmistettiin messinkinen paperiveitsi. Tämän lisäksi oli juotosharjoituksia ja teorialuentoja, jonka jälkeen valmistettiin hopeinen kurssityö. Toisen kurssin aikana opeteltiin jalokiviopin perusteita, kiven hiontaa sekä yksinkertaisia istutustöitä. Kolmannella kurssilla oppilaat pääsivät valmistamaan tilaustöitä ja tekemään lopputöihinsä liittyviä kokeiluja. Metallinpakotuksen kursseilla tehtiin esimerkiksi hopeakoruja ja harjoiteltiin hopeasepän työhön liittyviä tekniikoita. Emalointikursseilla harjoiteltiin muun muassa solu-, kuoppa- ja ikkunatekniikoiden lisäksi yhteistyöprojektien tekemistä muiden pääaineopiskelijoiden kanssa, joissa suunniteltiin ja valmistettiin tekstiili- ja vaatetussuunnittelijoiden erilaisia asukokonaisuuksia.¹¹³ Näistä kursseista ei ollut mainintaa toimintakertomuksissa ja niiden pohjalta oletin 1970-luvun lopulla olleen vain edellä mainitut Hannu Hakosen pitämät kurssit.

Keväällä 1979 Rouvasväenyhdistys ja oppilaitoksen johtokunta antoivat Kuopion lääninhallituksen kouluosastolle esityksensä siitä, miten oppilaitosta tulotisiin kehittämään vuoteen 1988 mennessä. Kyseinen esitys sisälsi suunnitelmia

¹¹¹ Pipsa Pasanen 2.3.2010.

¹¹² Pipsa Pasanen 2.3.2010.

¹¹³ Esko Timonen 2.3.2012.

erikoistumislinjoista, tilaratkaisuista sekä aloituspaikkojen kehityksestä. Samana vuonna ammattikasvatushallitus vahvisti opistoasteen koulutuksen pituudeksi kolme vuotta, joka pohjautui kaksivuotisen kouluasteen suorittamiseen. Kaksivuotisen linjan käyneille pyrittiin järjestämään vapaaehtoista täydennys- ja jatkokoulutusta. Koulutuksen pituuden jatkaminen oli koulunuudistuksen mukaista ja antoi valmistuneille paremmat edellytykset toimia kotiteollisuusalan tuotesuunnittelu- ja ohjaustehtävissä.¹¹⁴ Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitosta alettiin kehittää edellä kerrottujen erinäisten komiteoiden ja valtioneuvoston toivomaan suuntaan.

Jalometallialan opetus yhdistyi vuonna 1977 Kuopion koti- ja taideteollisuuskouluun, joka eli muutosten aikaa. Esko Timosen mukaan alan koulutuksen aloittaminen Kuopiossa oli Suomen mittakaavassa merkittävä asia, koska koulutus oli siihen asti keskittynyt lähinnä Lahden kultaseppäkouluun. Tämän lisäksi opetusta oli ollut tarjolla Westendin Invalidien Ammattioppilaitoksessa Espoossa. Esko Timonen jatkoi haastattelussaan, että hän oli itsekkin alussa suhtautunut epäröivästi alan koulutuksen aloittamiseen Lahden ulkopuolella. Hän oli kuitenkin saanut tukea Hannu Hakosen tuttavalta hopeaseppä Markku Vilpakalta, joka oli käynyt konsultoimassa Kuopiossa jalometallialan koulutuksesta. Vilpakka toimi tuohon aikaan opettajana Lahden kultaseppäkoulussa ja oli toimintakertomusten mukaan ensimmäinen Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa opiskelijoille vieraillut jalometallialan luennoitsija vuonna 1977, kuten edellä kerroin. Timonen kertoi käyneensä Porvoossa keskustelemassa alan vaikuttajan kultaseppä Oppi Untrachtin¹¹⁵ kanssa aloitettavan opetuksen sisällöstä, joka oli arvostettu taidekäsityön asiantuntijana. Oppilaitoksen sisällä uuteen opetusaineeseen suhtauduttiin myönteisesti ja esimerkiksi rehtorina vuodesta 1977 toiminut Eija Vähälä antoi vahvan tuen oppiaineen kehittämiseksi ja myös opiskelijat olivat innolla mukana. Metallityöluokkaan raivattiin oma nurkkaus työpajalle ja puutyöosastolla valmistettiin kymmenen kultaseppän työpöytää. Tarvittavia koneita ja käsityökaluja tilattiin Saksasta. Silloinen E. Räsänen Oy oli mukana

¹¹⁴ Toimintakertomus 1979, s. 2.

¹¹⁵ New Yorkissa syntynyt Oppi Untracht (1922–2008) oli ammatiltaan kultaseppä ja oli toiminut taide- ja käsityöaineiden opettajana New Yorkissa vuoteen 1967. Tuona vuonna hän avioitui suomalaisen koru- ja lasitaiteilijan Saara Hopean kanssa ja muutti pysyvästi Suomeen. Untracht tunnetaan muun muassa Intian taidekäsityön tutkijana. Muistokirjoitus Oppi Untracht:sta:
<http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/2480/oppi-untracht>.

tukemassa ja kannustamassa alkavaa koulutusta.¹¹⁶ Tällä tavalla jalometallialan koulutus alkoi Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Seuraavassa luvussa esittelen tarkemmin koulutuksen muotoutumista 1980-luvulta lähtien.

4.2 ”Osaa suunnitella merkitykseltään rikkaita ja toimivia koruja”

Marraskuussa 1980 vietetyssä Kuopion Rouvasväenyhdistyksen 120-vuotisjuhlassa yhdistyksen puheenjohtaja FM Liisa Karttunen kertasi juhlapuheessaan oppilaitoksen historiaa ja listasi tulevaisuuden haasteita:

”1980 luku heittää meille käsi- ja taideteollisuusalan edustajille vaativia haasteita. Koska käsityön ja käsi- ja taideteollisuuden ammattien monipuolinen työskentely vaatii laaja-alaista koulutusta, on hallittava alan työtekniikka hyvin. Koulu-uudistus vähentää tekniikan oppitunteja ja on hälyyttäviä esimerkkejä mihin se voi johtaa. Nyt ei suinkaan ole aika vähentää teknillisen opetuksen tunteja. Olen jo aikaisemmin korostanut miten tärkeää on oppia tekemään työ kunnollisesti ja hyvin jo oppilaitoksessa. Taito hioutuu luonnollisesti kokemuksen myötä.”¹¹⁷

Heikkilän artikkelissa ilmeni myös huoli yleisaineiden lisääntymisestä ja siitä, mitä se aiheuttaa varsinaisen ammattitaidon oppimiselle. Etenkin käsi- ja taideteollisuusosalalla ihmeteltiin, missä välissä alan opiskelijat oppivat varsinaiset kädentaidot.¹¹⁸

Vuoden 1980 helmi- ja maaliskuussa järjestettiin kultasepän oppisopimusoppilaiden teoriakurssi Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Oppisopimuskurssit jatkuivat seuraavana vuonna toisella teoriakurssilla ja edelleen vuonna 1982 kolmannella teoriakurssilla.¹¹⁹ Esko Timonen kertoi, että kultasepänalan oppisopimuskoulutus oli toiminut Lahdessa kultaseppäkoulun yhteydessä 1970-luvun lopulle saakka, jolloin se haluttiin siirtää sieltä pois muun muassa tilojen ahtauden vuoksi. Timonen oli ollut opettajana teoriajaksolla vuonna 1977 ja oli havainnut joidenkin opettajien haluttomuutta ottaa osaa opetukseen. Näiden syiden vuoksi oppisopimuskoulutus siirtyi Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitokseen Timosen

¹¹⁶ Esko Timonen 2.3.2012; Muistokirjoitus Oppi Untracht:sta <http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/2480/oppi-untracht>.

¹¹⁷ Toimintakertomus 1980, s. 1–6.

¹¹⁸ Heikkilä 2003, s. 41.

¹¹⁹ Toimintakertomus 1980, s. 25; Toimintakertomus 1981, s. 17; Toimintakertomus 1982, s. 21.

toimiessa kurssien opettajana. Teoriapainotteiset kurssit kestivät kuutisen viikkoa ja oppiaineina käsiteltiin muun muassa aineoppia, ammattietiikkaa ja -historiaa, jalokivioppia ja ammatilaskentoa. Kursseilla harjoiteltiin lisäksi sellaisia työtekniikoita, joita oppilailla ei ollut mahdollista tehdä työpaikoillaan. Tavoitteena oli ammattitutkinnon saaminen, joka käytiin suorittamassa Lahdessa. Opiskelijat, joita oli viidestä yhteentoista henkeä kurssillaan, tulivat ympäri Suomea, lähinnä pääkaupunkiseudulta, mutta myös Lapista ja Pohjanmaalta. Kevättalvella 1983 järjestettiin viimeiset kultaseppien oppisopimusoppilaiden teoriakurssit Kuopiossa, jonka jälkeen opetus siirtyi taas Lahteen Timosen aloittaessa siellä ammattiaineiden lehtorina.¹²⁰

Edellisessä luvussa kerroin, minkälaisia jalometallialan kursseja Esko Timonen muuten ohjasi vuosien 1978–1983 välisenä aikana Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen opiskelijoille. Toimintakertomuksista selvisi, että syksyllä 1981 järjestettiin 100-tuntinen jalometallityökurssi ja seuraavan vuoden syksyllä yhtä laaja jalometallin täydennyskurssi. Timonen kertoi, että moni opiskelija päätyi painottamaan jalometallitekniikoita opinnäytetöissään ja vuodesta 1981 lähtien opiston puolella oli mahdollista suuntautua korumuotoiluun päättötyössä.¹²¹ Yksi hänen oppilaistaan, Pipsa Pasanen valmistui kyseisenä vuonna metallityönohjaajaksi ja hänen päätötyönsä aiheena oli:

”Se oli Muinai-Karjalan puvun hopeiset hevosenkenkäsoljet - - se varsinainen - - solkien tekeminen ja siihen sitten liittyy semmonen tutkimustyö. - - Helsingin Kansallismuseossa kävin sitten tutkimassa niitä, millä tavalla niitä oli valmistettu ja minkälaisia ne oli ne hautalöydöistä löydetty korut.”¹²²

Jalometallialan opetus muuttui pääainevalinnaksi kouluasteella syksystä 1983 lähtien. Helmikuussa 1983 järjestettiin epävirallinen keskustelu- ja tiedotustilaisuus, minkä tiimoilta suunniteltiin jalometalliseppäkoulutusta. Tilaisuuteen kutsuttiin Suomen Kultaseppäliiton, Kuopion Kauppakamarin sekä paikallisten jalometallialan yritysten edustajia. Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitosta oli edustamassa koulutuksen opetusohjelman suunnittelua varten valittu työryhmä. Esko Timosen yksityisarkistosta

¹²⁰ Esko Timonen 2.3.2012; Toimintakertomukset 1980–1982; Toimintakertomus 1983, s. 7, 27.

¹²¹ Esko Timonen 2.3.2012; Toimintakertomus 1981, s. 17; Toimintakertomus 1982, s. 21.

¹²² Pipsa Pasanen 2.3.2010.

löytyneen keskustelutilaisuudesta koostetun aineiston mukaan tilaisuudessa pohdittiin muun muassa, oliko jalometallialan koulutuksen keskittäminen pelkästään Lahteen perusteltavissa. Aloitettavan koulutuksen tavoitteet haluttiin johtaa alan todellisista tarpeista ja muistiossa mainitaan Itä-Suomen alueella olevan kysyntää kultasepäalan työntekijöillä. Uuden koulutuksen tarkoituksena oli ennen kaikkea täydentää ja rikastuttaa Suomessa annettavaa jalometallialan koulutusta.¹²³

Esko Timonen kertoi, että pääaineen opetuksen rakennetta kehiteltiin kurssiopetuksen myötä. Ideana oli ollut syventää ja laajentaa opetusta sekä sopeuttaa se opetussuunnitelmaan muiden pääaineiden tavoin. Timonen oli kysellyt myös alan vaikuttajien mielipiteitä asiaan liittyen. Kultakeskus Oy:n toimitusjohtaja oli luvannut työllistää kaikki koulusta valmistuneet oppilaat, mutta Lahden kultaseppäkoulun johtaja Olli Auvinen tai akateemikko Bertel Gardberg eivät olleet pääaineen aloituksen kannalla. Gardberg oli arvostettu alan työntekijä ja häntä on luonnehdittu suomalaisen modernin hopeasepäntaiteen luojaksi sekä taidekäsityön edistäjäksi. Sekä Auvinen että Gardberg kannattivat alasta kiinnostuneiden koulutusta, mutta epäilivät harrastajamaisuutta tai epämääräisyyttä. Timonen muistaa Gardbergin tosin maininneen, että nuoria on parempi kouluttaa kuin jättää heidät ilman ammattia.¹²⁴ Kultasepäala on Suomessa kohtuullisen pieni ja sitä on haluttu suojella, ettei epäpäteviä ammattilaisia tule alalle.

Aiheesta uutisoitiin Savon Sanomissa jo edellisvuoden toukokuussa ”*Aloitus syksyllä 1983? Jalometalliseppäkoulutusta Kuopioon*” -otsikolla, jolloin hankkeelle olivat antaneet siunauksensa lääninhallitus ja ammattikasvatushallituksen suunnittelija. Lehtiartikkelia varten oli haastateltu oppilaitoksen rehtoria Eija Vähälää, joka kertoi koulutuksen tarpeellisuudesta, koska alan taitajista oli puutetta Kuopion seudulla. Uutisessa mainitaan myös, että alan koulutusta ei ollut tarjolla muualla kuin Lahden kultaseppäkoulussa ja Invalidien koulussa Espoossa. Kolmantena vaihtoehtona mainitaan oppisopimuskoulutus, jota järjesti tuohon aikaan tosiaan Kuopion koti- ja

¹²³ Kutsu Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen jalometalliseppäkoulutuksen keskustelu- ja tiedotustilaisuuteen 11.2.1983 ja keskustelun pohjalta koottu aineisto; Toimintakertomus 1983, s. 1.

¹²⁴ Esko Timonen 2.3.2012; Bertel Gargberg (1916–2007): <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/8494/>.

taideteollisuusoppilaitos.¹²⁵

Esko Timonen suunnitteli uudelle pääaineelle raamit, mutta ei itse kuitenkaan aloittanut varsinaisia opetustoimia. Keväällä 1983 häntä pyydettiin Lahden kultaseppäkouluun opettajaksi ja hän päätti ottaa tarjotun työn vastaan. Elokuussa 1983 Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa vakinaisena opettajana aloittaneen Juhani Kesolan piti Timosen suunnitelman pohjalta miettiä, miten opetus toteutetaan käytännössä. Kesolan mukaan uuden pääaineen opetuksen aloittaminen oli ollut ”kaaosmaista”.¹²⁶

Jalometallilinja perustettiin kovien materiaalien osaston yhteyteen ja alkuun uudelle linjalle otettiin opiskelijoita sisään joka toinen vuosi. Ensimmäisenä vuonna uutta pääainetta haki opiskelemaan 142 oppilasta, joista 10 pääsi aloittamaan opintonsa.¹²⁷ Vuoden 1983 toimintakertomuksessa asiaa kuvataan näin:

”Tämä kovien materiaalien osaston monipuolistamiseksi toteutettu jalometallialan koulutus on tarkoitettu rikastamaan ja täydentämään maassamme annettavaa jalometallialan opetusta sekä palvelemaan mm. paikallisen tuotanto- ja liike-elämän tarpeita.”¹²⁸

100-vuotisjuhlavuonnaan 1984 oppilaitos esiteltiin Yhteishyvä-lehdessä ”100 vuotta käden taitoa ja tekemisen riemua” -artikkelissa. Siinä kerrottiin uudesta jalometallin pääainelinjasta, jonka ensimmäinen vuosiluokka oli opettaja Kesolan yllätykseksi ollut naisvaltainen. Artikkelin mukaan opetuksen pääpainotus oli aluksi eri aineiden ominaisuuksien, muotoilun ja työstämisen opettelemisessa ja kaksivuotisen koulutuksen jälkeen oppilaan tarkoituksena oli hallita niin kulta- ja hopeasepäntyöt, metallinpakotus, kaiverrus kuin emalointikin.¹²⁹ Tämän mukaan opetuksen piirteet olivat samoja kuin aiemmin järjestetyillä jalometallityön kursseilla.

¹²⁵ Savon Sanomat 23.5.1982, tuntematon kirjoittaja, ”Aloitus syksyllä 1983? Jalometalliseppäkoulutusta Kuopioon”.

¹²⁶ Juhani Kesola 11.11.2010; Esko Timonen 2.3.2012; Toimintakertomus 1983, s. 7.

¹²⁷ Joka toinen vuosi otettiin sisään opiskelijoita jalometalliseppä-linjalle ja joka toinen vuosi metalliseppä-linjalle. 142 hakijasta 69 henkilöä oli valinnut jalometallilinjän ensisijaisesti ja 73 henkilölle kyseinen linja oli 2. tai 3. suuntautumisvaihtoehto. Juhani Kesola 11.11.2010; Opinto-opas 1986–1987; Toimintakertomus 1983, s. 1, 32.

¹²⁸ Toimintakertomus 1983, s. 1.

¹²⁹ Yhteishyvä 1/1984, tuntematon kirjoittaja, ”100 vuotta käden taitoa ja tekemisen riemua”.

Haastateltavistani Risto Nylund haki sisään syksyllä 1985, jolloin alkoi jalometallilinjän toinen opetuskausi. Lukuvuoden 1985–1986 opinto-opas kuvailee, että koulutuksen tavoitteena oli ”antaa hyvä ja monipuolinen käsityötaito, kehittää luovaa asennetta ja suunnittelutaitoa sekä kykyä soveltaa teknisiä työmenetelmiä”. Samaisessa oppaassa ylioppilastutkintopohjaisen kouluasteisen jalometalliseppä-koulutuksen pituudeksi kerrotaan 2,5 vuotta. Oppaassa mainitaan opiskelijan saavuttavan koulutuksen kautta sellaiset suunnittelu- ja työsuoritusaidot ja valmiudet, että hän työkokemusta saatuaan pystyy toimimaan oman alansa vaativissa työtehtävissä erilaisia käsityö- ja teollisia menetelmiä hyväksi käyttäen. Vuoden 1985 toimintakertomuksessa kuvataan käsi- ja taideteollisuusalan koulutuksen siirtyneen koko maan kattavasti peruslinjajakoiseen koulutukseen saman vuoden syyslukukaudesta alkaen. Sen myötä Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa kouluasteen ammatilliset oppijaksot muuttuivat 2,5 vuotisiksi ja ylioppilaspohjaisiksi. Opistoasteen kolmevuotiseen koulutukseen saattoi hakea kouluasteen suorittamisen jälkeen.¹³⁰

Vuoden 1985 opintosuunnitelman mukaan jalometalliseppä-koulutukseen kuului yleissivistäviä oppiaineita: äidinkieltä, ruotsin kieltä, muita vieraita kieliä, matematiikkaa, tietotekniikkaa sekä fysiikkaa ja kemiaa. Näiden lisäksi oppilaat kävivät läpi työpsykologiaa, sosiologiaa ja työläinsäädäntöä sekä opiskelivat terveystietoa ja liikuntaa. Yhteisiin ammatillisiin oppiaineisiin sisältyi kulttuuritietoa, kuvallista ja plastista tietoa ja työtä, tuotesuunnittelua, yritystietoa sekä työsuojelua ja ergonomiaa. Varsinaisiin ammatillisiin oppiaineisiin kuului pääaineen ammattitekniikkaa (ammattitekniikka, jalokivioppi, tekninen piirustus, tekstaus), pääaineen työharjoitus (kultasepäntyö, metallinpakotus, emalointi) ja sivuaineina oli tarjolla kaiverrusta sekä metalli- ja kivityötä. Koulutukseen sisältyi myös työpaikkakoulutusta.¹³¹

Seuraavaksi esittelen suppeasti olennaisten kurssien sisältöä. Matematiikan, fysiikan ja kemian kursseilla oppilaiden tuli oppia alansa liittyviä perusasioita kuten mittakaavoja, tilavuuksia, metallien kemiaa ja metalliseoslaskuja. Verrattuna edellä kertomiini Pipsa Pasasen opiskelumuiistoihin tietotekniikan opetus oli jo Nylundin aikaan opintosuunnitelmassa, jossa kerrotaan kurssin tavoitteena olleen oppilaan tietämyksen

¹³⁰ Risto Nylund 28.8.2010; Opinto-opas 1985–1986; Toimintakertomus 1985, s. 1.

¹³¹ Opintosuunnitelma 1985 [ei sivunumeroita].

kasvattaminen tietotekniikasta ja automaation soveltamisesta erityisesti hänen omalla alallaan. Oppilaan kuului tietää tavallisimpien laitteiden yleiset toimintaperiaatteet sekä oppilaan tuli olla motivoitunut käyttämään hyödykseen tietotekniikkaa ”nykyaikaisessa tietokoneistuvassa yhteiskunnassa”.¹³² Jaakko Itälä mainitsee artikkelissaan *Ammatillisen koulutuksen rooli Suomen rakentamisessa*, että tietotekniikan kehittyminen alkoi vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen 1980-luvun loppupuolelta alkaen.¹³³

Työpsykologian ja sosiologian -kursseilla opiskelijan tavoitteena oli esimerkiksi oppia ihmisen toimintaa määrääviä tekijöitä sekä tunnistaa työympäristössään erilaisia psykologisia tekijöitä. Kulttuuritiedon opintojaksolla opiskelijat perehdyttiin taiteen historiaan, käsi- ja taideteollisuuden historiaan, kulttuurihistoriaan sekä kansatieteeseen. Lisäksi oppilaille esitettiin käsi- ja taideteollisuuden sekä teollisen suunnittelun yhteyksiä. Kyseisen opintojakson tarkoituksena oli siis antaa opiskelijoille laaja tietopaketti taiteen, käsityön, kulttuurin ja perinteiden kehittymisestä, jota vahvistettiin luentojen lisäksi opintokäynneillä alan museoissa tai näyttelyissä. Piirustuksen ja maalausten kursseilla tutustuttiin erilaisiin piirustus- ja maalaustekniikoihin sekä käytiin läpi sommittelua, muoto- ja värioppia. Plastisen sommittelun kurssilla tavoitteina oli oppia tuntemaan kolmiulotteisen sommittelun perusteita ja harjaantua soveltamaan tietoja työtehtävissä. Kyseiseen kurssiin kuului myös materiaalitietoutta. Tuotesuunnittelussa, joka oli jaettu erikseen tuotesuunnittelun perusteisiin ja esinesuunnitteluun, perehdyttiin suunnitteluprosessin moniin vaiheisiin harjoitustehtävien avustuksella. Opetukseen sisältyi myös perustietoutta ”esinekulttuurista osana rakennettua ympäristöä” sekä esineellisen estetiikan peruskysymyksiä: muotoa, väriä, rakenteita, liitoksia sekä materiaalien välisiä suhteita. Yritystietoutta opetettiin liiketoiminta-kurssilla, jonka oli määrä rohkaista myönteiseen asennoitumiseen yrittäjyyttä kohtaan. Yritystoimintaan liittyviä kysymyksiä oli tarkoitus käsitellä pienyrityksen näkökulmasta, mutta kurssilla annettiin tietoa myös laajemmin eri yritysmuodoista, yrityksen perustamisedellytyksistä sekä markkinoinnista. Yritystoiminnan-opintojaksoon liittyi lisäksi laskentatoimen kurssi.¹³⁴

¹³² Opintosuunnitelma 1985.

¹³³ Itälä 2000, s. 64.

¹³⁴ Opintosuunnitelma 1985.

Ammatillisiin oppiaineisiin kuuluvassa ammatitieteiden kursseissa oli tarkoituksena antaa oppilaille perustiedot jalometalliseipän työstä, erilaisista materiaaleista, työmenetelmistä sekä koneista. Myös käsityön perusteita ja teollisia valmistusprosesseja käytiin läpi. Teknisen piirustuksen tavoitteiden mukaisesti oppilaan kuului omaksua työpiirustusten tekeminen ja siihen liittyvät perustiedot niin, että osasi soveltaa niitä myös muiden henkilöiden tekemien piirustusten tulkitsemisessa. Jalokiviopissa oppilaat opettelivat tunnistamaan jalokiviä sekä niiden perusominaisuuksia oman työnsä kannalta. Kultasepäntyö-kurssilla annettiin yleiskuva kultasepän työstä sekä siihen liittyvistä työmenetelmistä, materiaaleista ja laitteista. Kurssin jälkeen oppilaan tuli suoriutua itsenäisesti ”rikkaiden ja toimivien” korujen suunnittelusta, niiden valmistuksesta ja mahdollisista korjaustöistä sekä yksinkertaisista kivenistutuksista. Metallinpakotuksessa käytiin läpi metallilevyn muotoilemista esineelliseen muotoon erinäisillä tekniikoilla ja emalointi-kurssin tarkoituksena oli opettaa tavallisimpia emalointimenetelmiä. Sivuaaineina olleiden kaiverrus- ja kivityökurssien tavoitteina oli opettaa yleiskuva kaiverruksen työmenetelmistä sekä antaa perustiedot kivistä materiaalina ja kivityöstön työmenetelmistä.¹³⁵ Risto Nylundin mukaan hänen koulutuksensa oli tekniikkapainotteista, jossa käytiin läpi jalometallialan perustekniikat työpajatyöskentelyn avulla ja hänen mielestään niistä sai hyvän pohjan tulevaa ammattia ajatellen. Tuotesuunnittelua, plastista sommittelua ja piirtämistä oli myös, mutta enemmän opiskelut painottuivat nimenomaan käytännön harjoitteluun.¹³⁶

Työharjoittelun pituutta ei mainita vuoden 1985 opintosuunnitelmassa tai lukuvuoden 1985–1986 opinto-oppaassa. Seuraavan lukuvuoden opinto-oppaassa kuvataan piirakkadiagrammilla kouluasteen koulutuksen sisältöä ja sen mukaan, ammatilliset oppiaineet ja työpaikkakoulutus vastasivat yhteensä 61 prosenttia koko 2,5 vuoden koulutusajasta. Haastatteluiden avulla en saanut tämän tarkempaa tietoa työharjoittelun pituudesta, koska Juhani Kesola muisteli työharjoittelun pituudeksi kolmea kuukautta, kun Risto Nylund arvioi olleensa työharjoittelussa kuutisen viikkoa. Tammikuussa 1983 Savon Sanomien lehtiartikkeliin oli haastateltu opiston opiskelijoita ja siinä yhteydessä kerrottiin heidän työharjoittelunsa kestävän 18 viikkoa. Kesola muisteli mahdollisesti opistopuolen työharjoittelun pituutta ja mitä luultavimmin koulutasolla työharjoittelu on

¹³⁵ Opintosuunnitelma 1985.

¹³⁶ Risto Nylund 28.8.2010.

ollut lyhyempi. Nylund suoritti harjoittelunsa viimeisenä opiskeluvuotenaan vuonna 1987 kuopiolaisessa *Hopeastudio*-nimisessä yrityksessä, jossa työskentelivät kaksi Lahden kultaseppäkoulusta valmistunutta hopeaseppää. Yrityksessä tehtiin tilaustöinä niin koruja kuin hopeaesineitäkin. Nylund hakeutui hopeaseppien oppiin, koska oli kiinnostunut enemmän hopeankäsittelytekniikoista ja muutenkin suurempien esineiden tekemisestä korujen sijaan. Nylundin mukaan ohjaajina toimineet nuoret yrittäjät olivat innostavia ja antoivat harjoittelijan valmistaa yrityksen mallistoa, mutta myös kokeilla omia ideoitaan.¹³⁷ Savon Sanomissa oli artikkeli joulukuussa 1986 Nylundin harjoittelupaikasta, jossa kerrottiin kuinka harvinaisiksi hopeaseppänpajat Suomessa olivat käyneet. Hopeastudion yrittäjien Merja Kareisen ja Henry Pulkkisen mukaan aikaisemmin seurakunnat olivat työllistäneet hopeaseppiä teettämällä ehtoolliskalustoja, mutta tilanteen muuttuttua hopeaseppätkin alkoivat tehdä enemmän samoja töitä kultaseppien kanssa eli korujen valmistusta ja korjaustöitä.¹³⁸

Edellä mainitsin, että Esko Timosen mukaan monet opiskelijat tekivät päättötyönsä jalometallista, vaikka kyseinen oppiaine ei ollut pääainevalintana hänen opetusaikanaan (1978–1983). Savon Sanomien lehtiartikkelissa tammikuussa 1983 oli haastateltu muun muassa Hannu Veijalaista, joka oli tehnyt opistoasteisiin opintoihinsa kuuluvan työharjoittelunsa Helsingissä suurehkoissa kultaseppäalan tuotantolaitoksessa. Artikkelin mukaan Veijalainen oli pitkään ollut kiinnostunut jalometallialasta ja halusi tehdä myös työharjoittelunsa alalla.¹³⁹ Opistoasteen opiskelijat suuntautuivat opinnoissaan jo jalometallialalle, vaikka se ei ollut vielä pääainevalintana koulu- eikä opistoasteella.

Tarkoituksena oli selvittää jalometalliseppien työharjoittelupaikat pidemmällä aikavälillä toimintakertomuksien avulla. Pohdin, olivatko paikalliset yritykset alusta lähtien mukana, kun jalometallilinjaa alettiin opettaa pääaineena. Toimintakertomuksiin oli kuitenkin 1980-luvulla merkitty vain opistoasteen koulutukseen kuuluvan pakollisen työharjoittelun työnantajat ja nekin oli mainittu usein toimialoittain, esimerkiksi

¹³⁷ Juhani Kesola 11.11.2010; Risto Nylund 28.8.2010; Opintosuunnitelma 1985; Opinto-opas 1985–1986 ja 1986–1987; Savon Sanomat 20.1.1983, Sirpa Kortelainen ja Jukka Nykänen, ”Koti- ja taideteollisen väki työharjoittelussa – Kosketus käytäntöön tuo rohkeutta omiin töihin”.

¹³⁸ Savon Sanomat 17.12.1986, tuntematon kirjoittaja, ”Käsityöläisyys häviämässä korunvalmistuksesta”.

¹³⁹ Savon Sanomat 20.1.1983, Sirpa Kortelainen ja Jukka Nykänen, ”Koti- ja taideteollisen väki työharjoittelussa – Kosketus käytäntöön tuo rohkeutta omiin töihin”.

korualan yrityksenä virallisen yritysnimen sijaan. Huomasin kuitenkin, että osa opistoasteen ohjaaja-, tuotesuunnittelija- tai artonomin koulutuksen läpikäyneistä henkilöistä suorittivat työharjoittelunsa jalometallialan yrityksissä vuosina 1983–1984 ja 1987–1989.¹⁴⁰

Jalometalliseppien opinnäytetyöstä ei mainittu vuoden 1985 opintosuunnitelmassa. Lukuvuoden 1985–1986 opinto-oppaassakaan ei kerrota päättötöön kuuluneen kouluasteen opintoihin. Risto Nylundin mukaan hänen päättötöihönsä ei kuulunut kirjallista raporttia vaan se oli tekniikkapainotteinen työ. Hän valmisti putkimaisen, hopeisen rasian, jonka päädyt oli tehty akryylistä. Viimeisenä mainittu akryyli oli 1980-luvulla uusi materiaali, jota hän oli oppinut hyödyntämään työharjoittelupaikassaan Hopeastudiolla.¹⁴¹

Joulukuun 18.päivä vuonna 1987 saivat päättötodistuksensa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksesta artesaanit eli ensimmäistä kertaa kouluasteen osastoilta valmistuneet saivat tutkintonimikkeen. Kaksi ja puoli vuotta kestäneeltä jalometallipainotteiselta linjalta valmistui tuolloin metalliseppäksi neljä henkilöä, joiden joukossa oli Risto Tapani Nylund. Tämän taustalla oli 1. elokuuta 1987 voimaan astunut uusi laki ammatillisista oppilaitoksista sekä asetus käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksista. Tapahtuneen keskiasteen uudistuksen myötä ammatillinen koulutus selkiytyi, kun opinnot porrastettiin perus- ja erikoistumislinjoihin. Kyseisen asetuksen 23§:ssä sanottiin: ”Oppilaitoksessa voidaan suorittaa artesaanin ja artonomin tutkinnot.” Rehtori Vähälä kertoi tutkintonimikkeistä joulujuhlassa, etteivät ne ole olleet aikaisemmin käytössä. Näiden uusien nimikkeiden pohjana oli käytetty latinan kieltä ”*ars, artis*”, joka tarkoittaa taidetta, taitoa. Puheessaan Vähälä viittasi myös englanninkieliseen *artisan*-sanaan, joka tarkoittaa käsityöntekijää. Hän myös korosti, että nämä uudet ”taitoammatit” piti tehdä tunnetuiksi.¹⁴²

Edellä kerrotun uuden asetuksen 1§:n mukaan ”käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa annetaan kuvallisen viestinnän ja tuotesuunnittelun, valmistuksen ja suojelun sekä alan ohjaus-, neuvonta- ja yritystoiminnan ammatillista peruskoulutusta koulu- ja

¹⁴⁰ Toimintakertomukset 1983–1989.

¹⁴¹ Risto Nylund 28.8.2010; Opintosuunnitelma 1985; Opinto-opas 1985–1986.

¹⁴² Heikkilä 2003, s. 39–40; Klemelä 1999, s. 346; Toimintakertomus 1987, s. 1–2, 26, 29.

opistoasteella”. Tämän lisäksi oppilaitoksessa voitiin järjestää myös alan ammattilaisten lisäkoulutusta.¹⁴³ Vuosien 1988 ja 1989 toimintakertomuksissa kuvaillaan, että Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitos toimi ammattikasvatushallituksen alaisuudessa ”käsi- ja taideteollisuusammatteihin kouluttavana ammattillisena oppilaitoksena”. Oppilaitoksessa toimi kouluasteen ja ylemmän opistoasteen lisäksi aikuiskoulutusosasto ja siellä järjestettiin alan perus-, jatko- sekä täydennyskoulutusta. Koulun ylläpitäjänä toimi edelleen Kuopion Rouvasväenyhdistys ry, jonka tavoitteena oli edistää ammattitaidon ja -pätevyyden saavuttamista koti- ja taideteollisuuden aloilla. Vuonna 1989 yhdistys palkittiin ammattikasvatushallituksen toimesta, koska se oli toiminnallaan edistänyt ammatillista koulutusta.¹⁴⁴

Artesaanien opetussuunnitelmaa 1980-luvun lopulta ei ollut käytettävissäni, mutta opinto-oppaissa lukuvuosina 1987–1988 ja 1988–1989 kuvataan suppeasti kyseistä tutkintoa. Ensi alkuun havaitsin, että ensimmäisenä varsinaisena artesaanien lukuvuonna opinto-opas kertoo koulutuksesta samalla tavalla kuin aikaisempien vuosien kouluasteisesta jalometallisepän koulutuksesta. Artesaanin tutkinnon suorituspituus oli säilynyt 2,5 vuodessa ja pääsyedellytyksenä oli ylioppilastutkinto. Lukuvuoden 1988–1989 opinto-oppaassa koulutuksen tavoitteisiin oli lisätty, että opiskelija osaa ottaa huomioon työelämän muuttuvat olosuhteet ja pystyy kehittämään itseään niin yksilönä kuin yhteiskunnan jäsenenä.¹⁴⁵

Koulutuksen sisältöä kuvaava piirakkadiagrammi oli myös samankaltainen ja se jakautui seuraavasti:

- ammatilliset oppimäärät, työpaikkakoulutus 61 %
- kulttuuritieto, kuvallinen ja plastinen tieto ja työ, tuotesuunnittelu, yritystieto, työsuojelu ja ergonomia 28 %
- kielet, matematiikka/ATK, työelämä tieto, liikunta ja terveystieto, taide- ja ympäristökasvatus 11%¹⁴⁶

Tämän jaottelun mukaan opintojen painotus oli tekniikan harjoittelussa kuten Risto Nylund mainitsi haastattelussaan.

¹⁴³ Toimintakertomus 1987, s. 3.

¹⁴⁴ Toimintakertomus 1988, s. 2; Toimintakertomus 1989, s. 1.

¹⁴⁵ Opinto-opas 1987–1988; Opinto-opas 1988–1989, s. 1–4.

¹⁴⁶ Opinto-opas 1987–1988.

Vuoden 1988 toimintakertomuksessa kerrotaan uudesta koulutusjaksosta, joka päästiin aloittamaan pitkällisen suunnittelutyön jälkeen. Kokeilutoimintana alkoi käsiteollisen muotoilijan koulutusohjelma, jossa yhdistettiin ”aikaisempien esinesuunnittelija- ja kovien materiaalien kotiteollisuusohjaajakoulutuksen tavoin puu- ja metallialan ammatilliset opinnot”. Tavoitteena oli saada kokeilun kautta tietoa ammattikasvatushallitukselle siitä, miten monimateriaalipohjaisessa koulutuksessa pystyttiin antamaan riittävät tiedot eri materiaaleista ja lisäksi monipuolinen taito yhdistää materiaaleja. Muutenkin oppilaitoksen opetussuunnitelmia alettiin muokata lukuvuoden 1988–1989 aikana luokattoman tutkinnonsuoritusjärjestelmän suuntaan.¹⁴⁷ Rakennettiin tällä pohjalla tulevalle muotoilijan koulutukselle? Lukuvuosien 1988–1989 ja 1989–1990 opinto-oppaissa käsiteollisen muotoilun (puu- ja metallialan) erikoistumislinja mainitaan, mutta itse koulutusohjelmasta ei kerrota niissä sen enempää.¹⁴⁸

Opetusministeriön tavoitteena oli nostaa koulutuksen tasoa sekä vastata muuttuviin työelämän haasteisiin, joten se esitti helmikuussa 1989 koulujärjestelmän kehittämissuunnitelman, jonka mukaan opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksista kehitettäisiin ammattikorkeakouluja. Taustalla olivat myös kansainvälistymisen asettamat vaatimukset tutkintojen vertailtavuudelle sekä EU:n myötä tulleet uudistuspaineet. Ammattikorkeakoulukokeilun tavoitteina nähtiin sekä opistoasteisen koulutuksen että tutkintojen kehittäminen ja uudenlaisten koulutusrakenteiden kokeileminen. Maritta Korhonen sanoo lisensiaatintyössään *Ammattikorkeakoulu – työ ja oppiminen yhteistyössä*, että Suomessa päädyttiin niin sanottuun kahteen korkeakoulumalliin pohjaavaan duaalijärjestelmään, jollaisia oli toteutettu muualla Euroopassa Saksassa ja Hollannissa.¹⁴⁹

Helsingin Sanomissa oli haastateltu syyskuussa 1989 opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston päällikköä ja ylijohtajaa Markku Linnaa, joka kertoi useiden oppilaitosten, kuntien ja läänien osoittaneen kiinnostusta ammattikorkeakoulukokeilua kohtaan. Uutta

¹⁴⁷ Toimintakertomus 1988, s. 1.

¹⁴⁸ Opinto-opas 1988–1989, s. 5–6; Opinto-opas 1989–1990, s. 5–6.

¹⁴⁹ Itälä 2000, s. 67; Korhonen 2001, s. 58–59; Rauhala 2000, s. 180–181; Savon Sanomat 18.9.2002, Raimo Jääskeläinen, ”Ammattikorkeakoulujen 10 vuoteen mahtuu menestystä ja varjoja”; Toimintakertomus 1991, s. 2.

kehitteillä ollutta oppilaitostyyppiä Linna perusteli sanomalla, että työelämässä tarvittiin tieteeseen pohjautuvan ammattikoulutuksen saanutta väkeä, joka johti koulutuksen kehittämisen tarpeisiin.¹⁵⁰ Heikkilän mukaan ammattikorkeakoulujen kehittämisen taustalla olivat yleinen koulutusasteen nousu ja ylioppilaiden suuri määrällinen valmistuminen. Ammattikorkeakoulut olivat vastaus ammatillisen opistoasteen kehittämistarpeisiin ja ne rakennettiin olemassa olevan opistojärjestelmän varaan. Marraskuussa 1989 Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitos ja Kuopion Rouvasväenyhdistys laativat anomuksen opetusministeriölle ammattikorkeakoulukokeilun aloittamisesta. Anomuksen mukaan oppilaitoksella oli toimintansa pohjalta hyvät edellytykset kokeiluun.¹⁵¹ Tältä pohjalta lähdettiin siis kohti 1990-lukua ja ammattikorkeakoulukokeilua.

5. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia

5.1 Ammattikorkeakoulu herkästi työelämään reagoivana toimintaympäristönä

Kesäkuussa 1990 opetusministeriöltä saapui jatkosuunnittelukehoitus Kuopion kaupungille ammattikorkeakoulukokeiluun liittyen, jossa ehdotettiin, että kaikki hakemuksen laittaneet kuopiolaiset oppilaitokset selvittäisivät mahdollisuuksia kokeiluanomusten yhdistämiseen. Koulutustasoa haluttiin nostaa niin taloushallinnon, tekniikan kuin käsi- ja taideteollisuuden aloilla, joten kokeilusuunnitelmaa alkoivat laatia viisi ammatillista oppilaitosta: Kuopion teknillinen oppilaitos, Walter Ahlströmin teknillinen oppilaitos, Varkauden ja Kuopion kauppaoppilaitokset sekä Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia. 7. helmikuuta 1991 valtioneuvostolle lähetettiin näiden oppilaitosten yhteisten suunnitelmien pohjalta ehdotus Pohjois-Savon väliaikaisesta ammattikorkeakoulusta, jolle myönnettiin kokeilulupa huhtikuussa 1991. Samana vuonna eduskunta säätöi lain nuorisasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta. Valtioneuvoston ja opetusministeriön luvalla tällä tavalla muodostetut ammattikorkeakoulut saivat toimia väliaikaisina ammattikorkeakouluina kokeiluajan eli vuoden 1999 loppuun saakka. Käytännössä Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiassa

¹⁵⁰ Helsingin Sanomat 17.9.1989, Marjukka Liiten, ”Ammattikorkeakoulut tulevat – Työelämä tarvitsee tieteeseen pohjautuvan ammattikoulutuksen saanutta väkeä”.

¹⁵¹ Heikkilä 2003, s. 41; Toimintakertomus 1989, s. 1–2.

ammattikorkeakoulutukseksi muuttui artemikoulutus. Opetusministeriö vahvisti koulutusohjelman 21. lokakuuta 1991, jonka mukaan Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiassa opetettiin käsi- ja taideteollisuuden koulutusohjelmaa, joka piti sisällään suuntautumisvaihtoehtoina keramiikka-, muotoilu-, tekstiili- ja vaatetusalat sekä erityistekniikat.¹⁵²

Pentti Rauhalan artikkelissa *Opistoasteesta ammattikorkeakouluun* kerrotaan, että ammattikorkeakoulut muuttivat suomalaisen koulutusjärjestelmän rakenteen 1990-luvulla. Koulutuksen kehittäminen ja toimeenpanovastuu annettiin opetusministeriön toimesta oppilaitoksille, joka oli suuri muutos verrattuna aiempiin koulutuskokeiluihin. Opetusministeriö antoi siis opetuksen sisällöllisen suunnittelun vastuun oppilaitoksille itselleen, mutta vahvisti joka vuosi koulutusohjelmat ja tutkintonimikkeet. Tämän myötä ajateltiin saavan niin oppilaitosten erityispiirteet paremmin vahvistetuksi kuin myös paikallisen elinkeinoelämän tarpeet huomioiduksi eri tavalla. Ammattikorkeakoulujen yleisinä kehittämisen tavoitteina luettiin: ammattisuuntautuneisuus, teoreettisuus, ongelmakeskeisyys, luovuus, tieteellisyys sekä yleisvalmiuksien antaminen.¹⁵³ Edellä mainitussa Markku Linnan haastattelussa mainittiin, että korkeakouluille annettua päätösvaltaa vastaan opetusministeriössä vaadittiin korkeakouluilta ja tieteeltä vastapalveluksena tuloksia: julkaisuja, tutkimuksia ja tutkintoja. Heikkilän mukaan opetushallituksen alaisena käsi- ja taideteollisuusala kuului kulttuurialaan tanssin, teatterin, musiikin, kuvataiteen sekä viestinnän kanssa. Hän jatkaa, että kulttuuri oli edelleen osa käsi- ja taideteollisuusalan opetussisältöä, jolla se erottui ”ammattikoulujen käsityömaisistä opetussisällöistä.”¹⁵⁴

Oppilaitoksen nimi oli muuttunut lokakuun 1. päivä vuonna 1991 Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiaksi (*The Kuopio Academy of Handicrafts and Applied Arts*). Uudesta nimestä kerrottiin vuoden 1991 toimintakertomuksessa, että se piti sisällään *käsiteollisuus*-termin, jonka useat saman alan oppilaitokset olivat jo aiemmin ottaneet käyttöönsä. Uudistetun nimen katsottiin paremmin kuvaavan oppilaitoksen toimintaa ja siinä oli otettu huomioon myös ammatillisen koulutuksen tulevaisuudessa tapahtuva

¹⁵² Itälä 2000, s. 67; Toimintakertomus 1991, s. 2–3.

¹⁵³ Rauhala 2000, s. 178; Toimintakertomus 1991, s. 4–5.

¹⁵⁴ Heikkilä 2003, s. 41; Helsingin Sanomat 17.9.1989, Marjukka Liiten, ”Ammattikorkeakoulut tulevat – Työelämä tarvitsee tieteeseen pohjautuvan ammattikoulutuksen saanutta väkeä”.

kehittyminen. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia -nimi nähtiin laaja-alaisen, avoimen ja yhteistyöhaluisen oppilaitoksen tunnuksena, joka oppilaitoksena tarjosi ”joustavia koulutuspalveluja niin nuorille kuin aikuisille” ja palveli elinkeinoelämän kehittämistä.¹⁵⁵

Helsingin Sanomissa uutisoitiin helmikuussa 1990, että kotiteollisuus-käsite oli kokenut konkurssin. Artikkelin mukaan käsityö- ja suunnittelualalle pyrkivä nuoriso jopa vierasti kyseistä käsitettä. Savon Sanomiin haastatellun rehtori Vähälän mukaan oppilaitoksen uusi nimi oli ansaittu ja se tasavertaisesti yhteistyökumppanuutta taideteollisen korkeakoulun ja yliopistojen kanssa. Myös kansainvälisessä yhteistyössä akatemia-nimi oli Vähälän mielestä helpompi käyttöinen ja antoi paremman kuvan oppilaitoksen sisällöstä.¹⁵⁶ Leena Kuusiston mukaan oppilaitosten nimien muuttaminen käsi- ja taideteollisuudeksi viesti ”alan pyrkimyksestä irtautua sivuelinkeinon asemasta omaksi itsenäiseksi ammatiksi, jonka koulutuksessa taideaineilla on merkittävä osuus.” Hän mainitsee ajankohdaksi kyseiselle muutokselle jo 1970-luvun, mitä vasten ajateltuna Kuopiossa oppilaitoksen nimi on muuttunut huomattavasti myöhemmin.¹⁵⁷

Syksyllä 1992 ensimmäiset ammattikorkeakouluun valitut opiskelijat aloittivat opintonsa Kuopiossa ja Varkaudessa Pohjois-Savon ammattikorkeakoulussa, johon kuuluivat Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia lisäksi Kuopion ja Varkauden kauppaoppilaitokset sekä Kuopion ja Walter Ahlströmin teknilliset oppilaitokset. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun toiminta-ajatuksena oli kouluttaa työelämän muuttuviin tarpeisiin kehittämisvoimaisia, ammattinsa osaavia, yrityshenkisiä, luovia ja kansainvälisesti suuntautuneita ammattihenkilöitä niin talouden ja hallinnon, tekniikan kuin käsi- ja taideteollisuudenkin aloille. Opetussuunnitelmien ja -menetelmien sekä oppimateriaalien kehittäminen oli lyhyemmän aikavälin tavoite samoin kuin yhteistyö ammattikorkeakoulun sisällä. Heikkilän mukaan ammattikorkeakoulujen yleisenä

¹⁵⁵ Toimintakertomus 1991, s. 1–2.

¹⁵⁶ Savon Sanomat 3.10.1989, Vesa Kärkkäinen, ”Nimi on jo ansaittu’ - Kotosta pian käsi- ja taideteollisuusakatemia”; Helsingin Sanomat 22.2.1990, Markku Kosonen, ”Kotiteollisuuden konkurssi –Ala haluaisi vaihtaa nimeä selkiyttääkseen käsityön roolia tietoyhteiskunnassa”; Savon Sanomat 11.10.1991, Pirjo Ronkainen, ”Koto sovittautuu akatemian mittoihin – Uusi nimi on tunnustus ja haaste”.

¹⁵⁷ Kuusisto 2000, s. 148.

tavoitteena nähtiin yleissivistyneiden erikoisosajien kouluttaminen.¹⁵⁸ Kaiken kaikkiaan Suomessa aloitti 1990-luvun alussa parikymmentä väliaikaista ammattikorkeakoulukokeilua, joihin sisältyi yhteensä 86 eri oppilaitosta ja 40 koulutusohjelmaa.¹⁵⁹

Käytännössä Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiassa saattoi suorittaa artenomin tutkinnon ammattikorkeakouluasteisena tai artesaanin tutkinnon kouluasteisena. Tutkintovaatimukset koostuivat pakollisista, vaihtoehtoisista ja vapaa valintaisista opintokokonaisuuksista. Jokaisen opinnot alkoivat perusopinnoilla, joihin sisältyivät yleisopinnot, koulutusohjelmalle yhteiset opinnot ja näiden lisäksi oman suuntautumisvaihtoehdon ammattiopinnot. Näiden perusopintojen jälkeen saattoi suorittaa joko artesaanin tai artenomin syventävät opinnot. Artenomeilla syventäviin opintoihin kuului myös yleisopintoja, koulutusohjelman yhteisiä opintoja sekä valinnaisia ja vaihtoehtoisia kursseja. Artenomin opintoihin edellytettiin perusopintojen suorittamista joko Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiassa tai vastaavassa alan oppilaitoksessa. Kokonaisuudessaan artesaanin opinnot kestivät edelleen 2,5 vuotta ja vastaavasti artenomin opinnot kestivät 4–5 vuotta. Ammattikorkeakouluasteen artenomin tutkinnon tavoitteista vuoden 1992 toimintakertomus kertoo näin: ”Käsi- ja taideteollisuuden koulutusohjelmassa on keskeisenä ammatillinen taitotieto sekä tutkimus ja monipuolinen soveltaminen esineellisen kulttuurin alueilla. Koulutusohjelman erityispiirteitä ovat korkean ammattitaidon saavuttaminen kumuloituvana käsi- ja taideteollisuuden taitotietona, luova kokonaisvaltainen teknologian, suunnittelun ja tuotannon hallinta sekä taito-, taide-, ympäristö- ja esinekulttuurin tuntemus. – – Opiskelussa kytketään yhteen käsi- ja taideteollisuuden teoreettinen tieto ja sen soveltaminen käytäntöön.” Artenomeille oli kaksi suuntautumisvaihtoehtoa: tuotanto- ja ohjaustoiminta tai tuotesuunnittelu- ja tuotekehittelytoiminta. Näistä jälkimmäinen jakaantui edelleen suuntautumisvaihtoehtoihin: tekstiiliala, vaatetusala, keramiikka-ala, erityistekniikat ja muotoiluala, joka sisälsi puun, metallin ja jalometallin päämateriaalit.¹⁶⁰ Vaikuttaa siltä, että 1980-luvun lopulla alkanut kokeilullisen käsiteollisen muotoilun linja alkoi nyt

¹⁵⁸ Heikkilä 2003, s. 41; Toimintakertomus 1992, s. 3, 15.

¹⁵⁹ Savon Sanomat 21.8.1992, Päivi Sonninen, ”Kuopiossa ja Varkaudessa alkoi ammattikorkeakoulukokeilu – Vastuu onnistumisesta kuuluu kouluille”.

¹⁶⁰ Toimintakertomus 1992, s. 41–42.

virallisesti ja siihen oli lisätty puun ja metallin ohkeen myös jalometalli päämateriaaliksi.

Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia vuoden 1993 opinto-oppaassa esitellään vielä artesaanin ja arteminin tutkinnot. Jälkimmäisestä tutkinnosta kerrotaan, että se oli ammattikorkeakoulututkinto, jonka laajuus oli 160 opintoviikkoa eli käytännössä opiskelut kestivät neljästä viiteen vuotta. Opinto-oppaan mukaan muotoilun suuntautumisvaihtoehdossa pystyi valitsemaan jalometallin pääaineeksi tuotanto- ja ohjaustoiminnan opinto-kokonaisuudessa. Artesaanin tutkintoa selvitetään lyhyesti, jonka suuntautumisvaihtoehdot olivat: tekstiiliala, vaatetusala, keramiikka-ala sekä muotoiluala päämateriaalina puu tai metalli.¹⁶¹ Tämän mukaan jalometalli siirrettiin artesaanin tutkinnosta arteminin tutkinnon suuntautumisvaihtoehdoksi, minkä vuoksi aion keskittyä tarkastelemaan arteminin ja erityisesti muotoilun koulutusohjelmaa.

Leena Kuusiston mukaan opistotasoinen käsi- ja taideteollisuusalan koulutus muuttui 1990-luvulla ammattikorkeakoulutasoiseksi arteminin ja muotoilijan -tutkinnoiksi.¹⁶² Muutaman vuoden kuluessa arteminin opinnot vakiintuivat akatemian pääasiallisiksi koulutusohjelmiksi. Vuoden 1995 toimintakertomuksessa mainitaan asiasta ensimmäistä kertaa ja viitataan opiskelijan mahdollisuuden suorittaa halutessaan artesaanin tutkinto. Havaittiin, että Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun opinto-oppaissa lukuvuosille 1994–1995 ja 1995–1996 tuodaan ilmi ainoastaan arteminin opintojen opiskelumahdollisuus, jonka perusteella päätettiin artesaanin koulutusohjelman loppuneen. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia omista opinto-oppaista 1993 ja 1996–1997 artesaanin tutkinto kuitenkin esitellään.¹⁶³ Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun oppaissa esiteltiin siis ainoastaan ammattikorkeakoulututkinnot.

Arteminin tutkinnon tavoitteiksi oli listattu ammattisuuntautuneisuus, ongelmakeskeisyys, teoreettisuus, luovuus, tieteellisyys ja yleisvalmiuksien antaminen. Erityisesti ongelmakeskeisyyden kuvailemisessa mainitaan, että koulutusohjelmissa painotettiin käytännön tehtävien hallitsemista. Kyseinen tavoite saavutettiin erilaisten

¹⁶¹ Opinto-opas 1993, s. 9–10, 28–34.

¹⁶² Kuusisto 2000, s. 149.

¹⁶³ Toimintakertomus 1995, s. 4; Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia opinto-opas 1993, s. 9–10; Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia opinto-opas 1996–1997, s. 17; Pohjois-Savon amk:n opinto-opas 1994–1995, s. 276; Pohjois-Savon amk:n opinto-opas 1995–1996, s. 330.

ongelmatilanteiden ratkaisutehtävillä sekä projektien ja erilaisten toimeksiantojen suorittamisella. Teoreettisuus puolusti koulutusohjelmien tavoitteissa paikkaansa sillä, että ongelmatilanteiden ratkaisemisessa tarvittiin laajaa teoreettista tietämystä ja ammatillista asiantuntemusta. Yleisvalmiuksiin kuuluivat muun muassa valmiudet toimia muuttuvissa olosuhteissa ja kyky löytää erilaisia ratkaisuja ja toteuttaa niitä käytännössä.¹⁶⁴

Kyseinen tutkinto jakautui perusopintoihin (66 opintoviikkoa), artemiopintoihin (53,5 ov), vaihtoehtoihin opintoihin (13,5 ov), vapaasti valittaviin opintoihin (7 ov) sekä päättötyöhön (10 ov) ja työharjoitteluun (10 ov). Perusopinnot olivat yhteiset sekä artemioille että artesaaneille ja ne jakautuivat edelleen yleisopintoihin, yhteisiin opintoihin ja suuntautumisvaihtoehdon perusopintoihin. Perusopinnot alkoivat johdatuksella käsi- ja taideteollisuusalan opintoihin. Lisäksi niihin kuului kieliopintoja, tietotekniikkaa, kulttuuritietoutta, liiketalouden opintoja, työterveystietoa, käsi- ja taideteollisuuden teoreettisia perusteita sekä kuvallista ilmaisua ja viestintää. Käsi- ja taideteollisuuden teoreettisissa perusteissa oli tarkoitus ”selvittää käsityön suunnittelun ja valmistuksen toimintastrategioita” sekä antaa opiskelijalle teoreettisia näkökulmia taidon hallintaan ja luovaan ajatteluun käsityöllisessä toiminnassa. Kuvalliseen ilmaisuun ja viestintään sisältyivät piirustus ja maalaus, plastinen sommittelu, valokuvaus, muoto- ja värioppi sekä projektio- ja perspektiivioppi. Näiden lisäksi opiskeltiin suuntautumisvaihtoehdon perusopintoja, jossa käytännössä jalometallimuotoilun linjalla vaihtoehtona näyttää olleen muotoilualan perusopintoja (päämateriaalina metalli). Niissä käytiin läpi käsityöllistä muotoilua, metalliteknologiaa ja -tekniikkaa, jalometallitekniikkaa ja puuteknologiaa. Käsityölliseen muotoiluun kuului tuotesuunnittelun perusteita, esinesuunnittelua, ammatinhistoriaa, esitystekniikkaa ja valokuvausta. Metalliteknologiaan sisältyi teknistä piirustusta ja materiaalioppia. Tässä vaiheessa opintoihin kuului myös neljän opintoviikon laajuinen työpaikkakoulutus, jossa yksi opintoviikko vastasi noin 40 työtuntia.¹⁶⁵

Jalometallialan opiskelijoiden opintojen rakenne muuttui 1990-luvun alussa, kun suoritettava tutkinto muuttui artesaanista artemioksi ja edelleen

¹⁶⁴ Opinto-opas 1993, s. 11–12.

¹⁶⁵ Opinto-opas 1993, s. 14–18, 31–32.

ammattikorkeakoulututkinnoksi. Koska perusopinnot olivat kuitenkin yhteisiä artesaaniopiskelijoiden kanssa, se selittää monia yhtäläisyyksiä aiemmin kertomieni tietojen kanssa. Näistä edellä mainituista kursseista ainoa selkeä uutuus oli valokuvauksen kurssi sekä ammatin historia, jonka tarkoituksena oli antaa yleiskuva ammattialan kehittymisestä.¹⁶⁶ Monet 1980-luvulla opetetuista aineista, kuten fysiikka ja kemia sekä kultasepän työt oli vuoden 1993 opinto-oppaassa yhdistetty laajempiin opintokokonaisuuksiin. Esimerkiksi jalometallitekniikka 1:sen tavoitteita kuvaillaan sanoilla, että se antaa opiskelijalle ”taidot hyväksikäyttää jalometallien ja muiden pehmeiden metallien kemiallisia ominaisuuksia. Harjaannuttaa opiskelija kultasepäntyön perusmenetelmien hallintaan – –.” Jalometallitekniikka 2-kurssia kuvaillaan, että siinä on tarkoituksena ”perehtyä kulta- ja hopeasepäntyön erikoistyömuotoihin”.¹⁶⁷ Muutenkin nämä suuntautumisvaihtoehdon perusopinnot näyttävät vastaavan 1980-luvun opinto-oppaissa mainittuja ammattillisia aineita, joissa opiskeltiin eri tekniikoita ja materiaaleja.

Perusopintojen lisäksi artonomit opiskelivat suuntautumisvaihtoehtojen yhteisiä opintoja, joihin sisältyi kieliopintoja, työterveystietoa sekä Suomen taiteen sekä käsi- ja taideteollisuuden historiaa. Kuvallisen ilmaisun -kurssilla harjoitettiin piirustusta, maalausta, plastista sommittelua ja valokuvausta. Tämän lisäksi kokonaisuuteen kuului vielä liiketaloudellisia opintoja, tuotanto- ja työyhteisötoimintaa sekä käsi- ja taideteollisuuden tutkimusta. Tuotanto- ja työyhteisötoiminnan-kurssilla tavoitteena oli muun muassa suunnitella tarkoituksenmukaisia tuotannon valmistusprosesseja sekä ”oppia opastamaan ja ohjaamaan käsityöllisiä taitoja”. Käsi- ja taideteollisuuden -tutkimuskurssilla harjaannutettiin tieteellistä ajattelua ja tutkimuksen tekemistä.¹⁶⁸

Jalometallin pääaineopiskelijat suorittivat muotoilualan ammattiopintoja yhteisesti muiden muotoilijaopiskelijoiden kanssa. Ne alkoivat käsiteellinen muotoilu -kurssilla, jossa syvennettiin perusopintojen tietoja muun muassa tuote- ja esinesuunnittelusta sekä harjoitettiin suunnitteluongelmien ratkaisukykyä. Tuotesuunnittelun yhteyteen oli lisätty myös etiikan ja vastuullisuuden ajatus osana suunnittelutyötä. Muut tähän opintokokonaisuuteen kuuluvat kurssit olivat metallitekniikka, puu-, kivi- ja

¹⁶⁶ Opinto-opas 1993, s. 66–67.

¹⁶⁷ Opinto-opas 1993, s. 67–68.

¹⁶⁸ Opinto-opas 1993, s. 50–51.

muoviteknologia sekä tietotekniikka (Cad/Cam). Tekniikka-kursseilla käytiin läpi nimensä mukaisesti eri materiaalien mahdollisia työstömenetelmiä sekä yleisesti niiden ominaisuuksia. Tietotekniikan -kurssilla opeteltiin alaan läheisesti liittyvien grafiikan ja Cad-ohjelmien käyttämistä.¹⁶⁹

Vaihtoehtoisten opintojen eli tuotanto- ja ohjaustoiminnan opintojen tavoitteena oli antaa opiskelijalle valmiudet suunnitella ja valmistaa kokonaisvaltaisesti, ohjata valmistusta eri muodoissa sekä antaa taitoa opetus- ja ohjaustehtäviin. Tähän opintokokonaisuuteen sisällytettiin muotoilualan ammattiopintoja, jotka jakaantuivat psykologiaan, tuotanto- ja työyhteistoimintaan sekä jalometallitekniikkaan. Näiden lisäksi laajemmin kokonaisuuteen kuului vielä vapaasti valittavia opintoja, päättötyö sekä työharjoittelu. Psykologian sekä tuotanto- ja työyhteistoiminnan-kursseilla opeteltiin esimerkiksi työnjohtotehtävissä tarvittavia psykologian tietoja sekä käsityöllisten taitojen ohjaamista eli vahvistettiin yhteisten opintojen vastaavan kurssin antamia tietoja. Jalometallitekniikan kursseilla syvennettiin aiempia tietoja ja sovellettiin käsityöprosessien tietämystä käytäntöön harjoitustöiden avulla.¹⁷⁰

Vapaasti valittavia opintoja ei sen tarkemmin avattu vuoden 1993 opinto-oppaassa, mutta päättötyöstä kerrotaan, että sen tarkoituksena oli pystyä osoittamaan itsenäinen ammatillinen valmius. Sen avulla ilmaistiin koko artenomien koulutusohjelmalle asetettuja tavoitteita muun muassa ongelmakeskeisyyttä, luovuutta ja ammatillista tutkimusta. Päättötyön muodossa opiskelijan tuli valmistaa tuote-, kokeilu- tai työnäytesarja sekä siihen liittyvä tutkielma. Työpaikkaharjoittelusta kerrotaan, että artenomit suorittivat perusopintojen aikana neljän opintoviikon laajuisen työpaikkakoulutuksen sekä syventävissä opinnoissa kymmenen opintoviikon eli noin 20 työviikon ohjatun työpaikkaharjoittelun. Nämä kaksi erosivat siinä, että työpaikkakoulutuksen tavoitteena oli tutustuttaa opiskelija valitsemaansa alan työtehtäviin ja -olosuhteisiin kun taas työpaikkaharjoittelussa opiskelijan kuului saada varmuutta työnhakemiseen, omien valmiuksiensa esittelemiseen ja työtehtävien suunnitteluun. Eli käytännössä työpaikkakoulutuksen tarkoituksena oli innostaa opiskelijaa kehittämään ja käyttämään taitojaan tämän jatkaessa opintojaan. Vastaavasti

¹⁶⁹ Opinto-opas 1993, s. 68–69.

¹⁷⁰ Opinto-opas 1993, s. 19, 71–72.

pidempi kestoisen työpaikkaharjoittelun avulla opiskelija pääsi syventämään oppimiaan tietoja työelämässä ja kokeilemaan taitojaan erilaisissa työprosesseissa tai suunnittelutehtävissä.¹⁷¹

5.2 ”Uudistushenkisiä ammattilaisia asiantuntijatehtäviin”

Vuoden 1996–1997 opinto-oppaan mukaan koulutuksen rakenne oli pysynyt samankaltaisena ja muutosta vuoden 1993 oppaseen verrattuna oli tullut opintoviikkojen jakautumisessa. Artonomiopinnot ja vaihtoehdot olivat muuttuneet ammattiopinnoiksi, joista kerrotaan vuoden 1996–1997 opinto-oppaassa: ”tavoitteena on perehdyttää opiskelija ammatillisen tehtäväalueen keskeisiin ongelmakokonaisuuksiin ja sovelluksiin siten, että opiskelija kykenee itsenäisesti työskentelemään alansa asiantuntijatehtävissä.”¹⁷²

Opintoviikko vastasi edelleen noin 40:tä työtuntia paitsi työharjoittelussa, jossa opintoviikkoa kohden tuli tehdä noin 80 työtuntia. Opintojaksojen kuvausten yhteyteen oli tullut huomautus, että jokaiseen opintojaksoon kuului myös omatoimista opiskelua kontaktiopetuksen lisäksi, jonka määrä selvisi aina kurssin alussa. Perusopinnot (61 ov) koostuivat kaikille käsi- ja taideteollisuusalan koulutusohjelmaan valituille yhteisistä aineista (23 ov) sekä oman suuntautumisvaihtoehdon mukaisista ammatillisista aineista, jonka mukaan jalometallipuolen opiskelijat suorittivat muotoilualan perusopintoja metallinopiskelijoiden kanssa yhteensä 38 opintoviikkoa. Myös ammattiopintoihin (69 ov) kuului kaikille pakollisia yhteisiä aineita (21 ov) sekä suuntautumisvaihtoehdon ammatillisia aineita (48 ov), joita opiskelija sai painottaa omien tavoitteidensa mukaisesti esimerkiksi perehtymällä tarkemmin tekniikoihin tai materiaaleihin tai ”valmistua jonkin suuntautumisalan suunnittelijaksi”.¹⁷³

Opinto-oppaan alussa Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun johtava rehtori Raimo Jääskeläinen tervehtii uusia opiskelijoita kertomalla koulutusohjelmien kehittämisestä, johon olivat vaikuttaneet ”ammattikorkeakouluille asetettujen tavoitteiden

¹⁷¹ Opinto-opas 1993, s. 11–12, 43–44, 71–72.

¹⁷² Opinto-opas 1996–1997, s. 6, 17, 20, 25–27.

¹⁷³ Opinto-opas 1996–1997, s. 20–21, 27–28.

tarkentuminen ja elinkeinoelämässä tapahtuneet muutokset. Ammattikorkeakoulun tulee luoda herkästi työelämään reagoiva toimintaympäristö.” Pari vuotta aiemmin rehtori Eija Vähälä oli puhunut samaisesta aiheesta juhlapuheessaan sanomalla: ”Oppilaitoksen tehtävänä on huolehtia jatkuvuudesta, ei pysähtyen, vaan energiaa tuottaen, muokaten ja ravinteita lisäten. Oppilaitoksenkin on uudistuttava, ei se ole koskaan valmis – ei edes 110 vuotta vanhanakaan.” Muutoksia vuoteen 1993 verrattuna oli tapahtunut koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdoissa, joissa muotoiluala oli jaettu kalusterakennukseen, erikoismuotoiluun ja teolliseen muotoiluun materiaalivaihtoehtojen ollessa puu, metalli ja jalometalli.¹⁷⁴

Suuntautumisvaihtoehdon eli muotoilualan perusopintojen (metalli) rakenteessa oli tapahtunut muutoksia edelliseen opinto-oppaaseen verrattuna. Kyseisistä opinnoista oli muodostettu kaksi *suunnittelu ja valmistus* -kokonaisuutta, jotka jakaantuivat edelleen esinesuunnitteluun, esitystekniikkaan, materiaalioppiin, ammattihistoriaan, metalli- ja jalometallitekniikoihin, tekniseen piirustukseen sekä kivitekniikan ja puusepäntöön perusteisiin. Esimerkiksi entinen metallitekniikan opintokokonaisuus oli purettu erillisiin materiaaliopin ja teknisen piirustuksen kursseihin. Materiaaliopista oli kirjoitettu laajempi kuvailu ja sen mukaan tarkoituksena oli oppia vertailemaan raaka-aineiden koostumuksia sekä tietää lämmön vaikutuksesta metalleihin. Oppaassa eriteltiin emaloinnin menetelmien perusteiden kuuluvan jalometallitekniikka 2 -kurssiin.¹⁷⁵ Piirteitä 1970-luvun lopulla Timosen aloittamista kursseista on siirtynyt tänne saakka, koska silloin emaloinnin tekniikoista oli oma kurssinsa. Yksi merkittävä eroavaisuus edelliseen opinto-oppaaseen verrattuna oli työelämään tutustumisen puuttuminen näistä suuntautumisvaihtoehdon perusopinnoista. Vuoden 1993 oppaan mukaan perusopintojen jälkeen oppilaat suorittivat 4 opintoviikon laajuisen harjoittelun.

Vuoden 1996–1997 oppaaseen oli lisätty yhteisiin ammattiopintoihin Suomalaisen muotoilun historia -kurssi, jonka tarkoituksena oli selvittää muun muassa 1900-luvun muotoilun kehittymistä ja tärkeitä suomalaisia suunnittelijoita.¹⁷⁶ Enää ei siis puhuttu käsi- ja taideteollisuuden historiasta vaan nyt nostettiin esille muotoilun historiaa. Lisäksi käsi- ja taideteollisuuden tutkimus -opintokokonaisuus oli jaettu kolmeen osaan

¹⁷⁴ Opinto-opas 1996–1997, s. 3, 20; Toimintakertomus 1994, s. 3–4; Toimintakertomus 1996, s. 45–46.

¹⁷⁵ Opinto-opas 1996–1997, s. 28–32, 54–58, 57–58.

¹⁷⁶ Opinto-opas 1996–1997, s. 64–68.

ja viimeisen osan kuvailussa mainitaan sen liittyvän päättötyöyöskentelyyn. Työterveys-kurssia ei enää ole, mutta tietotekniikan Cad/cam -kurssi on liitetty yhteisiin ammattiopintoihin. Tätä kurssia kuvaillaan, että siinä opiskelija oppii käyttämään ammattialakohtaisia piirto- ja suunnittelusovelluksia.¹⁷⁷

Muotoilualan vaihtoehtoisin ammattiopintoihin (suuntautumisvaihtoehtona jalometalli) kuului yhteensä neljä *suunnittelu ja valmistus* -opintokokonaisuutta sekä *tuotanto- ja työyhteisötoiminta* -opintokokonaisuus. Jälkimmäisenä mainitussa uutena ideana oli opiskelijan oppia esittelemään töitään asiakkaille sekä suunnitella ja järjestää erilaisia esittely- ja neuvottelutilaisuuksia. Suunnittelu ja valmistus -opintokokonaisuuksiin kuului muun muassa esinesuunnittelua, mallinrakennusta sekä jalometallitekniikkaa, jotka olivat sisältyneet vuoden 1993 opinto-oppaassa artenomien muotoilualan ammattiopintoihin sekä tuotanto- ja ohjaustoiminnan opintoihin. Vuoden 1996–1997 oppaassa on kirjoitettu paremmin auki kurssin sisältöjä, kuten mallinrakennusta, jonka tarkoituksena oli tutustuttaa materiaaleihin ja mallinrakennuksen merkitykseen sekä antaa edellytykset soveltaa mallinrakennustaitoja muotoilutehtävissä. Useisiin kursseihin on nyt sisällytetty *muotoilua*, josta voi nostaa esimerkiksi esinesuunnittelu 3-kurssin, jonka tavoitteena oli osata ohjata sekä säätää muotoilutyön kulkua. Myös käsityön ja muotoilun teoreettisiin perusteisiin oli lisätty ”muotoilututkimuksen historiaa ja nykyisiä tavoitteita”. Ammattihistoria-kurssin sisältöön kuului suomalaisen muotoilun historiaa sekä lisäksi opiskelijan piti ymmärtää suomalaisen muotoilun taustaa ja kansainvälisten vaikutteiden merkityksiä käsityön historiassa. Jalometallitekniikka 4:ssä tehtiin kaiverrus- ja kivenistutusharjoituksia sekä emalointia, joista kaiverrus oli ollut jo vuoden 1985 opetussuunnitelmassa, mutta sitä ei ollut kirjoitettu auki vuoden 1993 opinto-oppaaseen. Selkeästi uutena kurssina oli Käyttögrafiikka, jossa opeteltiin muun muassa graafista suunnittelua ja tehtiin harjoitustyönä liiketunnuksen tai tuotemerkin graafinen toteutus.¹⁷⁸

Opintoihin kuului vielä vapaasti valittavia opintoja, opinnäytetyö ja työharjoittelu. Vapaasti valittavista opinnoista tässä oppaassa (1996–1997) mainitaan, että opiskelija saattoi valita niitä ”omasta yksiköstä, ammattikorkeakoulun muista koulutusyksiköistä,

¹⁷⁷ Opinto-opas 1996–1997, s. 67–68.

¹⁷⁸ Opinto-opas 1996–1997, s. 105–111.

toisesta ammattikorkeakoulusta, yliopistosta, korkeakoulusta tai muusta samantasoisesta oppilaitoksesta.”¹⁷⁹ Opinnäytetyöstä edellä mainitsinkin, että siihen liittyivät käsi- ja taideteollisuuden tutkimuskurssit. Opinnäytteeseen liittyi tutkielman lisäksi joku seuraavista: tuote, tuotesarja, kokeilu- tai työnäytesarja, jonka opiskelija sai valita valmistettavakseen henkilökohtaisten mieltymyksiensä mukaisesti.¹⁸⁰

Savon Sanomissa ilmestyneessä Jukka Patrakan kirjoittamassa artikkelissa *Ammattikorkeakoulussa työ tutuksi* pohditaan ammattikorkeakoulu-käsitettä ja sen kehutaan kuvaavan hyvin opetuksen sisältöä. *Ammatti* viittaa työharjoitteluun ja *korkeakoulu* kuvastaa opiskeluiden teoriapohjaa ja itsenäistä työskentelyä.¹⁸¹ Lukuvuoden 1996–1997 opinto-opas kuvailee työharjoittelua kymmenen opintoviikon laajuiseksi, mikä käytännössä vastasi noin 14 työviikkoa. Ammattikorkeakoulukokeilun eli vuosien 1992–1997 välisenä aikana toimintakertomuksissa kerrottiin työharjoittelupaikoista toimialoittain tai työnantajan nimellä. Vuoden 1992 toimintakertomuksesta selvisi ainoastaan, että joku opistoasteen opiskelijoista oli ollut jalometallialan yrityksessä työharjoittelussa. Seuraavan vuoden toimintakertomuksesta lähtien työharjoittelupaikat ilmaistiin taas työnantajan nimellä. Vuosina 1993–1997 työharjoittelupaikkoja tarjosivat esimerkiksi kultaseppä Pipsa Pasanen, helsinkiläinen Syrjäsen Hopeatorppa Oy, Kalevala Koru Oy sekä norjalainen Juhls Silvergallery.¹⁸² Kuopiolaista Saurum Oy:tä ei työharjoittelupaikkalistoissa mainittu, vaikka se oli paikallinen alan tehdasyritys ja sitä kautta oletin sen olevan varteenotettava harjoittelupaikka. Sen sijaan vuoden 1994 toimintakertomuksesta selvisi, että kyseisen vuoden aikana oli toteutettu erityyppisiä yhteisöjen ja yritysten tuotesuunnittelu- ja tuotekehityshankkeita. Tässä yhteydessä Saurum Oy mainittiin, koska sen kanssa oli valmisteltu uuden korumalliston tuotekehitysprojekti.¹⁸³

Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu vakinaistettiin 1. elokuuta 1998. Asiaa oli valmisteltu jo useamman vuoden ajan, kun joulukuussa 1996 opetusministeriö oli antanut ohjeet ammattikorkeakoulujen vakinaistamiseksi. Kuopion Rouvasväenyhdistys

¹⁷⁹ Opinto-opas 1996–1997, s. 7.

¹⁸⁰ Opinto-opas 1996–1997, s. 23–24.

¹⁸¹ Savon Sanomat 13.1.1997, Jukka Patrakka, ”Ammattikorkeakoulussa työ tutuksi – Kolmasosa opinnoista voi kulua työharjoittelussa”.

¹⁸² Opinto-opas 1996–1997, s. 23; Toimintakertomukset 1992–1997.

¹⁸³ Toimintakertomus 1994, s. 9–10.

ry halusi edelleen säilyttää Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia ylläpitäjän roolinsa, mikä oli mahdollista vuonna 1995 ammattikorkeakouluopinnoista säädetyn lain mukaan. Kyseinen ammattikorkeakoulut vakinaistanut laki ja siihen liittyvät säännökset loivat yksityisille oppilaitoksille mahdollisuuden päästä kunnallisen ammattikorkeakoulun yhteyteen. Kuitenkin kaiken aikaa kehiteltiin yksityisen oppilaitoksen ja kunnallisen ammattikorkeakoulun välille yhteistä ylläpitojärjestelmää. Huhtikuussa 1997 valtioneuvosto myönsi Pohjois-Savon ammattikorkeakoululle vakinaisen toimiluvan. Tämä ammattikorkeakoulujen vakinaistaminen merkitsi opistoasteen jäämistä historiaan sekä ammattikorkeakoulujen paikanetsintää yliopistojen ja ammattioppilaitosten välimaastossa. Kuopion Rouvasväenyhdistys ry säilyi Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia ylläpitäjänä ja oppilaitos liitettiin itsenäisenä yksikkönä Pohjois-Savon ammattikorkeakouluun ylläpitäjien yhteisesti tekemällä sopimuksella, jolle opetusministeriö oli antanut luvan vuoteen 2001 saakka. Savon Sanomien mukaan tämä käsi- ja taideteollisuusakatemia itsenäisyysvaade toimi ensimmäisellä hakukierroksella jarruna vakinaistamispäätöksessä, koska valtioneuvosto ei ollut alkuun hyväksynyt yksityisen ja kunnallisen koulun yhteistyömallia. Virallisen vakinaistamispäätöksen mukaan vuonna 1998 Pohjois-Savon ammattikorkeakouluun kuului käsi- ja taideteollisuuden koulutus, tekniikan, kaupan ja hallinnon sekä sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmat.¹⁸⁴ Jaakko Itälän mukaan tällainen monialaisuus oli ammattikorkeakouluille tyypillistä ja ne luotiin alusta lähtien laaja-alaisiksi kokonaisuuksiksi. Hän jatkaa, että entisen opistoverkoston päälle rakentunut ammattikorkeakouluverkosto kattoi hyvin koko maan sekä eri toimialat.¹⁸⁵

Savon Sanomien artikkelista ”*Vakinainen ammattikorkea aloitti elokuun alussa – Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu maan viidenneksi suurin*” selvisi, että vuodesta 1999 lähtien kaikki aloituspaikat tähtäsivät ammattikorkeakoulututkintoihin. Koulusteiden opintoja varten oli perustettu Pohjois-Savon ammatillinen instituutti ja artikkelissa luetellaan instituuttiin kuuluvat opinnot. Niiden joukossa ei ole Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia artesaanin tutkintoa, joka oletettavasti lopetettiin

¹⁸⁴ Itälä 2000, s. 67; Savon Sanomat 7.4.1995, tuntematon kirjoittaja, ”Vakinaistaminen vain siirtyy – Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun yhteistyömalli ei kelvannut”; Savon Sanomat 13.1.1997, Jukka Patrakka, ”Ammattikorkeakoulussa työ tutuksi – Kolmasosa opinnoista voi kuluu työharjoittelussa”; Toimintakertomus 1995, s. 15–17; Toimintakertomus 1997, s. 1; Toimintakertomus 1998, s. 3.

¹⁸⁵ Itälä 2000, s. 67.

kokonaan. 1990-luvun opinto-oppaat viestivät tähän suuntaan ja vuoden 1999 toimintakertomuksessa kerrotaan, että oppilaitoksessa suoritetaan pääasiallisesti ammattikorkeakouluartenomintutkintoja eikä artesaanin tutkintoa enää mainita.¹⁸⁶ Savon Sanomien artikkelin tieto on ristiriidassa Pentti Rauhalan artikkelin kanssa, jonka mukaan opistoasteelle otettiin viimeiset opiskelijat vuonna 1999.¹⁸⁷ On mahdollista, että ammattikorkeakouluissa on ollut erilaisia käytäntöjä ja Rauhala puhuu tässä koko maan kattavasti. Savon Sanomien artikkelissa kerrotaan kuitenkin erityisesti Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun käytänteestä.

6. Kuopion Muotoiluakatemia

6.1 ”Innovatiivinen ja tutkivaan työtapaan pystyvä ammattilainen”

Asetus ammattikorkeakouluista (256/1995) määritteli, että ”ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen yleisenä tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alaiset käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä niiden teoreettiset perusteet asianomaisen alan asiantuntijatehtävissä toimimista varten, edellytykset asianomaisen alan kehityksen seuraamiseen ja ajan tasalla pysymiseen, valmiudet jatkuvaan koulutukseen, riittävä viestintä- ja kielitaito sekä asianomaisen alan kansainvälisen toiminnan edellyttämät taidot”. Maritta Korhosen mukaan ammattikorkeakoulujen tavoitteena on kouluttaa jo opiskeluvaiheessa vahvasti työelämään yhteydessä olevia käytännön ammattilaisia.¹⁸⁸ Tätä vasten aion peilata vuosien 1999, 2003 ja 2005 opinto-oppaiden antamia tietoja.

Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia nimen vaihtui Kuopion Muotoiluakatemiaksi lokakuun alussa vuonna 2000. Oppilaitoksen nimeä oli pyritty muuttamaan vuosien saatossa vastaamaan aina paremmin koulutuksen sisältöjä ja tavoitteita kuten myös tällä kertaa. Toimintakertomuksessa uuden nimen kuvattiin vastaavan paremmin uusia

¹⁸⁶ Savon Sanomat 4.8.1998, Kaija Vuorio, ”Vakinainen ammattikorkea aloitti elokuun alussa – Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu maan viidenneksi suurin”; Toimintakertomus 1999, s. 3, 8–9.

¹⁸⁷ Rauhala 2000, s. 180–181.

¹⁸⁸ Asetus ammattikorkeakouluopinnoista 256/1995: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950256>; Korhonen 2001, s. 59–61.

muotoilun ja viestinnän koulutusohjelmia.¹⁸⁹

Vuosi takaperin Hanna Korhonen aloitti opiskelunsa elokuun 10. päivä 1999 eli samana syksynä, kun aloituspaikat muuttuivat ammattikorkeakoulututkintojen paikoiksi. Hänen opettajanaan toimi Juhani Kesolan lisäksi Risto Nylund, joka oli aloittanut edellisenä syksynä työt osa-aikaisena tuntiopettajana. Lukuvuoden 1999–2000 opinto-oppaan mukaan Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiassa oli mahdollista opiskella käsi- ja taideteollisuuden koulutusohjelmassa, johon kuului kuusi suuntautumisvaihtoehtoa: erityistekniikat, keramiikka-ala, graafinen viestintä, tekstiili- ja vaatetusala sekä muotoiluala. Näissä kulttuurialan ammattikorkeakoulutasoisissa artonomin opinnoissa oli mahdollista opiskella muotoilun alueen ja käsityön ammatillista teoriaa ja toimintaa. Opinnoissa korostettiin opiskelijoiden erikoistumista ja itsenäistä työskentelyä, asiakaslähtöistä ajattelua ja verkottumista, yhteyksiä yritysmaailmaan sekä tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Artonomia kuvaillaan käsi- ja taideteollisuuden ammattilaiseksi, joka omaa taitoja kehittää itseään ja omaa työtään.¹⁹⁰

Vuoden 1999–2000 opinto-oppaassa kaikki suuntautumisvaihtoehdot esitellään lyhyesti. Muotoilun tavoitteena pidettiin käyttäjän tarpeiden tunnistamista sekä taitoa jalostaa materiaaleja niin, että tuotteet mukautuivat useisiin käyttötilanteisiin. Kyseisen osaston suuntautumisaloina olivat jalometallimuotoilu, kalustemuotoilu sekä laitemuotoilu. Muotoilutyön kohteina saattoivat olla niin teolliset kalusteet ja työvälineet kuin uniikit korut ja oleellista muotoilutyössä oli käyttäjien sekä yritys- ja tutkimustahojen kanssa yhteistyössä saatu tutkimustieto. Tärkeintä muotoilijalle olivat taito, tieto ja intuitio, luova kyky ajatella ja toimia sekä kriittinen asenne. Opintojen tavoitteena oli ”sekä innovatiivinen että tutkivaan työtapaan pystyvä ammattilainen”, jonka tuli hallita niin ammatilliset viestintätavat kuin materiaalien ja tuotantomenetelmien tuotteille asettamat vaateet. Kyseisessä opinto-oppaassa jalometallilinja on ensimmäistä kertaa tituleerattu nimenomaan jalometallimuotoiluksi, jonka erityspiirteinä nähtiin ”jalo- ja kuparimetallien ja niihin liitettävien materiaalien muotoileminen tuotteiksi, esim. koruiksi.” Tärkeänä lähtökohtana mainitaan käsityön

¹⁸⁹ Toimintakertomus 2000, s. 3–4.

¹⁹⁰ Hanna Korhonen 20.2.2010; Risto Nylund 11.11.2010; Opinto-opas 1999–2000, s. 8–9, 20, 25, 37.

arvostus ja etenkin kulta- ja hopeasepäntyyntöön taitotieto.¹⁹¹

Varsinaisen opetussuunnitelman alussa kerrotaan, että se oli uudistettu vakinaistettua ammattikorkeakoulua varten, joten opintojen rakenteessa oli tapahtunut muutoksia. Tutkintoon kuuluivat nyt perusopinnot (36 opintoviikkoa), ammattiopinnot (94 ov), vapaasti valittavat opinnot (10 ov), harjoittelu (10 ov) ja opinnäytetyö (10 ov). Kolme viimeksi mainittua olivat vakiinnuttaneet opintoviikkomääränsä, mutta perusopinnoissa ja ammattiopinnoissa oli tapahtunut suuria muutoksia. Ammattiopinnoissa opiskelija saattoi painottaa esimerkiksi erilaisia tekniikoita, materiaaleja tai tuote- tai asiakasryhmiä. Hän pystyi myös erikoistumaan ohjauksellisiin ja työnjohdollisiin tai yritysjohtollisiin valmiuksiin, graafiseen suunnitteluun, tuokehittelyyn tai taiteelliseen ilmaisuun. Uutena piirteenä opiskelijat saattoivat opiskella luokattomassa järjestelmässä henkilökohtaisten opintosuunnitelmiansa mukaan. Tämä auttoi etenkin niitä opiskelijoita, jotka saivat hyväksiluetta aikaisempia opintojaan. Lehtori Juhani Kesola kertoi kuitenkin haastattelussaan, että käytännössä opiskelijat useimmiten suorittivat kurssit tietyssä järjestyksessä.¹⁹²

Etenkin perusopintoihin kuuluvia kaikille yhteisiä ammattiopintoja oli vähennetty huomattavasti, jotka alkoivat tuttuun tapaan johdatuksella käsityön ja muotoilun opintoihin ja niiden lisäksi kokonaisuuteen kuului kuvallinen ilmaisu ja viestintä. Muotoilualan perusopintoihin (muotoilu 1/perusteet) kuului seuraavat opintojaksot: tuotesuunnittelu, esitys- ja konstruktitekniikka, mallinrakennus, tekninen piirustus, muovitekniikka, metalli- ja jalometallipaja, puupaja sekä viimeisenä tasotyö 1. Tuotesuunnittelu oli jaettu uudella tavalla kolmeen kurssiin ja niissä käytiin läpi jalometalli-, sekä kaluste- ja laitemuotoilu. Opinto-opas kuvailee kyseistä kokonaisuutta, että opiskelijalle annettiin yleiskuva sekä käsityön että muotoilun kentästä edellä mainituilla suuntautumisalioilla. Uutena lisänä oli myös konstruktitekniikka, jossa tarkasteltiin muun muassa materiaalien ja rakenteiden ominaisuuksia kokeellisilla menetelmillä.¹⁹³ Hanna Korhonen muisteli ensimmäistä opiskeluvuottaan, että silloin kaikki tutustuivat jokaiseen tuotemuotoilun linjaan ja hän

¹⁹¹ Opinto-opas 1999–2000, s. 22–23; 123–124.

¹⁹² Juhani Kesola 11.11.2010; Opinto-opas 1999–2000, s. 27, 40–43.

¹⁹³ Opinto-opas 1999–2000, s. 40–46, 124–128.

oli kokenut omimmaksi alueekseen jalometallimuotoilun.¹⁹⁴

Opinto-oppaassa mainitaan arvioinnin kohteina olevan harjoitustöitä esittelevä portfolio sekä joka vuosi tehtävät tasotyöt, joita ei ole ollut aiemmissa opinto-oppaissa. Tasotyö 1:sen sai suorittaa valitsemaltaan suuntaumisalueelta eli jalometalli-, kaluste- tai laitemuotoilusta. Hanna Korhosen mukaan hänen vuositasonsa oppilaat valmistivat tasotöitä aina lukuvuoden päätteeksi. Opiskelija sai valita tasotyön aiheen, jonka opettaja hyväksyi. Työhön sisältyi pieni tutkimus ja raportointi, sekä tämän tutkimuksen pohjalta valmistettu tuote. Korhonen antoi esimerkin tasotyöstä, jossa voitiin tutkia korujen historiaa tietyllä ajanjaksolla ja tämän ajanjakson tyylin mukaisesti opiskelija valmisti korusarjan käyttäen samoja työtekniikoita.¹⁹⁵ Tasotyöt eivät ehtineet olla pitkään käytössä, koska niitä ei enää ollut Mari Seppäsen aloittaessa vuonna 2003. Juhani Kesola selvitti tasotöiden pois jäämistä sillä, että opintojen rakennetta on muokattu ja opiskelijat voivat järjestellä kurssejaan kukin omalla tavallaan. Sitä kautta jokavuotisen tasotyön tekeminen ei ole enää mahdollista.¹⁹⁶

Yhteisissä ammattiopinnoissa oli panostettu yrittäjyyden opintoihin selvästi eri tavalla, koska opiskelijoille oli tarjolla yrityskuvajohtamista sekä yrittäjyyden ja johtamisen perusteita. Kurssien sisältöinä olivat muun muassa asiakassuhdemarkkinointi, ”muotoilijan strateginen tehtävä ja tuotekehitystehtävä yrityksessä” sekä kuluttamisen, muodin ja makumieltymysten yhteyksien ymmärtäminen. Myös käsityön ja muotoilun historia -opintokokonaisuus oli laajentunut ja se sisälsi länsimaisen ja Suomen taiteen ja muotoilun historiaa sekä muotoilun ammattihistoriaa. Ensimmäisenä mainitun kurssin mukaan opiskelijan tuli tietää ”käsityön ja muotoilun välisiä yhteyksiä eri aikoina” sekä tuntea länsimaisen muotoilun kehitys ja keskeiset muotoilijat 1900-luvulta. Muotoilun ammattihistoriassa kerrottiin suomalaisen käsityön taustoista muun muassa koti- ja ansioteollisuuden synnyn sekä käsityö- ja muotoilualan koulutuksen vaiheiden kautta.¹⁹⁷

Uusi kokonaisuus oli *kaikille vaihtoehtoiset ammattiopinnot*, joista opiskelija saattoi valita pakollisiin ammattiopintoihinsa yhden viidestä vaihtoehdosta. Halutessaan näitä

¹⁹⁴ Hanna Korhonen 6.3.2012.

¹⁹⁵ Hanna Korhonen 6.3.2012; Opinto-opas 1999–2000, s. 123.

¹⁹⁶ Juhani Kesola 11.11.2010; Mari Seppänen 9.9.2010.

¹⁹⁷ Opinto-opas 1999–2000, s. 47–54, 128.

viiden pisteen kokonaisuuksia saattoi valita myös vapaasti valittaviin opintoihin. Ensimmäinen vaihtoehto oli *käsityön ja taiteen ohjaus*, jossa perehdyttiin muun muassa opettamisen ja oppimisen perusteisiin. Toinen oli *liiketoiminnan suunnittelu ja kehittäminen*, jonka avulla opiskelija sai valmiudet yrityksen strategiseen suunnittelemiseen liikeidean pohjalta. *Taiteelliset produktiot* olivat kolmas vaihtoehto, jossa lähestyttiin taiteen ja estetiikan näkökulmasta tuote- ja ympäristösuunnittelua. Neljäntenä oli *graafinen ilmaisu ja käyttögrafiikka* -kokonaisuus, jonka puitteissa tehtiin käyttögrafiikkaa ja mahdollisuuksien mukaan pyrittiin soveltamaan niitä opiskelijan omiin tuotteisiin tai mahdolliseen yritystoimintaan. Viimeisenä vaihtoehtona mainitaan *tuotteen käytettävyys tuotekehittelyn lähtökohtana*, jossa oman idean, suunnitelman tai tuotemallin kautta sovellettiin ”käyttäjakeskeisen tuoteanalyysin menetelmiä ja testejä opiskelijoiden omaan tuotekehitysprojektiin ja jo markkinoilla olevaan tuotteeseen.”¹⁹⁸

Muotoilualan vaihtoehtoiset ammattiopinnot (/jalometalli) oli jaettu kolmeen osioon ja kahden päätteeksi suoritettiin tasotyöt. Muotoilu 2 -opintokokonaisuuden tarkoituksena oli tukea jalometallin valintaa pääaineena. Materiaalitietouden ja käsittelytaitojen syventämisen lisäksi opintokokonaisuudessa painotettiin käyttäjän ja käyttötarkoituksen suunnittelua. Opintojaksoihin oli liitetty aiempaa enemmän tietoteknistä osaamista ja erilaisten ohjelmien käyttöä, joiden avulla pystyi muun muassa visualisoimaan kolmiulotteisia esineitä ja kappaleita. Tasotyö 2:n aiheena oli soveltaa aiemmin opittuja asioita tämän opintokokonaisuuden tavoitteiden mukaisesti.¹⁹⁹ Erikoista on, että materiaalioppia tuli vasta tässä vaiheessa, koska aiemmissa opinto-oppaissa sen paikka oli kuitenkin jo muotoilualan perusopinnoissa. Luokaton järjestelmä on tosin voinut taata sen, että kyseisen opintojakson on voinut suorittaa aikaisemminkin.

Muotoilu 3-opintokokonaisuuden painopiste oli ”oppilaitoksen ulkopuolisten haasteiden mukaisessa toiminnassa.” Vaihtoehtoisilla ja vapaasti valittavissa olevilla opinnoilla pystyi vaikuttamaan tämän opintokokonaisuuden kanssa henkilökohtaiseen oppimiseen. Opiskelijoiden tuli osata käyttää tiedonhankintamenetelmiä kootessaan tietoa muun muassa tuotteiden käyttötilanteista sekä soveltaa hankittua tietoa omassa työssään.

¹⁹⁸ Opinto-opas 1999–2000, s. 55–59.

¹⁹⁹ Opinto-opas 1999–2000, s. 129–131.

Tämän lisäksi opiskelija harjaantui vastuulliseksi ja osaavaksi toimijaksi työyhteisössä esimerkiksi tuotesuunnitteluprojektin kautta. Kokonaisuuteen oli lisätty myös CNC-työstön perusteet -opintojakso, jossa perehdyttiin CNC-työkalujyrsinkoneen tekniikkaan ja sen soveltamisen taitoon jalometallimuotoilun työtehtävissä. Tasotyö 3:sen opiskelija saattoi suorittaa osana työharjoittelua ja sen tarkoituksena oli oman suuntautuneisuuden osoittaminen. Viimeisen muotoilu 4 -opintokokonaisuuden tavoitteena oli yhdistää ammattitaito omaan käsialaan laadukkaissa tuotteissa, ”jotka vastaavat perusteltua ja/tai tutkittua tarvetta.”²⁰⁰

Työharjoittelun tavoitteena oli tukea henkilökohtaista erikoistumista ja sen sai suorittaa halutessaan useammassa osassa. Hanna Korhonen oli harjoittelussa Sinisessä Sillassa kultaseppä Tiina Hätisen ohjauksessa, jossa hän pääsi tekemään Hätisen omia mallistoja ja suunnittelemaan yhdessä uutta mallistoa. Tämän harjoittelun kautta tuli esille työn suunnitelmallinen ja muotoilullinen puoli. Toinen työharjoittelupaikka oli Kuopion KultArt Oy:llä, jossa ohjaajana toimi Pipsa Pasanen. Kuopion KultArt:ssa oli enemmän asiakaslähtöistä työskentelyä kuten korujen korjausta ja tilaustöiden tekemistä, jonka myötä työtehtävät piti tehdä tiukemman aikataulun puitteissa. Korhonen oli tyytyväinen molempiin harjoitteluihinsa, koska hän sai monipuolisen kuvan alalla työskentelystä. Nykyisessä työssään hän suunnittelee omaa mallistoa sekä tekee tilaus- ja korjaustöitä.²⁰¹

Opinnäytetyön avulla opiskelijan tarkoituksena oli osoittaa valmiutensa valmistaa uusia tuotteita ja tuottaa uutta tietoa. Artenomintyö oli ammattitaitonäyte.²⁰² Hanna Korhosen opinnäytetyön aiheena oli *Haptinen koru – tutkimuksen kohderyhmänä sokeat*, jonka tarkoituksena oli valmistaa haptinen²⁰³ koru näkövammaisten asiakasryhmälle. Työtään varten Korhonen teki haastattelututkimuksen ja materiaalikyselyn asiakasryhmän tarpeiden ja toiveiden hahmottamista varten. Aiheeseen hän päätyi, koska oli kiinnostunut tutkimaan erilaisia koruissa käytettäviä materiaaleja: puuta, hiekkaa, höyheniä, eläimen karvaa ja lasia. Tutkimuksessaan Korhonen kertoo havainnoistaan, että jalometallituotteiden suunnittelussa ei juurikaan oteta huomioon tuotteen haptisen

²⁰⁰ Opinto-opas 1999–2000, s. 131–133.

²⁰¹ Hanna Korhonen 20.2.2010; Opinto-opas 1999–2000, s. 28–29.

²⁰² Opinto-opas 1999–2000, s. 29.

²⁰³ Kosketukseen tai tuntoaistiin perustuva.

puolen kokemista. Näkövammaiset ihmiset käyttävät koruja siinä missä näkevätkin, joten tuotteiden suunnitteluun monipuoliselle käyttäjäryhmälle tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Työn kuluessa Korhonen valmisti kolme hopeista riipusta, joihin oli liitetty luonnonmateriaaleja sekä raportoi laajemmin tekemistään havainnoista.²⁰⁴

Vuoden 1999–2000 opinto-oppaan muotoilualan opintojen osio alkaa lauseella ”Koulutuksella ja yhteistyöllä laadullisesti parempi työ-, elin- ja esineympäristö.”²⁰⁵ Kyseinen lause kuvaa mielestäni hyvin muotoilun opintojen tavoitteita, koska opinto-oppaiden mukaan alan koulutus korostaa jatkuvaa itsensä kehittämistä, muotoiluala pyrkii ihmisten tarpeiden huomioimiseen ja koulutuksen aikana tavoitellaan yhteistyötä sekä verkostoja työelämään. Vuoden 1999–2000 opinto-oppaan mukaan varsinkin yhteistyö yritysten kanssa antaa ajankohtaista tietoa ”korkeatasoisen ammattitaidon ja esinekulttuurin kehittämiseksi.” Savon Sanomissa oli vuonna 1995 julkaistu Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun johtavan rehtorin Raimo Jääskeläisen kirjoitus *Ammattikorkeakoulu etsii identiteettiään*. Siinä rehtori kuvailee ammattikorkeakoulututkintojen lähtökohtien olevan ensisijaisesti työelämän asettamissa vaateissa ja etenkin lähiympäristön elinkeinoelämän tarpeet tulee ottaa huomioon. Hän jatkaa, että opetussuunnitelmia on pidettävä koko ajan kehittämisprosessissa, jotta ne pystyvät vastaamaan muuttuviin tilanteisiin.²⁰⁶ Tämä selittää, miksi opetussuunnitelmissa on ollut havaittavia muutoksia tarkasteluni aikana. Työelämäyhteyksien luomiselle on ollut tarvetta ja oletettavasti siinä on nähty mahdollisuus ammattikorkeakoulujen erottautua yliopistoista. Eija Vähälää oli haastateltu Savon Sanomiin joulukuussa 1998 eli ammattikorkeakoulun vakinaistamispäätöksen voimaan astumisen jälkeen. Siinä Vähälä kertoo yrityselämäyhteistyön olleen oppilaitoksen opetuksessa mukana jo useita kymmeniä vuosia. Hän piti asiaa tärkeänä, jotta opiskelijat oppivat ammattitaitoaan työelämän tarjoamien autenttisten tehtävien ja ongelmanratkaisujen kautta.²⁰⁷ Pentti Rauhala vahvistaa edellä mainittua kertomalla, että opistoasteen koulutuksen perinteisiin liittyivät käytännönläheisyys ja yhteydet työelämään. Hän jatkaa vielä, että kyseiset

²⁰⁴ Korhonen 2003, s. 1–2; Hanna Korhosen opinnäytetyön tiivistelmä: <http://www.designkuopio.fi/tiivistelmat/2004/fi/muotoilu/2036.html>.

²⁰⁵ Opinto-opas 1999–2000, s. 123–124.

²⁰⁶ Opinto-opas 1999–2000, s. 123; Savon Sanomat 7.3.1995, Raimo Jääskeläinen, ”Ammattikorkeakoulu etsii identiteettiään”.

²⁰⁷ Savon Sanomat 13.12.1998, Raili Räsänen, ”Yritysten ja koulun yhteistyö tärkeää”.

periaatteet pyrittiin säilyttämään ammattikorkeakouluissa.²⁰⁸

Opiskelijoiden haastatteluissa huomasin muistitiedosta, että ihmiset eivät haastattelutilanteessa muista kaikkia käymiänsä kursseja. Taina Ukkonen nostaa esille artikkelissaan *Mietteitä muistitietohistorian eettisistä ja lähdekriittisistä ongelmista*, että ”muistot eivät ole staattisia ja selvärajaisia”. Elina Makkosen mukaan muistitiedon avulla saadaan selville ensisijaisesti tapahtumien merkityksiä eikä niinkään tietoa itse tapahtumista.²⁰⁹ Tein Hanna Korhoselle muutamia tarkentavia kysymyksiä hänen opinnoistaan sähköpostilla ja vastauksissaan hän luetteli useita läpikäymiään kursseja, joiden pääpiirteitä olen esitellyt vuoden 1999–2000 opinto-oppaan yhteydessä. Pelkän haastattelun perusteella en pystyisi rakentamaan koulutuksen rakennetta kokonaisuudeksi, mitä varten on hyvä tukeutua näihin opinto-oppaisiin. Toisaalta ilman muistietoa en saisi selville, miten opiskelijat kokivat koulutustaan. Hanna Korhonen kertoi, että koulutuksessa oli teoriaa ja pöytätyöskentelyä tasapuolisesti. Opiskelijat saivat opetella koko prosessia asiakaskontaktista valmiiseen tuotteeseen. Ylipäättään opintojen aikana tuli paljon tietoa siitä, mitä kaikkea oli mahdollista tehdä ja sitä kautta Korhonen luonnehti opintokokonaisuutta toimivaksi.²¹⁰

6.2 Oppilaitoksen ylläpitäjän muutos

Kesäkuun 17. päivänä vuonna 2002 Kuopion Rouvasväenyhdistys ja Pohjois-Savon ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymä tekivät sopimuksen, jonka mukaan Kuopion Muotoiluakatemia siirrettiin osaksi Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun ylläpitojärjestelmää opetusministeriön edellyttämällä tavalla samana vuonna 1. päivä elokuuta. Tuohon asti Kuopion Muotoiluakatemia oli siis ollut Kuopion Rouvasväenyhdistyksen ylläpitämä yksityinen oppilaitos ja se oli saanut opetusministeriöltä luvan ylläpitoon vuoteen 2001 saakka. Jo vuoden 1990 toimintakertomuksessa mainittiin, kuinka oppilaitoksen ylläpitäjää oli haluttu vaihtaa useaan otteeseen. Ensimmäisen kerran 1940-luvulla keskusteltiin valtiollistamisesta, vuonna 1975 kaupunginvaltuusto halusi kunnallistaa oppilaitoksen ja edelleen 1990-

²⁰⁸ Rauhala 2000, s. 181.

²⁰⁹ Makkonen 2009, s. 17; Ukkonen 2002: http://www.elore.fi/arkisto/2_02/ukk202.html.

²¹⁰ Hanna Korhonen 20.2.2010, 6.3.2012.

luvulla keskustelu asian tiimoilta jatkui.²¹¹

Vuonna 1995 perustettuun Pohjois-Savon ammatilliseen korkeakoulutuksen kuntayhtymään kuuluivat Iisalmi, Lapinlahti, Kiuruvesi, Varkaus ja Kuopio. Sen perustehtävänä oli palvella maakuntaa kouluttamalla monipuolisia osaajia sekä tukea koulutusta ja osaamista edistäviä kehityshankkeita. Vuosien 2001 ja 2002 toimintakertomusten mukaan opetusministeriön tavoitteena oli ollut jo useamman vuoden ajan saada muodostettua ”ammattikorkeakouluista suuria koulutuskokonaisuuksia, joihin on yhdistetty maakunnan eri oppilaitokset” ja joilla oli maakunnalliset ylläpitäjät. Rouvasväenyhdistys säilyi kuitenkin merkittävänä toimijana, koska se alkoi tuottaa kuntayhtymälle ”Muotoiluakatemia osalta opetuksen tukipalvelukokonaisuuden” eli käytännössä vastasi opetus- ja taloushallinnon palveluiden tuottamisesta. Tämän lisäksi yhdistys muun muassa toimi Taitemian kirjaston ylläpitäjänä sekä omisti opetus käytössä olleet kiinteistöt.²¹²

Ylläpitäjän muutos ei sujunut täysin ilman ongelmia. Toimintakertomuksissa vuosina 2001 ja 2002 kerrottiin tiukoista neuvotteluista ja useiden ylläpitomallien vaihtoehtoista. Lisäksi vuodesta 2000 lähtien aiheesta oli kirjoitettu useita lehtiartikkeleita. Niiden kautta ilmeni, että Kuopion Rouvasväenyhdistys ja Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu olivat olleet tyytyväisiä sopimusjärjestelmään, jonka mukaan kuntayhtymä osti opetuksen akatemialta. Opetusministeriö halusi kuitenkin Kuopion Muotoiluakatemialle ja Pohjois-Savon ammattikorkeakoululle yhden tiiviin hallinnon. Tämän taustalla oli opetusministeriön halu varmistaa, että akatemian opetushenkilökunta olisi ammattikorkeakoulun kelpoisuusvaatimusten ja säädösten piirissä. Rouvasväenyhdistyksen sihteeri ja Muotoiluakatemia rehtori Eija Vähälä oli huolissaan yhdistyksen toiminnan jatkumisesta, jos koulutustoiminta loppuisi sen kautta. Vähälä kertoi Savon Sanomissa, että opetuksen tasoon oli oltu tyytyväisiä ja oppilaitoksessa oli käytetty soveltuvin osin samoja opettajien kelpoisuusehtoja kuin ammattikorkeakoulussakin.²¹³

²¹¹ Toimintakertomus 1990, s. 6; Toimintakertomus 2002, s. 3.

²¹² Kuopion Rouvasväenyhdistys ry kulttuurivaikuttajana 2010, s. 7; Savon Sanomat 19.9.2002, Veli-Matti Tolppi, ”Ammattikorkeakoulu eurooppalaisti Suomen koulutusjärjestelmän”; Savon Sanomat 14.3.2004, Teppo Komulainen, ”Aiheuttaako Savonian nimi sekaannuksia?”; Toimintakertomus 2002, s. 3–4; Toimintakertomus 2003, s. 3.

²¹³ Savon Sanomat 8.9.2000, Marita Tiiponen, ”Opetusministeriö painostaa Rouvasväen akatemiaa

Neuvotteluiden yhteydessä ehdotettiin useita ratkaisuja kuten Rouvasväenyhdistyksen ja kuntayhtymän osakeyhtiötä. Vuoden 2001 alussa Savon Sanomissa uutisoitiin, että opetusministeriö oli jatkanut Rouvasväenyhdistyksen ylläpitäjän lupaa vuoden 2002 elokuulle, mutta ajoi edelleen osapuolia sopimaan yhdestä ylläpitäjästä. Lopulta maaliskuussa 2002 Savon Sanomissa uutisoitiin otsikolla ”*Muotoiluakatemia ylläpidosta kompromissi*”, jonka mukaan Muotoiluakatemia opetushenkilöstö siirtyisi Pohjois-Savon ammattikorkeakoulutuksen kuntayhtymän palvelukseen. Rouvasväenyhdistys sai siis pitää hallinnassaan niin sanotut tukipalvelut (muun muassa opetuksen hallinto, opiskelijahallinto, taloushallinto ja kirjastotoimi) sekä kiinteistöt ja kyseiselle mallille saatiin myös opetusministeriön siunaus. Ratkaisun myötä Rouvasväenyhdistyksen toiminta muuttui arvonlisäverolliseksi liiketoiminnaksi ja se merkittiin kaupparekisteriin elinkeinotoimintaa harjoittavana yhteisönä. Vuoden 2002 toimintakertomuksen mukaan muotoilun ja viestinnän koulutuksen johtajat sekä opettajat siirtyivät kuntayhtymän alaisuuteen 1. päivä elokuuta. Samaan aikaan Eija Vähälän toimenkuva muuttui Kuopion Muotoiluakatemia rehtorista kyseisen oppilaitoksen johtajaksi. Vuoden 2003 toimintakertomuksessa kuvataan ylläpitomallin toimineen ensimmäisen kokonaisen vuoden ajan ja tyydyttäneen molempia osapuolia toivotulla tavalla. Kyseisenä vuonna Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu oli myös muuttanut nimensä Savonia-ammattikorkeakouluksi.²¹⁴

6.3 ”Toimivan tuoteympäristön tutkiva kehittäjä ja erikoisosaja”

Uutta muotoilun kehittämisohjelmaa suunniteltiin vuodesta 1999 lähtien ja sen kehitystyöhön osallistui aktiivisesti myös Muotoiluakatemia oppilasyhdistys. Oppilaitoksesta valmistui käsi- ja taideteollisuuden koulutusohjelmasta artonomeja vuoteen 2001 saakka. Opetussuunnitelmaa uudistettiin vuosien 2000–2001 välisenä aikana uusien muotoilun ja viestinnän koulutusohjelmien vuoksi, joissa oli tarkoituksena suorittaa ammattikorkeakoulutasoisissa kulttuurialan opinnoissa muotoilijan tai medianomin tutkinto. Kyseisten tutkinnon suorittaneiden ammattilaisten

fuusioon”; Savon Sanomat 8.9.2000, Marita Tiihonen, ”Rouvasväen akatemia ajetaan ammattikorkeakoulun syliin”; Toimintakertomus 2001, s. 3; Toimintakertomus 2002, s. 3.
²¹⁴ Savon Sanomat 13.1.2001, Jukka Patrakka, ”Muotoiluakatemia ei joudu vielä ammattikorkeakoulun alle”; Savon Sanomat 29.3.2002, Teppo Komulainen, ”Muotoiluakatemia ylläpidosta kompromissi”; Toimintakertomus 2001, s. 18; Toimintakertomus 2002, s. 3, 13; Toimintakertomus 2003, s. 2.

kuvataan voivan toimia esimerkiksi tuotesuunnittelijoina, viestinnän suunnittelijoina, materiaalien käytön ja valmistusmenetelmien kehittäjinä, taidekasityöläisenä, muotoilu- ja ympäristökasvatuksen ohjaajina sekä tuotteiden käytettävyyden asiantuntijoina. Kuopion Muotoiluakatemiassa oli vastuu kehittää alan koulutusta, koska se oli valtakunnallisesti suurin muotoilualan ammattikorkeakoulu.²¹⁵

Muotoilun koulutusohjelman kuvattiin antavan tietoa kokonaisvaltaisesti tuotekehitysprojektista ja siihen liittyvästä yhteistyötoiminnasta. Tämän lisäksi opiskelija perehdytettiin myös materiaalien ja tuotantomenetelmien hallitsemiseen.²¹⁶ Ensisijaisesti painotettiin tuotekehitysprosessin tuntemusta ja vasta sitten materiaalien tietämystä. Hanna Korhonen kuvaili kultasepän ja jalometallimuotoilijan eroja samalla tavalla:

”Kultasepillä painottuu enemmän sitten siihen tekniikkaan, ihan nämä perustyötekniikoiden... Siihen painottuu vaan. Kivenistutukset ja muut siinä taitaa heillä olla kanssa siinä opiskelussa mukana. Muotoilulinjalla sitten se painottuu taas puolestaan siihen tuotesuunnitteluun, vaikka kuitenkin käydään sitten myös nämä työtekniikat läpi. Kultasepän työskentelyssä se sitten harjotellaan nimenomaan niitä.”²¹⁷

Lukuvuonna 2002–2003 uudet koulutusohjelmat ja opetussuunnitelmat olivat jo käytössä kahdella alimmalla vuosikurssilla. Hanna Korhonen opiskeli loppuun saakka vanhan opetussuunnitelman mukaan valmistuen joulukuussa 2003 ja vastaavasti Mari Seppänen aloitti opiskelunsa samana syksynä uuden opetussuunnitelman mukaisesti. Lukuvuoden 2003–2004 opinto-oppaan mukaan Kuopion Muotoiluakatemia visio oli ”kouluttaa tulevaa kulttuurialan ammattilaista, joka on: Kokemuksellisen ja toimivan tuoteympäristön tutkiva kehittäjä ja erikoisosaaja.” Tätä visiota toteutettiin esimerkiksi uusien erikoistumisalueiden kautta, joita olivat *Käden taidot hyvinvoinnin edistäjänä, Luova tuotanto, Tuoteviestintä ja käytettävyys, Digitaalinen suunnittelu* sekä *Muotoilun tekninen tuotekehitys*. Opiskelijoiden erikoistumista tuettiin myös yhteyksillä työelämään, tutkimuslaitoksiin sekä kansainvälisiin kumppaneihin. Edellä luetellut

²¹⁵ Toimintakertomus 1999, s. 23; Toimintakertomus 2000, s. 6–7, 24; Toimintakertomus 2001, s. 7; Toimintakertomus 2002, s. 5.

²¹⁶ Toimintakertomus 2000, s. 7.

²¹⁷ Hanna Korhonen 20.2.2010.

erikoistumisalueet muodostivat myös osan oppilaitoksen tutkimus- ja kehitysstrategiasta, jonka tarkoituksena oli vastavuoroisesti tukea koulutuksen ja opetussuunnitelmien sisällöllistä kehittämistä. Nämä toimintatavat tähtäsivät niin opiskelijoiden kuin opetuksenkin asiantuntemuksen kehittämiseen.²¹⁸

Varsinainen opetus toteutettiin kahdeksan opintoviikon laajuisina opintokokonaisuuksina, jotka koostuivat erilaisista ammatillisista teemoista. Opiskelijoilla oli mahdollisuus valita tarjolla olevista opintokokonaisuuksista omien taipumustensa ja kiinnostuksensa mukainen reitti. Muutoksia vuonna 1999–2000 voimassa olleisiin opintojen rakenteisiin oli tapahtunut paljon. Perusopinnot, vapaasti valittavat opinnot ja opinnäytetyö olivat suunnilleen säilyttäneet opintopistemääränsä, mutta työharjoittelun määrä oli lisääntynyt merkittävästi (16+4ov) ja yhteiset ammattiopinnot olivat korvaantuneet erikoistumisopinnoilla.²¹⁹

Perusopinnot koostuivat neljästä suuremmasta osiosta: *ammatillisen viestinnän perusteet, tuotesuunnittelun perusteet, kuvallisen ilmaisun ja viestinnän perusteet* sekä *kulttuuriammatillisuus*, jotka oli jaettu pienempiin opintojaksoihin. Ammatilliseen viestintään oli lisätty viestinnän perustaidot, jossa opiskelijan tuli hahmottaa omaa asiantuntijuuttaan sekä ammattisuuntautuneisuuttaan. Uusi kokonaisuus oli myös kulttuuriammatillisuus, jossa opiskelijan piti tutustua työelämän vaatimuksiin, liiketalousajattelun perusteisiin ja kulutuskulttuuriin sekä näiden kautta orientoitua omaan urakehitykseensä. Tähän opintokokonaisuuteen kuului *Kulttuuri – kuluttaminen – käyttöympäristöt* -opintojakso, jossa käytiin läpi esimerkiksi kulttuurin muuttumista ”esimodernista moderniin ja jälkimoderniin.” Jaksoon kuului myös kuluttajien elämäntapojen sekä tarpeiden tarkastelua näkökulman ollessa lähitulevaisuus.²²⁰ Näyttää siltä, että käsityön ja muotoilun historia -opintokokonaisuutta oli supistettu ja sitä käytiin läpi eri näkökulmasta.

Pääaineopintojen yhteisissä opinnoissa uusi kokonaisuus oli *mallintaminen ja*

²¹⁸ Kuusela 2001, s. 48–49; Hanna Korhonen 6.3.2012; Mari Seppänen 9.9.2010; Opinto-opas 2003–2004, s. 9; Toimintakertomus 2002, s. 5; Toimintakertomus 2003, s. 4, 6; Toimintakertomus 2004, s. 4.

²¹⁹ Opinto-opas 2003–2004, s. 1–9.

²²⁰ Opinto-opas 2003–2004, s. 13–21.

mallityöskentely, jossa käytiin läpi yleisiä esitystekniikoita, 3D-mallinnusta ja mallinrakentamista tuotekehityksen eri vaiheita ajatellen. Toinen uusi opintokokonaisuus oli *verkottuva projektityöskentely*, jossa eri alojen asiantuntijat toimivat yhdessä tuotekehitystoiminnan parissa ja opiskelijat osallistuivat projektityön tekemiseen. Mari Seppänen kertoi, että ensimmäisen vuoden aikana käytiin läpi jalometalli-, metalli- ja puupajat, joiden kautta materiaalit tulivat tutuiksi. Hän oli kokenut erilaisten tietokoneohjelmien läpikäymisen opiskeluaikana hyödyllisenä. Varsinaiset erikoistumisopinnot alkoivat sitten toisena opiskeluvuotena ja loput kolme vuotta painottuivat jalometallimuotoilun opiskeluun.²²¹

Jalometallimuotoilijoille suunnatut pääaineopinnot koostuivat neljästä osiosta: *tieto, taito ja tekniikka, muoto, tuotanto ja toimivuus, käyttö, käyttäjä ja konteksti* sekä *tuote, tieto ja tuotteistaminen*. Vuoden 1999–2000 opinto-oppaaseen verrattuna kultaseppien töiden rinnalla hopeaseppien työtekniikat korostuivat aiempaa enemmän. Esimerkiksi *muoto, tuotanto ja toimivuus* opintojakson puitteissa tutustuttiin jalometalleista tehtäviin muihin tuotteisiin kuten astianmuotoisiin esineisiin.²²² Risto Nylund kertoi haastattelussaan materiaalien ja tekniikoiden osaamisen merkityksestä.

”Jalometalli on niinkun ehkä eniten kumminkin säilyttänyt sitä käytännön tekemistä, että nään tärkeänä sen, että kumminkin se käsitys siitä materiaalista on - - syytä olla, vaikka olis jonkun tuotteen suunnittelija. Jos ei ymmärrä siitä materiaalin ominaisuuksista ja miten se käyttäytyy ja mitä mahdollisuutta sitä on muokata ja antaa, antaa muodonantoo niin kyllä silloin siitä suunnittelusta häviää aika paljon pois ja, ja tulee semmosia suunnitelmia, joita on vaikea tai jopa mahdoton niinkun valmistaa ja tuottaa. Et se ymmärrys siitä, että minkälainen, mitenkä tuotteita suunnitellaan niin vaatii sen, että siitä materiaalista pitää olla joku käsitys.”²²³

Muotoilun ja viestinnän viisi erikoistumisaluetta luetteloin luvun alkupuolella. Kaikkiin kuului ruotsin ja englannin kieliopinnoja, joiden osaamista syvennettiin ammatillisen toiminnan vaatimusten mukaisesti. *Käden taidot hyvinvoinnin edistäjänä* -opintokokonaisuudessa harjaannuttiin ohjaustoimintaan muotoilu- ja

²²¹ Opinto-opas 2003–2004, s. 1–3, 22–32; Mari Seppänen 9.9.2010.

²²² Opinto-opas 2003–2004, s. 2, 32–38.

²²³ Risto Nylund 28.8.2010.

ympäristökasvatuksessa tai elämispalveluiden tuottajaksi. *Luovan tuotannon* opinnoissa painotettiin muotoilun, viestinnän ja taiteen rajapintojen löytämistä. Tämä kokonaisuus soveltui esimerkiksi jalometallituotteiden studiosuunnittelijaksi aikovalle opiskelijalle. *Tuoteviestintä ja käytettävyys* oli suunnattu ”teolliseen tuotesuunnitteluun ja markkinointiviestintään erikoistuville opiskelijoille.” *Digitaalinen suunnittelu* -opintokokonaisuudessa koulutettiin nimensä mukaan ”innovaatiokykyisiä ja teknisiltä taidoiltaan asiantuntevia digitaalisen suunnittelun osajia”. Viimeisen vaihtoehdon eli *muotoilun teknisen tuotekehityksen* kautta opiskelija pystyi erikoistumaan alaansa liittyvien tuotekehitystoimintaan kuuluvien työmenetelmien ja valmistustekniikoiden kehitystyöhön.²²⁴ Projektityöskentely oli näiden erikoistumisopintojen yhteisenä piirteenä. Kyseiset opinnot poikkevat aiemmista opintokokonaisuuksista, koska näillä selkeästi ohjattiin opiskelijoiden osaamista ja erikoistumista tiettyyn suuntaan. Ammattikorkeakoulujen kulttuurialalta valmistuneiden koulutuskokemuksia ja työllistymistä ovat tutkineet Virpi Honkanen ja Sakari Ahola, jotka raportoivat tuloksiaan *Kulttuurin koulutus ja uudet urat* -kirjassa. Honkasen ja Aholan mukaan ammattikorkeakouluilta odotettiin toimivampaa työelämäyhteistyötä kuin mitä opistoilla ja yliopistoilla on perinteisesti ollut. Ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmien yhteyksiä työelämään toteutettiin pakollisen työharjoittelun lisäksi muun muassa yhteistyöprojektien avulla.²²⁵

Työharjoittelusta kerrotaan, että se koostui 16 opintoviikon laajuisesta harjoittelusta oppilaitoksen ulkopuolella sekä lisäksi neljän opintoviikon projektityöskentelystä muiden opintokokonaisuuksien sisällä. Mari Seppänen suoritti työharjoittelunsa kahdessa paikassa: Inspectalla Espoossa sekä isokyröläisellä kultasepällä Juha Koskelalla. Inspecta tarjoaa muun muassa jalometallituotteiden laadunhallintapalveluita alan toimijoille, joten Seppäsen työtehtäviin kuului jalometallituotteiden tarkastusleimausta. Toisen harjoittelupaikan ohjaajana toimi kultaseppä Juha Koskela. Seppänen oli kiinnostunut hakeutumaan hänen luokseen harjoitteluun, koska Koskela taisi harvinaisen jalometallin muokkaustekniikan nimeltä *anticlastic raising*. Koskela oli opiskellut Lahden kultaseppäkoulussa ja sen jälkeen lähti jatkamaan opintojaan Amerikkaan kyseisen tekniikan kehittäjän suomalaissyntyisen professori Heikki Sepän

²²⁴ Opinto-opas 2003–2004, s. 149–172.

²²⁵ Honkanen & Ahola 2003, s. 20–21.

oppiin. Mari Seppänen selvensi kyseistä menetelmää, että siinä tehdään hopeasepän menetelmin käsin takomalla koruja.²²⁶

Opinnäytetyöhön kuului kuuden opintoviikon laajuinen tutkiva toiminta -opintojakso, joka perehdytti opiskelijan tutkimustoimintaan. Varsinaisella opinnäytteellä tuli olla yhteys ”käytännön tason työelämään” sekä opiskelijan valitsemaan erikoistumisalueen opintoihin. Mari Seppäsen aiheena oli *Piensarjatuotantoon sopivan tarjoiluottinsarjan suunnittelu*, jonka puitteissa hän tarkasteli hopeisen tarjoiluottimen suunnitteluprosessia. Tavoitteena hänellä oli suunnitella nykyaikainen tarjoiluottinmallisto sekä löytyy mahdollisimman kustannustehokas valmistustapa piensarjatuotannolle. Opinnäytetyön tiimoilta Seppänen teki yhteistyötä leipomoyrittäjä GoodPie Bakery:n kanssa. Prosessin aikana Seppänen suunnitteli ja valmisti yrityslahjaksi aiotun kakkuottimen prototyypin sekä löysi keinoja tehostaa tuotteen valmistusprosessia.²²⁷

6.4 ”Tulevaisuuden osajille vankat työelämävalmiudet”

Kuopion Muotoiluakatemia pääsi juhlimaan 120-vuotisjuhlaa vuonna 2004. Pitkän taipaleensa aikana oppilaitos oli kehittynyt alun noin 70 oppilaan käsityökoulusta Suomen suurimmaksi muotoiluun ja viestintään erikoistuneeksi ammattikorkeakouluyksiköksi.²²⁸

Vuoden 2004 toimintakertomuksessa mainitaan, että kulttuurialan koulutusta oli jälleen kehitetty eteenpäin. Tavoitteena oli ”uudistaa ja kehittää kulttuurin innovaatioperustaa, uuden tiedon, taidon, osaamisen ja hyvinvoinnin kokonaisuutta, jossa tunnustetaan myös kulttuurin pysyvät arvot.” Jenni Rutosen aloittaessa opintonsa syksyllä 2005 jalometallimuotoilun opinnot koostuivat 240 opintopisteestä. Uudistuksen taustalla olivat oppilaitoksen omat kehittämistavoitteet sekä EU-maiden opetusministerien allekirjoittama Bolognan julistus vuodelta 1999, jonka avulla haluttiin yhdenmukaistaa

²²⁶ Inspecta: <http://www.inspecta.com/fi/Palvelut/Testaus/Jalometallien-laadunhallinta/>; Kultaseppä Juha Koskela: http://www.juhakoskela.com/sepasta_su.html; Opinto-opas 2003–2004, s. 173; Mari Seppänen 9.9.2010.

²²⁷ Opinto-opas 2003–2004, s. 174–175; Seppänen 2007, s. 1–4, 70–71; Mari Seppäsen opinnäytetyön tiivistelmä: <http://www.designkuopio.fi/abstract/2007/fi/muotoilu/2608.html>.

²²⁸ Toimintakertomus 2004, s. 4.

korkeakoulutuksen tutkintorakenteita ja tutkintojen mitoitusjärjestelmää. Entinen tuotemuotoilu oli nimetty teolliseksi muotoiluksi ja sen linjat olivat tila- ja kalustemuotoilu sekä jalometallimuotoilu. Opinnot jakaantuivat seuraavalla tavalla: muotoilun ja viestinnän perusopinnot (51 op), tuotemuotoilun yhteiset pääaineopinnot (39 op), jalometallin suuntautumisen opinnot (48 op), muotoilun ja viestinnän erikoistumisalueet (33 op), vapaasti valittavat opinnot (15 op), työharjoittelu (24 + 6 op) sekä tutkiva toiminta ja opinnäytetyö (9 + 15 op).²²⁹ 240 opintopistettä vastaa 160 opintoviikkoa, kun opintopisteen ja opintoviikon välinen kerroin on 1,5. Sen mukaan opintojen jaottelut perusopintoihin, pääaineopintoihin ynnä muihin vastaa opintoviikkojen aikaisia jakoja. Ainoastaan työharjoittelun määrää oli lisätty muutamalla opintopisteellä. Vuoden 2005 toimintakertomuksessa mainitaan, että projektiosaamista sekä työelämän kehityksen ja tarpeiden huomioimista oli lisätty koulutusohjelmissa. Luvun otsikko on lainaus vuoden 2005 opinto-oppaassa, joka viittaa myös vahvaan työelämäyhteyteen.²³⁰

Muotoilun ja viestinnän perusopinnoissa kulttuuriammatillaisuuden tilalle oli tullut *visuaalinen kulttuuri ja yhteiskunta* -opintokokonaisuus, jossa käytiin läpi taiteen, muotoilun ja viestinnän historiaa, liiketoimintaa, englannin kieltä sekä visuaalista kulttuurikenttää, jossa muun muassa hahmotettiin visuaalisia kulttuurin suunnittelutehtäviä osana yhteiskunnan kokonaisuutta.²³¹ Taiteen ja muotoilun historia oli siis otettu uudelleen mukaan koulutusohjelmaan ja siihen oli liitetty myös viestinnän historiaa. Jenni Rutonen kertoi perusopintoihin kuuluvasta kuvallisen ilmaisun opetuksen merkityksestä:

*”Ainahan se tietysti on, on plussaa, jos osaa piirtää hyvin, mutta sitä myös sitten opetetaan erikseen koulussa. - - Siellä on myös ihan, että opetetaan piirtämään, että mitä asioita kannattaa katsoa ja miettiä siinä piirtämisessä itessään.”*²³²

Pääaineopintojen, jalometallin suuntautumisen opintojen sekä muotoilun ja viestinnän erikoistumisalueet olivat pysyneet samoina kuin lukuvuoden 2003–2004 opinto-oppaassa, eivätkä niiden sisältöjen kuvaukset olleet muuttuneet. Ainoana poikkeuksena

²²⁹ Opinto-opas 2005–2009, s. 1–7, 9; Toimintakertomus 2004, s. 5, Toimintakertomus 2005, s. 9.

²³⁰ Opinto-opas 2005–2009, s. 9; Toimintakertomus 2005, s. 9.

²³¹ Opinto-opas 2005–2009, s. 13–22.

²³² Jenni Rutonen 1.7.2010.

havaitsin yhden eroavaisuuden verrattuna 2003–2004 opinto-oppaaseen, joka oli mallintaminen ja mallityöskentely -opintokokonaisuuden puuttuminen pääaineopinnoista, mutta se oli sisällytetty jossain määrin muiden kokonaisuuksien alle.²³³ Erikoistumisopinnoista nousi esille projektityöskentely-käsite, mikä varmasti vahvisti opiskelijoiden työelämään liittyviä yhteyksiä. Juhani Kesola kertoi, että yritysten kanssa tehtiin paljon yhteistyötä ja hyödynnettiin alan asiantuntijoiden tietoutta, kun esimerkiksi Saurum Oy:n työntekijä luennoi opiskelijoille tuotteiden jakelukanavista. Toisena opiskeluvuotena aloitettiin työelämäyhteistyö ja tehtiin projekteja muun muassa Kalevala Korun tai Saurum Oy:n kanssa. Näiden projektien tiimoilta yrityksen asiantuntija vieraili Muotoiluakatemiassa ja vastaavasti opiskelijat pääsivät vierailemaan kyseisessä yrityksessä. Jenni Rutonen kertoi tehneensä opiskeluaikanaan projektia Studio Art & Gems -yrityksen kanssa, jossa suoritettiin kyselytutkimus yleisölle ja sen pohjalta opiskelijat suunnittelivat mallistoja yritykselle. Varsinaisen projektin tiimoilta yritys ei valinnut kenenkään mallistoa tuotantoonsa, mutta otti myöhemmin Rutosen yhteyttä ja halusi tehdä sopimuksen hänen suunnittelemansa *Ihka* -korun tuotannosta.²³⁴

Honkasen ja Aholan mukaan ammattikorkeakoulujen työelämäyhteistyötä toteutettiin myös opiskelijoiden opinnäytetöiden avulla. Asiasta mainitaan opinto-oppaassa 2005–2009, että opinnäytetyön piti olla yhteydessä sekä opiskelijan erikoistumisopinnoihin että työelämään syventäen ammattitaitoa. Jenni Rutosen opinnäytetyön aiheena oli ”*Äidit ja tyttäret*” *Korumuotoilua salassa*, jossa hän työskenteli asiakaslähtöisen toimeksiannon parissa. Sisarukset halusivat yllättää äitinsä hänen 60-vuotisjuhlien kunniaksi, joten he päätyivät tilaamaan varta vasten äidille suunnitellun korusarjan. Rutonen teki suunnittelutyötään varten kyselytutkimuksen sisaruksille sekä lahjansajalle, joka täytti sen tietämättään saavansa korun itselleen. Näiden haastatteluiden pohjalta Rutonen teki luonnoksia korumalleista, joista tyttäret valitsivat *Valo*-korusarjan. Lopulliseen koruun tyttäret ja muotoilija olivat tyytyväisiä, mutta opinnäytetyötään varten Rutonen ei ehtinyt saamaan lahjansajaan kommentteja työn onnistumisesta.²³⁵

²³³ Opinto-opas 2005–2009, s. 23–36; 137–160.

²³⁴ Juhani Kesola 11.11.2010; Jenni Rutonen 21.2.2012.

²³⁵ Honkanen & Ahola 2003, s. 20; Opinto-opas 2005–2009, s. 162–163; Rutonen 2009, s. 3–4, 41–45; Jenni Rutosen opinnäytetyön tiivistelmä:

Työharjoittelut Jenni Rutonen teki Korhosen ja Seppäsen tavoin kahdessa osassa ja suoritti ne kesällä, jotta ne eivät vieneet aikaa varsinaisilta opiskeluilta eivätkä siten pitkittäneet valmistumista. Rutonen oli yhdeksän viikkoa harjoittelussa Ra-Mi Sepät Ky:llä, jossa hänen ohjaajanaan toimi Timo Kuosmanen eli sama henkilö, joka myöhemmin toimi myös hänen oppisopimuskoulutusohjaajana. Yksitoista viikkoa Rutonen vietti Saurum Oy:llä tuotantopäällikkö Raili Kinnarin ohjauksessa. Työharjoittelut erosivat paljon toisistaan toisen ollessa pieni pajayritys, jossa tehtiin käsin suoraan asiakkaille töitä ja toisen ollessa tehdasyritys, missä tehtiin koneellista työtä ja sarjatuotantoa.²³⁶ Keväällä 2009 valmistunut Rutonen tiivistä saamaansa koulutusta:

”Koulut oikeastaan... Ne tarjoo sen perusopetuksen ja enempi se ehkä on menny sinne teorialinjalle. Toki käytännön töitä kans täytyy olla, koska tätä alaa ei voi oppia kirjasta lukemalla. Mutta et se on ehkä enempi semmonen et sitten niitä tehään niitä perusasioita ja opitaan ne perusasiat tekemään käsin, mut sitten sen teorian kautta annetaan sitten paljon enempi näkemystä, siitä että mitä kaikkee voi olla ja voi tehdä ja saa laajemman kuvan sitten siitä koko alasta kuin vaan, että jos ois periaatteessa oppipoikana jossain ja sitten näkis sen yhen liikkeen sisällön. - - On mahdollisuus toimia laajemmin tällä alalla ja pystyy vähän miettimään opintoja ja suuntaamaan sitten mielihalujensa mukaan sen opiskelun ja muun tekemisen.”²³⁷

Tarkoitus oli selvittää toimintakertomuksista työharjoittelupaikat varsinaisen ammattikorkeakoulutoiminnan ajalta eli vuosilta 1998–2009. Jo vuoden 2001 toimintakertomuksesta kyseiset listaukset puuttuivat ja sitten vuodesta 2003 eteenpäin niitä ei enää ollut. Toimintakertomusten rakenne muuttui ylläpitojärjestelmän muutoksen myötä, koska vuonna 2003 siihen lisättiin Rouvasväenyhdistyksen liikevaihdosta kertovat laskelmat ja tilintarkastuskertomukset. Vuosilta 1998–2000 ja 2002 löytyi kuitenkin tietoa harjoittelupaikoista ja siellä oli muun muassa aiemmin mainittuja yritysnimiä: Syrjäsen Hopeatorppa Oy ja Kuopion KultArt Oy sekä Saurum Oy, jonka kanssa oli tehty vuonna 1999 myös kummilusikka -tuotekehitysprojekti. Vuoden 2000 toimintakertomus kuvailee, että tuotekehityshankkeita harjoiteltiin opintojen aikana juuri yritysyhteistyön avulla, jonka kautta opiskelijat saivat kokonaisvaltaisen kuvan tuotekehityshankkeen läpiviennistä.²³⁸ Haastatteluiden kautta

<http://www.designkuopio.fi/abstract/2008/fi/muotoilu/2896.html>.

²³⁶ Jenni Rutonen 1.7.2010.

²³⁷ Jenni Rutonen 1.7.2010.

²³⁸ Toimintakertomukset 1998–2009; Toimintakertomus 2000, s. 7.

sain selville, että monet Muotoiluakatemiaan opiskelijat päätyvät harjoitteluun kuopiolaisiin alan yrityksiin esimerkiksi Ra-Mi Sepille, Saurumille ja Kuopion KultArt:n. Tämän lisäksi Sinisessä Sillassa on ollut opiskelijoiden valmistamia tuotteita myynnissä.²³⁹

Honkanen ja Ahola kuvailevat kulttuurialan koulutusta nuorten suosimaksi ja kertovat kyseisen koulutusalan laajentuneen 1990-luvulla ammattikorkeakoulujen myötä. Vuosien 1993–1994 välisenä aikana kulttuurialalla oli valittavissa neljä koulutusohjelmaa, kun vuoteen 2002 mennessä niitä oli jo kaksitoista.²⁴⁰ Savon Sanomat uutisoivat tammikuussa 2006 otsikolla ”*Opetuksen karsimisesta kiistaa – Ammattikorkeakoulutus: Kulttuurialan aloituspaikkoja halutaan supistaa ensimmäisenä.*” Artikkelin mukaan nuorten ikäluokkien pienenemisen vuoksi ammattikorkeakouluissa jouduttiin supistamaan aloituspaikkoja opetusministeriön aloitteesta kymmenen prosenttia. Valtakunnallisten selvitysten mukaan karsittavissa olevia aloituspaikkoja oli muun muassa kulttuurialalla. Vuoden 2008 toimintakertomus varmisti 15 aloituspaikan vähentämisen muotoilun koulutusohjelmasta. Uudistus ei ollut kuitenkaan vaikuttanut koulutuksen monipuolisuuteen tai laajuuteen. Savonia-ammattikorkeakoulussa toteutettiin vuonna 2009 hallinnollinen uudistus, jonka myötä ammattikorkeakouluun muodostettiin laajempia osaamis-alueita. Kulttuurialan koulutus (muotoilu, viestintä, tanssi- ja musiikkikoulutus) liitettiin liiketoiminta- ja kulttuuriosaamisen osa-alueeseen yhdessä liiketoiminnan sekä matkailu- ja ravitsemusalan kanssa. Muotoilun koulutusohjelman aloituspaikkamäärää päätettiin supistaa uudelleen 15 aloituspaikalla.²⁴¹ Juhani Kesola puhui haastattelussaan jalometallimuotoilun koulutusohjelman tulevaisuudesta:

²³⁹ Heikki Hartikainen 2.7.2010; Hanna Korhonen 20.2.2010; Timo Kuosmanen 27.8.2010; Risto Nylund 11.11.2010; Pipsa Pasanen 2.3.2010.

²⁴⁰ Honkanen & Ahola 2003, s. 11, 18–20.

²⁴¹ Savon Sanomat 11.1.2006, Jukka Patrakka, ”Opetuksen karsimisesta kiistaa – Ammattikorkeakoulutus: Kulttuurialan aloituspaikkoja halutaan supistaa ensimmäisenä.”; Toimintakertomus 2008, s. 4–5; Toimintakertomus 2009, s. 2–5.

”Tätä koulutusta kuitenkin tällänsään niinkun ammattikorkeakoulutasoisena nyt ei kuitenkaan Suomenmaassa ole kovin paljon. Että on Lahden oppilaitos ja sitten me ja sitten on Saimaan ammattikorkeakoulussa sitten aivan niinkun korutaiteen [koulutusohjelma]... Et ne on niinkun oikeestaan ne ammattikorkeakoulutasoiset. - - Se nyt on tietänyt sit kuitenkin, että meidän täytyy olla vetovoimaisia, meidän täytyy osoittaa - - jotakin ammattikorkeakoulun tuloksia, me pystytään osoittamaan, että meillä on selkee profiili ja strategia, mitä me kehitetään ja... Ja sitten osoittaa sitä niinkun tuolta työelämän suunnasta, joka on se keskeinen asia, - - mitä niinkun ammattikorkeakoulun on annettu tehtäväks olla niinkun, toimia niinkun tämmösenä työelämälähtöisenä ja niin edelleen et meidän täytyy olla todistusaineistoo sieltä, että meitä niinkun arvostetaan ja että meitä pidetään meidän koulutusta niinkun tärkeenä niin ne on niitä asioita, - - jolla sitä perustellaan sitten - - Nykyään tuntuu, että pelkkä niukkuuden jakaminen on se asia, mitä tänä päivänä harrastetaan niin sen kanssa me kilvotellaan sitten. Pyritään antamaan mahdollisimman hyvää opetusta, mutta koko ajan katsotaan, millä resursseilla sitä tehdään.”²⁴²

7. Elinikäinen oppiminen

Kuopion Muotoiluakatemia opinto-oppaista välittyy ajatus, että opiskelijoiden pitää ammatilaisenaikin kehittää itseään jatkuvasti. Vain sitä kautta ammatilainen pystyy vastamaan työelämän muutoksiin ja sen asettamiin uusiin haasteisiin. Tässä kappaleessa käsittelen elinikäisen oppimisen aihetta tarkemmin muun muassa tekemiäni haastatteluiden kautta, koska havaitsin haastateltavieni, esimerkiksi kultaseppä Timo Kuosmanen, viittaavaan elämän läpi jatkuvaan oppimiseen.

”Tämä on semmonen ala, että tässähän opitaan koko elämä. Kaikki käsityöalat, että ikinä sitä et oo maailman paras missään tässä hommassa.”²⁴³

Opetushallituksen internetsivuilla kuvaillaan ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä elinikäisen oppimisen avaintaitoja, joita ovat: 1. elinikäinen oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. vuorovaikutus ja yhteistyö, 3. ammattietiikka, 4. terveys, turvallisuus ja toimintakyky, 5. aloitekyky ja yrittäjäyys, 6. kestävä kehitys, 7. estetiikka,

²⁴² Juhani Kesola 11.11.2011.

²⁴³ Timo Kuosmanen 27.8.2010.

8. viestintä- ja mediaosaaminen, 9. matematiikka ja luonnontieteet, 10. teknologia ja tietotekniikka sekä 11. aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit. Sivustolla mainitaan, että avaintaidot lisäävät kaikilla aloilla niin ammattisivistystä kuin kansalaisvalmiuksiakin.²⁴⁴ Nämä taidot on yhtä hyvin liitettävissä myös ammattikorkeakoulututkintoihin. Ne vertautuvat hyvin tarkastelemieni opinto-oppaiden ja opetussuunnitelmien kanssa, joissa nousi esille kerta toisensa jälkeen itsensä jatkuva kehittäminen ja tulevaisuuteen suuntaaminen. Opiskelijoiden halutaan omaksuvan jo alusta lähtien sellaisen ajatusmallin, etteivät he ole ”valmiita” valmistuttuaan vaan heidän täytyy joka päivä pyrkiä oppimaan ja uudistumaan. Juhani Kesola oli sitä mieltä, ettei koulusta tai ammattikorkeasta lähdetä ”valmiina” vaan joka päivä pitää tehdä töitä lunastaakseen paikkansa.²⁴⁵ Johdannossa olevassa Kesolan haastattelun lainauksessakin tulee ilmi ammattikorkeakoulun tyyli uudistaa opetusta ja oppimista eikä tyydytä pelkästään siirtämään tietoja sukupolvelta toiselle kuten toisen asteen koulussa on tai on ollut tapana tehdä.

Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen 100-vuotisjuhlassa vuonna 1984 rehtori Eijä Vähälä korosti puheessaan, että ”vasta ammattitaidon kautta jatkuvasti uudistumiseen ja kehittymiseen valmiina pystyy sijoittumaan työelämään. Taitosuoritus, joka on opittua ja harjaantunutta työn suorittamista, vaatii opiskelua. Tarvitaan opetusta, oppimista, harjaantumista, havaintotaitoja, tiedon käsittelytaitoja ja motorisia taitoja. Työelämään siirryttyäänkin valmistuneen tulee ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan sekä tarvittaessa nopeasti ja joustavasti pystyä erikoistumaan aikaisempaa alaansa lähellä olevaan tehtävään.”²⁴⁶ Muutama vuosi myöhemmin, vuonna 1987, Vähälä mainitsi joulujuhlapuheessaan, että ”elinikäinen koulutus” oli muodostunut uudeksi ”slangisanaksi” kouluttajien ja päättäjien keskuuteen. Hän jatkaa koulutuksen merkityksestä, että se on yhteisön selviytymisstrategian tärkein osa, koska sen avulla voidaan siirtää edellisten sukupolvien taitoja ja tietoja, kokemuksia sekä kulttuuriperintöä seuraavalle sukupolvelle ja sitä kautta on mahdollista luoda uusia valmiuksia tulevan varalle. Vähälä näkee koulutuksen aina tulevaisuuteen tähtäävänä

²⁴⁴ Opetushallitus: elinikäisen oppimisen avaintaidot: http://www.oph.fi/koulutus_ ja_tutkinnot/ammattikoulutus/amatilliset_perustutkinnot/elinikaisen_oppimisen_avaintaidot.

²⁴⁵ Juhani Kesola 11.11.2010.

²⁴⁶ Toimintakertomus 1984, s. 4–5.

toimintana, jonka pitäisi pystyä mielellään jopa jossain määrin ennakoimaan tulevaisuutta.²⁴⁷

Risto Nylund opiskeli Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa jalometallipainotteisen metalliseppäkoulutuksen. Hän mainitsi kokeneensa, että tarvitsi lisää koulutusta valmistuttuaan artesaaniksi. Asia oli varmistunut kesätöidenkin kautta, joita hän oli käynyt tekemässä parina kesänä norjalaisessa Juhls Silvergalleri:ssä. Kyseisessä yrityksessä työtehtävät olivat painottuneet korujen tekemiseen ja Nylund muisteli saaneensa rutiinia työntekemiseen ja tekniikkaan, koska siellä valmistettiin koruja sarjatyönä. Nylund oli miettinyt, ettei ollut valmis menemään edes toiselle töihin, joten hän päätti hakea Lahden kultaseppäkouluun opiskelemaan hopeaseppäksi. Sitä kautta hän sai myös täydennettyä jalometallialan opintojaan opistoasteiseksi, jonka vuoksi se tuntui luonnolliselta jatkolta.²⁴⁸ Juhani Kesola muisteli myös, että omien kesätöidensä aikana Kultakeskuksella hän oppi nopeammin asioita kuin kultaseppäkoulussa ja on huomannut vastaavan ilmiön Kuopion Muotoiluakatemian opiskelijoiden keskuudessa. Haastateltavistani Hanna Korhonen kommentoi, että muutenkin varsinainen kokemus ja työssä rutinoituminen tapahtuvat ajan kanssa. Samasta aiheesta kirjoittaa myös Jukka Tuomisto artikkelissaan *Elinikäisen oppimisen muodot – teoreettiset lähtökohdat ja käytäntö*, kun mainitsee oppimisen vaativan aikaa.²⁴⁹

”Tietysti koulussa, kun sitä tehtiin sitä yhtä työtä, koruaki, sormusta tai mitä ni... Sitä aina käytiin vähän aikoo viilaamassa puol tuntia tai sitä lähetettiin johonkin muualle tunti... Lähetettiin muita aineita sitten lukemaan, niin se jäi siihen tuas ihan pitkäksi aikoo ja sitten taas et ei tiennyt sitä aikaa paljonko siinä mäni siinä koulussa ku tehtiin sitä, silloin tällöin käytiin tekemässä aina ja... Nyt kun - - piti ruveta leipää siitä hankkimaan, niin kyllä sen siinä huomoo, että alottelija sitä vielä koulun jälkehen on. Niin, että tuskimpa sitä kukkaan on, minä en usko, että ammattilainen kun tulloo sieltä koulusta, että [naurahtaa] sitten on lupa niinkun ruveta harjottelemaan tuas niitä oikeita töitä ihan sitten.”²⁵⁰

²⁴⁷ Toimintakertomus 1987, s. 1–2.

²⁴⁸ Risto Nylund 28.8.2010.

²⁴⁹ Juhani Kesola 11.11.2010; Hanna Korhonen 6.3.2012; Tuomisto 1994, s. 14.

²⁵⁰ Raimo Kuosmanen 8.9.2010.

” – hyvin moni kuitenkin sen oman opiskelun jälkeen tituleerataan siinä vaiheessa jo ihan ammattilaiseksi omalla alallaan, vaikka hyvin, hyvin varmasti kaikilla ois siinä vielä opittavaa ja nimenomaan sitä käytännön tehtävien harjottelua.”²⁵¹

Nämä Raimo Kuosmanen ja Hanna Korhosen haastatteluiden lainaukset kuvastavat hyvin sitä, että oppiminen tosiaankin vaatii aikaa. Kuosmanen haastattelusta ilmeni, että omia taitojaan voi olla toisinaan vaikeaa arvioida. Hän muisteli ajatelleensa olevan ”hyvä seppä” valmistuttuaan, mutta työelämä paljasti asian todellisen laidan. Hanna Korhonen keskusteli mestari-oppipoika -suhteen hyvistä puolista, kuinka sen kautta mestari olisi valvomassa oppipoikansa tekemisiä. Sitä kautta uusien ja haastavien tehtävien edessä ei olisi yksin vaan voisi kysyä neuvoa kokeneelta ammattilaiselta. Raimo Kuosmanen muistaa ratkaisseensa työssä vastaanulleita ongelmia itsenäisesti, kun vastaavasti Hanna Korhonen on pyytänyt apua kollegoiltaan.²⁵²

”Voi tulla hyvinkin usein semmosia tehtäviä, että siinä joutuu ihan tosissaan pinnistelemaan, että oma ammattitaito siinä tai ymmärrys riittäisi, että millä tavalla joku asia kannattaa tehdä ja onneksi tässä kuitenkin kaupungista löytyy useita kultaseppiä, jotka on pitkään alalla ollu, niin avun kysyminen ei oo mikään ongelma ja siitä kyllä löytyy sitten varmasti joltakulta se tieto.”²⁵³

Jari Ojalan artikkelissa *Verkostot ja epätäydellinen informaatio historiassa* käydään läpi talouteen liittyviä verkostoja, joissa yksilöt ja yritykset muodostavat erilaisia suhteita toistensa kanssa. Nämä verkostot ovat vaihdannan luonnollinen osa, mutta niihin liittyy myös ei-taloudellisia merkityksiä kuten informaation hankintaa.²⁵⁴ Tämänkaltaisia verkostoja työelämään luodaan jo opiskeluaikana. Haastateltavistani Korhonen ja Seppänen olivat saaneet työharjoittelupaikkojensa kautta töitä valmistuttuaan ja vastaavasti Rutonen pääsi työharjoittelupaikkaansa oppisopimuskoulutukseen. Lisäksi verkostojen avulla voi saada apua kollegoiltaan sitä tarvitessaan.²⁵⁵

Honkanen ja Ahola toteavat tutkimuksessaan, että useilla kulttuurialan tutkinnon

²⁵¹ Hanna Korhonen 17.3.2010.

²⁵² Hanna Korhonen 17.3.2010; Raimo Kuosmanen 8.9.2010.

²⁵³ Hanna Korhonen 17.3.2010.

²⁵⁴ Ojala 2003, s. 246.

²⁵⁵ Hanna Korhonen 20.2.2010; Jenni Rutonen 1.7.2010; Mari Seppänen 9.9.2010.

opiskelleilla on muutakin koulutusta.²⁵⁶ Risto Nylund ei ole haastateltavistani ainoa, jolla on useampi alan tutkinto. Mari Seppänen täydensi metalliartesaanin tutkintoaan Kuopion Muotoiluakatemiaan jalometallimuotoilijan opinnoilla, Jenni Rutonen lähti Kuopion Muotoiluakatemiasta valmistuttuaan oppisopimuskoulutukseen tähtäimenään kultasepän tutkinto ja Pipsa Pasanen jatkoi metallityönohjaajan tutkintonsa jälkeen myös kultaseppälälle.²⁵⁷ Mari Seppänen kertoi, että Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston Artemiassa oli tutustuttu opiskeluaikana useisiin materiaaleihin ja sen takia hänestä tuntui, ettei hän omannut täysiä valmiuksia minkään materiaalin työstön kanssa. Seppänen mietti Nylundin tavoin jatkokoulutusmahdollisuuksiaan ja päätyi hakemaan kahteen eri kouluun.²⁵⁸

”Sillon kun mä sit rupesin miettii, et mitä mä sit lähtisin opiskelee siitä eteenpäin ni, et lähtis erikoistuu johonkin niist materiaaleista, mitkä on tullu tutuks, niin mä hain sillon Lahteen ja hain tänne [Kuopion Muotoiluakatemiaan] ja sit hain... Savonlinnassa alko siellä ammattikorkeessa ekaa kertaa sillon puumuotoilun linja ja hain sinne kanssa, et se oli kyllä yks vaihtoehto, että oisin jatkanut sitä puuntyöstöä. – – Mä pääsin tänne Kuopioon ja mä pääsin sinne Savonlinnaan. – – Kun mä sitten mietin sitä, että kuitenkin se korupuoli ollu aina semmonen, mikä on kiinnostanu, semmonen kultasepän työ. – – Oon sitä mieltä, että valitsin sillei oikeen, että en oo paljoo ees muistanu sitä, että meinasin päätyä sinne puupuolellekin. Ei oo kaduttanut.”²⁵⁹

Seppänen oli painottanut Savonlinnassakin korujen tekemistä, minkä vuoksi Kuopiossa tarjolla ollut jalometallimuotoilijan tutkinto oli selkeä jatke metalliartesaanin opinnoille.²⁶⁰ Nylundin ja Seppäsen tarinat kertovat esimerkinomaisesti, miten käsityöalan ihmiset kokevat kaipaavansa lisää tietoa ja taitoa ja myös hakeutuvat tarvittaessa sen äärelle.

”Osahan tästä – – ammattitaidosta on jotakin sen kaltaista, että mä joskus sanoin, että jotkut asiat on vähän niinkun pyörällä ajaminen. Sen kun jotenkin oppii kerran, sitä niinkun osaa – –. Osa taas tästä on sellasta niinkun viulun soittaminenkin, että jos, jos ei sitä viulua koko ajan soita niin – – se ei tulekaan puhtaana sieltä. Täytyy sit treenata koko ajan ja jotkut asiat on sellaisia elinikäisiä projekteja, jotkut osata hyvin juottaa

²⁵⁶ Honkanen & Ahola 2003, s. 47–49.

²⁵⁷ Pipsa Pasanen 2.3.2010; Jenni Rutonen 1.7.2010; Mari Seppänen 9.9.2010.

²⁵⁸ Mari Seppänen 9.9.2010.

²⁵⁹ Mari Seppänen 9.9.2010.

²⁶⁰ Mari Seppänen 9.9.2010.

taikka jotain semmosta. Se on aina niinkun haaste – –. Kultaseppän ammatissa sitä täytyis koko ajan oikeastaan tehdä, että siinä olis niinkun varmuutta johonkin tämmösiin haasteellisiin töihin. - - Tässä kun se rakentuu aina – – edellisen päälle ikään kuin se osaaminen. Sitä täytyy niinkun kartuttaa ja – – sitä ei voi aina sitä edeltävää pistää sivuun vaan se rakentuu aina se osaaminen seuraavan päälle.”²⁶¹

Tähän lainaukseen viitaten Kuopion Muotoiluakatemiassa käytetään osa-aikaisia tuntiopettajia täydentämään opetusta, jotta opiskelijat saisivat oppinsa mahdollisimman pätevältä henkilöltä. Esimerkiksi kultaseppä Sakari Timonen on käynyt jo vuodesta 1986 lähtien opettamassa kursseilla joitakin erityisiä töitä kuten kaiverrusta, joka on Timosella tuoreessa muistissa yksinkertaisesti, koska hän käyttää tätä taitoaan useammin hyödykseen ammatissaan. Jos Kesolan pitäisi opettaa kyseistä kurssia, niin hänellä menisi jonkun aikaa saadakseen taidoistaan kiinni, kun ei ole käyttänyt niitä pitkiin aikoihin.²⁶² Tällaisen omien kykyjensä niin sanotun heikkouden myöntämisen voi nähdä eräänlaisena vahvuutena. Eihän se olisi kenenkään etu, että taidoistaan epävarma ihminen opettaisi asiasta tietämättömiä henkilöitä jossakin vaikeassa työtehtävässä.

Opettajana jo kymmenisen vuotta toiminut Nylund kertoi oppivansa opetustöiden lomassa edelleen uusia asioita, jotka hän koki työnsä rikkautena.

”Opetan myös - - tekniikassa ihan - - perusteita ja niin kyllä siinä huomaa sen, että kun sitä joutuu toiselle selostamaan ja, ja kysyy niitä niin sanottuja tyhmiä kysymyksiä, jotka on erinomaisia yleensä aina [naurahtaa] – – niin sitten huomaa, et sitten kaikesta huolimatta vaikka luulee, että joku asia on itselleen ihan selvä, niin huomaa jonkun toisen puolen siitä, siitä asiasta. Sama oikeestaan myös tuotesuunnittelussa, että ne prosessit on aina vähän niinkun, vaikka niitä yritetään hallita, niin sitten kumminkin se tuottaa aina jotakin semmosta yllättävää ja ne on niitä, niitä helmiä, joista sitten oppii myös itse, itse paljon. Et se on varmaan se motiivi, minkä takia tätä opetustyötä minä ainakin teen, että, että siinä niinkun pystyy kehittymään – – itse.”²⁶³

Pitkään alalla toimineet voivat edelleen oppia uusia asioita ja löytää toisenlaisia näkökulmia töihin, joita ovat suorittaneet uransa aikana useita kertoja. Yhdessä toisten

²⁶¹ Juhani Kesola 11.11.2010.

²⁶² Juhani Kesola 11.11.2010; Toimintakertomus 1986, s. 8.

²⁶³ Risto Nylund 11.11.2010.

kanssa tekemällä voi havaita asioita, joille itse on ehkä sokaistunut tai ei ole osannut miettiä toiselta kantilta.

Valtiotieteen tohtori Pasi Mäenpää puhui keväällä 2011 Suomen Kulttuurirahaston Keski-Suomen rahaston vuosijuhlissa kuinka yhteiskunnan julkisilla tiloilla on sivistys- ja kasvatustehtävä. Samainen puhe julkaistiin lyhennettynä artikkelina Keski-suomalaisessa, joka kantoi nimeä *Julkinen tila on kaupungin luonnonvara*. Mäenpään mukaan julkiset tilat mahdollistavat ihmisten kohtaamisia ja sen myötä myös ideoiden kohtaamisen sekä innovaatioiden syntymisen.²⁶⁴ Myös Aulikki Holman, Katri Lappalaisen ja Sinikka Pilkevaaran *Näkymätön näkyväksi – tieto, osaaminen ja Knowledge Management* -tutkimuksessa kerrotaan, miten tietoa luodaan, tulkitaan ja siirretään eteenpäin yhteisöjen sisällä sosiaalisissa prosesseissa. Yhteisöille muodostuu ”sen jäseniä yhdistävä sekä tietoinen että tiedostamaton yhteisen tiedon järjestelmä”.²⁶⁵ Näiden kautta Kuopion Muotoiluakatemiaa voi ajatella julkisena tilana, joka mahdollistaa edellä mainitun kaltaiset ihmisten kohtaamiset ja sitä kautta uusien ideoiden syntymisen. Nämä myös vahvistavat Risto Nylundin tarinaa siitä, miten opiskelijat ja opettajat voivat vuorovaikutuksessa oppia toisiltaan. Jukka Tuomisto listaa artikkelissaan oppimisen ominaispiirteitä, joita ovat muun muassa: oppiminen on toimintaa, toiset ihmiset vaikuttavat oppimiseen, oppiminen on elinikäistä ja yksilöllistä.²⁶⁶

Akateemikko Bertel Gardberg luonnehtii *Kultaseppäkoulutusta 50 vuotta 1938–1988* -juhla-julkaisussa, että 4-vuotinen kultaseppäkoulutus on ”ainoastaan valmistautumista siihen mitä tuleman pitää. Koko elämä on opin oppimista.” Hän jatkaa, että koulun aikana perehdytään erilaisiin materiaaleihin sekä opitaan muotoilemaan niitä käsin ja työvälineiden avulla. Tämän lisäksi on tärkeää oppia valmistamaan ja käyttämään työkaluja sekä teknisiä apuvälineitä. Nämä asiat kuuluvat käsityötaitoon, jota koulun tulee antaa oppilailleen. Tämän saadun pääoman kautta oppilaat voivat ymmärtää omaa käsityökulttuuriaan ja lisäksi tutustua muiden maiden kulttureihin niistä oppien. Gardberg painottaa, ettei uuden etsimisestä saisi koskaan luopua ja käsityöläisten täytyy

²⁶⁴ Keski-suomalainen 14.5.2011, Mäenpää Pasi, ”Julkinen tila on kaupungin luonnonvara”, 5.

²⁶⁵ Holma, Lappalainen, Pilkevaara 1997, s. 13–14.

²⁶⁶ Tuomisto 1994, s. 14–5.

pysyä yksilöinä.²⁶⁷ Vaikka Gardberg puhuu tässä nimenomaan kultaseppäkoulutuksesta, niin aihe on yleistettävissä muuhunkin koulutukseen. Juhani Kesola ilmaisi Kuopion Muotoiluakatemiassa olevan sellainen lähtöajatus, että opiskelijat hakevat jokaisen harjoituksen ja työn kautta nimenomaan omaa käsialaansa sekä omia vahvuuksiaan. He ikään kuin etsivät ”kilpailuetuaan”, jota voivat käyttää hyödykseen työelämässä. Kesola kertoi luopuneensa jo aikaa sitten ajatuksesta, jonka mukaan kaikilla pitäisi olla samankaltaiset taidot. Hän haluaakin sen sijaan korostaa oppilaiden omien voimavarojen ja vahvuuksien löytämistä. Toiset osaavat tehdä laadullisesti hyviä töitä, kun taas toiset loistavat tietokoneen ääressä ja tekevät suunnittelutyötä.²⁶⁸ Tästä samasta asiasta mainittiin jo lukuvuoden 1988–1989 opinto-oppaassa, jonka mukaan artesaanin koulutuksessa jokainen päteväytyi ammattiinsa omien kykyjensä mukaisesti.

Maritta Korhonen mainitsee liseniaatintyössään, ettei ammattinimikkeen saaminen tarkoita ”valmistumista loppuiksi tiettyyn tehtävään” vaan pikemminkin se pitää nähdä valmiutena jatkuvaan kehittymiseen ja muutosten vastaanottamiseen.²⁶⁹ Tuomiston mukaan formaalinen eli tutkintotavoitteinen koulutus on vain yksi osa elinikäistä oppimista ja kasvatusta. Koulutuksella on kuitenkin merkittävä rooli siinä mielessä, että nimenomaan koulujärjestelmän piirissä opitaan ”keskeiset tiedonrakenteet, joiden varaan kaikki myöhempi oppiminen rakennetaan.” Hän jatkaa, että myöhemmin myös ”kokemuksen kautta tapahtuva informaalinen oppiminen” nojaa näihin tiedonrakenteisiin.²⁷⁰ Informaalisen oppimisen ymmärrän hiljaisen tiedon ja taidon oppimisena, jota tapahtuu arkisissa tilanteissa niin työpaikalla kuin vapaa-ajallakin. Käsitöiden tekeminen on luovaa työtä eikä siinä voi määritellä tiukasti työaikoja. Osa haastateltavistani kertoikin, että heidän tekemänsä suunnittelutyö on ikään kuin jatkuvaa mielen poimissa virikkeitä useista kohteista kuten lehdistä, internetistä, matkustuskohteista ja luonnosta.

²⁶⁷ Timonen 1988, s. 10.

²⁶⁸ Juhani Kesola 11.11.2010.

²⁶⁹ Korhonen 2001, s. 60–61.

²⁷⁰ Tuomisto 1994, s. 19–20.

”Joka päivä oppii jotaki uutta ja tietysti niissä kaikissa... Ykskään koru ei oo ollut samanlainen, minkä on tehnyt, että aina niissä jotain eroavaisuuksia on niin siinä oppii ihan väkisin sen tekemisen kautta ja kirjallisuutta ja oppikirjoja lukemalla ja muita seppiä kuuntelemalla niin koko ajan se tieto karttuu ja varmasti karttuu niin pitkään kun töitä tekee. Sitä tulee lisää ja uusia tekniikoitakin kun kehitetään koko ajan niin varmasti sitä infoa vaan tulee jatkuvasti lisää.”²⁷¹

Hanna Korhonen nosti esille, että oppimista tulee yksinkertaisesti sitäkin kautta, kun tekniikka kehittyy ja uusiutuu jatkuvasti. Vaikka moni työvaihe on jo automatisoitunut ja rutinoitunut, niin uusien teknisten apuvälineiden myötä täytyy opetella uusia asioita. Huhtikuussa 2008 Savon Sanomiin haastateltu Mari Seppänen luonnehti 3D-mallinnusohjelmaa hyväksi apuvälineeksi niin suunnittelijalle kuin asiakkaalle, koska sen avulla esimerkiksi kolmiulotteinen hahmottaminen on helpompaa.²⁷² Jaakko Itälä viittaa artikkelinsa lopussa tekniikan kehityksen myötä syntyneeseen edelleen- ja uudelleenkoulutuksen tarpeellisuuteen. Jukka Tuomiston mukaan oppimiseen ei voida kuitenkaan pakottaa eli kiinnostus jotain asiaa kohtaan lähtee aina oppijasta eikä siten taitavakaan opettaja pysty helposti opettamaan vastentahtoista oppilasta.²⁷³ Havaitsin tekemieni haastatteluiden kautta, etteivät kaikki jalometallialan ammattilaiset kokeneet tietokoneella työskentelyä vielä omakseen. Yhä edelleen osa heistä teki suunnittelutyön mieluummin kynällä ja paperilla kuin tietokoneen avustuksella. Selvästikin oppimisessa täytyy tehdä myös valintoja, haluaako kehittyä ajan vaatimusten mukaisesti vai haluaako jatkaa kerran oppimallaan tavalla. Gardberg korosti, ettei uuden etsimisestä saisi luopua. Moni alan ammattilainen on varmasti suurien kysymysten äärellä, että kannattaako ottaa riski ja ikään kuin torjua teknisen kehityksen suomat mahdollisuudet. Tähän voi liittää Gardbergin toisenkin maininnan, ettei kaikkiin kaupallisiin muotivirtauksiin, joihin ihmisiä houkutellaan, kannata sortua.²⁷⁴ Ihmisten täytyy osata tehdä omia valintojaan, mihin suuntaan haluavat itseään kehittää.

²⁷¹ Hanna Korhonen 20.2.2010.

²⁷² Hanna Korhonen 20.2.2010; Savon Sanomat 16.4.2008, Eeva Zwijnenburg, ”Koru kehittyy taiteeksi tunteista ja toiveista”.

²⁷³ Itälä 2000, s. 68; Tuomisto 1994, s. 17.

²⁷⁴ Timonen 1988, s. 10.

8. Jalometallialan koulutuksen kehittyminen Kuopiossa

Kuopiossa tapahtui suuria muutoksia jalometallialan koulutuksessa ajanjaksolla 1977–2009. Ensinnäkin oppilaitos muuttui koti- ja taideteollisuusoppilaitoksesta (opistosta) Kuopion Muotoiluakatemiaksi (ammattikorkeakouluksi). Vastaavasti koulutus kehittyi kouluasteisesta tutkinnosta ammattikorkeakoulututkinnoksi. Tämän lisäksi havaitsin suomalaisen jalometallialan olevan suhteellisen pieni, jonka myötä alan koulutuksen laadusta on haluttu pitää erityistä huolta. Tutkimusaikavälin tunnusomaiseksi piirteeksi nousikin koulutusohjelmien jatkuva kehittäminen. Opinto-oppaista nostin esille lainauksia kappaleiden otsikoihin, jotka myös tuovat ilmi koulutuksen muutosta.

Syitä, miksi alan koulutusta alettiin ylipäättään opettaa Kuopiossa, en saanut varmuudella selville. Toimintakertomuksissa asiasta ei mainittu, joten jouduin turvautumaan haastateltavieni Juhani Kesolan ja Esko Timosen muistitietoon. Kesolan mielestä vahvana vaikuttajana asiassa oli Anja Tenkama ja Timosen mukaan asian taustalla oli Eija Vähälä. Molemmat olivat ymmärtääkseni vahvoja koulutuksen kehittäjiä ja sen puolesta kummatkin ovat voineet olla asian taustalla. Jalometallialan koulutusta ei 1970-luvun lopulla ollut Suomessa kuin Lahdessa ja Espoossa, jonka vuoksi uskon, että uudistuksenhaluisessa Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa haluttiin panostaa uudenlaiseen koulutukseen. Tämän lisäksi Itä-Suomessa nähtiin olevan kysyntää kultaseppäalan työntekijöillä. ”*Jaloe työtä Kuopiossa*” -lehtiartikkelissa heinäkuussa 1978 Hannu Hakonen mainitsi suunnittelijan tehtävien opettamisen vähyyden jalometallialan koulutuksen puutteena. Samassa lehtijutussa ilmaistiin myös, ettei Kuopiossa ollut tarkoitus alkaa opettaa kultaseppiä vaan alan opetus kuului kovien materiaalien osaston suunnittelijoiksi valmistuvien koulutukseen. Tämän avulla haluttiin mahdollisesti erottautua alusta lähtien Lahden kultaseppäkoulun tarjoamasta koulutuksesta, jonka myötä sitä kehitettiin suunnittelijan/muotoilijan koulutusohjelman suuntaan.

Jalometallityön opetus alkoi varsinaisesti kurssimuotoisena koulutuksena syksyllä 1977 Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Näillä kursseilla käytiin läpi alan perustekniikoita ja tutustuttiin materiaaleihin. Tämän lisäksi opiskelijoille kävi luennoimassa alan asiantuntijoita kuten hopeatyönopettaja Markku Vilpakka.

Jalometallityön opettajana aloitti maaliskuussa 1978 Esko Timonen, joka sai tehtäväkseen kehittää koulutusohjelmaa ja suunnitella raameja jalometallityön pääaineopetukselle. Timonen kertoi suunnitelleensa pääaineen opetuksen rakennetta kurssiopetuksen pohjalta. Uudet kurssit otettiin oppilaitoksessa hyvin vastaan ja opiskelijat alkoivat painottaa jalometallityötä opinnoissaan jo ennen kuin siitä tuli pääainevalinta. Esimerkiksi haastateltavistani Pipsa Pasanen teki opinnäytetyönsä Muinais-Karjalan puvun hopeisista hevosenkenkäsoljista ja toimintakertomusten mukaan opistoasteen työharjoitteluita suoritettiin jalometallialan yrityksissä.

Elokuussa 1983 Timonen siirtyi Lahden kultaseppäkouluun lehtoriksi. Hänen työtään tuli jatkamaan Juhani Kesola, joka aloitti syksyllä 1983 jalometallin pääaineopetuksen kouluasteella. Kyseisen vuoden toimintakertomus kuvaili tämän kovien materiaalien osaston uuden pääaineen tehtäviksi maan jalometalliopetuksen monipuolistamisen sekä paikallisen elinkeinoelämän tarpeiden palvelemisen. Kesolan mukaan alun haasteiden jälkeen koulutus alkoi muotoutua uomaansa. Joulukuussa 1987 kouluasteelta valmistuivat ensimmäiset artesaanit, joiden joukossa oli haastateltavistani Risto Nylund. Kyseinen tutkintonimike oli Eija Vähälän mukaan suuri edistysaskel kouluasteen koulutusohjelmassa. Samaan aikaan opistotason tutkintonimikkeeksi tuli artenomi, joka säilyi 1990-luvulla ammattikorkeakoulun tutkintonimikkeenä. Risto Nylundin opiskeluaikaisen (1985–1987) opintosuunnitelman ja Nylundin itsensä mukaan opetus oli painottunut pitkälti käytännön harjoitteluun. Tuotesuunnittelua ja plastista sommittelua kuului myös opetukseen, mutta pienemmässä suhteessa. Uutena opetusaineena 1980-luvun puolella alkoi saada sijaa tietotekniikka, jota Pipsa Pasanen opiskeluaikana ei vielä ollut. Vuoden 1985 opintosuunnitelma kuvaili opiskelijan tarvetta tietää tavallisimpien laitteiden toimintaperiaatteet sekä osata hyödyntää tietotekniikkaa tietokoneistuvassa yhteiskunnassa.

Vuonna 1988 aloitettiin kokeilutoimintana käsiteollisen muotoilijan koulutusohjelma, jonka näen luoneen pohjaa tulevan vuosikymmenen alussa alkaneelle muotoilualan koulutusohjelmalle. Vuodesta 1989 lähtien alettiin valmistella ammattikorkeakoulua ja varsinainen kokeilu pääsi alkamaan vuonna 1992, jota kesti vuoteen 1998 saakka. Ammattikorkeakoulukokeilu oli selkeää kehittymisen aikaa, jolloin koulutus haki muotoaan ja muotoilu astui vahvasti esiin koulutusohjelmissa sekä useissa

opintokokonaisuuksissa. Lisäksi jalometallin opetus siirrettiin kouluasteelta ammattikorkeakoulun muotoilun suuntautumisvaihtoehdon pääainevalinnaksi. Ammattikorkeakoulun vakinaistumisen yhteydessä (1998–1999) kouluasteinen artesaanin tutkinto jäi pois ja artemoni pysyi ammattikorkeakoulun tutkintona vuoteen 2001 saakka. Seuraavasta vuodesta lähtien Kuopion Muotoiluakatemian koulutusohjelmat tähtäsivät muotoilijan ja medianomin tutkintoihin.

Vuoden 1999–2000 opinto-oppaassa mainittiin ensimmäisen kerran jalometallimuotoilu, jota alkoi opiskella haastateltavistani Hanna Korhonen syksyllä 1999. Hänen opiskeluaikanaan (1999–2003) oli käytössä joka vuosi tehtävät tasotyöt, joiden kautta arvioitiin opiskelijoiden oppimista. Kyseiset tasotyöt eivät olleet kuitenkaan käytössä enää Mari Seppäsen aloittaessa opiskelut vuonna 2003. Juhani Kesola selvensi tasotöiden poisjääntiä sillä, että henkilökohtaisten opintosuunnitelmien mukaan opiskelijat saattoivat valita kurseja eri järjestyksessä, joten tasotöiden teettäminen ei ollut enää mielekästä. Opinto-oppaasta 1999–2000 nousi esille myös yrittäjyyden opinnot, joihin oli panostettu uudella tavalla.

Mari Seppäsen opiskeluaikana (2003–2008) opinnot oli jaettu kahdeksan opintoviikon laajuisiin opintokokonaisuuksiin, joissa korostui erilaisten tietokoneohjelmien hyödyntäminen. Lisäksi opiskelijoille oli tarjolla uudenlaisia erikoistumisopintoja, joiden avulla opiskelijoiden osaamista ohjattiin selkeästi tiettyyn suuntaan. Näiden erikoistumisopintojen yhtenä vahvana piirteenä oli myös projektityöskentely. Jenni Rutosen opiskeluaikana (2005–2009) käytössä ollut opetussuunnitelma ei poikennut juurikaan Seppäsen opetussuunnitelmasta. Suurimpana muutoksena oli opintojen ilmaiseminen opintopisteinä opintoviikkojen sijaan.

Kauttaaltaan opinto-oppaista ilmeni opintojen työelämälähtöisyys, jota toteutettiin niin yritysten kanssa tehtävillä yhteistyöprojekteilla kuin työharjoitteluilla ja oppinäytetöillä. Erilaisten projektien kautta opiskelijat pystyivät luomaan yhteyksiä työelämäänsä jo opintojensa aikana, mikä saattoi auttaa työllistymistä valmistumisen jälkeen. Korhonen ja Seppänen pääsivät kiireapulaisiksi työharjoittelupaikkoihinsa ja vastaavasti Rutonen pääsi oppisopimuskoulutukseen entiseen työharjoittelupaikkaansa. Yhteistyön tekemistä oli harjoiteltu opiskelijoiden kesken jo jalometallityön kursseilla, joissa tehtiin yhteisiä

projekteja eri suuntaumisalojen opiskelijoiden kanssa. Ammattikorkeakoulun lähtökohdiksi kuvailtiin työelämän vaateet sekä lähiympäristön elinkeinoelämän tarpeet. Eija Vähälän mukaan yritys-elämäyhteistyötä oli harjoitettu oppilaitoksessa jo ennen ammattikorkeakouluksi muuttamista ja hän piti tärkeänä opiskelijoiden oppimista työelämän tarjoamien autenttisten tehtävien kautta.

Jalometallialaan liittyy läheisesti viimeisessä kappaleessa käsittelemäni elinikäinen oppiminen. Opinto-oppaiden kautta nousi esille opiskelijoiden itsensä jatkuva kehittäminen ja myös haastateltavani viittasivat aiheeseen. Akateemikko Bertel Gardberg korosti, ettei koulun tarkoitus ollut valmistaa opiskelijoita ammattiin vaan koulutus piti nähdä enemmänkin valmennuksena tulevaan ja oppiminen tuli ajatella koko elämän läpi kestäväenä projektina. Myös Juhani Kesola puhui haastattelussaan, ettei mistään oppilaitoksesta lähdetä ”valmiina” vaan joka päivä pitää lunastaa paikkansa maailmassa ja ottaa vastaan uutta tietoa. Tätä ajatusta vahvisti Risto Nylundin kertomus siitä, miten hän oppii edelleen uusia ajattelutapoja opiskelijoiden tekemien kysymysten kautta. Kaiken kaikkiaan tätä oman paikan lunastamista tuetaan Kuopion Muotoiluakatemiassa siten, että jokainen opiskelija saa etsiä omaa ”kilpailuetuaan”. Opiskelijoiden omien voimavarojen ja vahvuuksien löytämistä halutaan korostaa.

Lähdeluettelo

I Alkuperäislähteet

1. Arkistolähteet

KUOPION MUOTOILUAKATEMIAN ARKISTO, KUOPIO

Säännöt Rouvasväen Yhdistykselle Kuopiossa, 23.2.1897.

Kuopion Rouvasväenyhdistys r.y. SÄÄNNÖT, 23.3.1923.

Kuopion Rouvasväenyhdistys ry kulttuurivaikuttajana -esite (2010).

Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen toimintakertomukset vuosilta 1974–1990.

Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia toimintakertomukset vuosilta 1991–1999.

Kuopion Muotoiluakatemia toimintakertomukset vuosilta 2000–2010.

Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen kouluasteen jalometallipainotteisen metalliseppäkoulutuksen opintosuunnitelma 1985.

Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen opinto-opas 1975–1976, 1985–1986, 1986–1987.

Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen artesaanin ja arteminin opinto-opas 1987–1988, 1988–1989, 1989–1990.

Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia opinto-opas 1993, 1996–1997, 1999–2000.

Kuopion Muotoiluakatemia opinto-opas 2003–2004, 2005–2009.

Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun opinto-opas 1994–1995, 1995–1996.

KUOPION KULTTUURIHISTORIALLISEN MUSEON ARKISTO, KUOPIO

Museon kulttuurihistorialliseen perusnäyttelyyn liittyvät tekstit:

Niiranen, Helena (1993), Kuopion Kultaseppä Oy.

Niiranen, Helena (1993), Johan Viktor Toivanen (1859–1925).

Raimo Räsänen muistelma isästään, kirjoittajana Paula Roine:

Eino Räsänen ja hänen kultaseppäverstansa tarina.

2. Haastattelut

KUOPION KULTTUURIHISTORIALLISEN MUSEON ARKISTO, KUOPIO

Haastattelijana Merja Heiskanen:

Räsänen, Raimo, 1941 Kuopio, kaivertaja (18.5.2009).

Haastattelijana Heli Kalliola:

Hartikainen, Heikki, 1961 Iisalmi, kaivertajamestari (2.7.2010).

Hyppönen, Pekka, 1935 Sortavala, kultaseppä (19.6.2010).

Pekka Hyppösen työtodistukset

Aallon kultasepäntiike 11.2.1956

Varkauden Kello ja Kulta Oy 12.9.1959

Kesola, Juhani, 1949 Valkeakoski, Kuopion Muotoiluakatemian lehtori (11.11.2010).

Kilpi (os. Asikainen), Jaana, 1968 Kuopio, kultaseppämestari, (2.3.2010).

Korhonen, Hanna, 1979 Turku, jalometallimuotoilija
(20.2.2010, 17.3.2010, 23.4.2010, 6.3.2012).

Kuosmanen, Raimo, 1941 Maaninka, kultaseppä (8.9.2010).

Kuosmanen, Timo, 1965 Kuopio, kultaseppä (27.8.2010).

Nylund, Risto, 1966 Kuopio, hopeaseppä, Kuopion Muotoiluakatemian lehtori
(28.8.2010, 11.11.2010, 23.–24.2.2012).

Pasanen, Pipsa, 1956 Kuopio, kultaseppämestari (2.3.2010).

Rutonen, Jenni, 1985 Maaninka, jalometallimuotoilija (1.7.2010, 21.2.2012).

Räsänen, Raimo, 1941 Kuopio, kaivertaja (4.7.2010).

Seppänen, Mari, 1979 Pieksämäki, jalometallimuotoilija (9.9.2010).

Haastattelijana Heli Kalliola (aineisto tekijän hallussa):

Timonen, Esko, 1942 Kesälahti, lehtori (2.3.2012, 16.3.2012).

*Kutsu Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksen
jalometalliseppäkoulutuksen keskustelu- ja tiedotustilaisuuteen 11.2.1983
ja keskustelun pohjalta koottu aineisto (kopio)*

3. Alkuperäislähteenä käytetty kirjallisuus

Hietakari, Eero (1961), *Kuopion Rouvasväenyhdistys*. Kuopio: Oy Kuopion Kansallinen kirjapaino. (Uusintapainos 1990, Kuopion Työkeskus).

Oksala, Päivö & Turja, H.A. (1944), *Ammattiopinto-ohjeita*. Helsinki: Otava.

4. Alkuperäislähteenä käytetyt opinnäytetyöt

Korhonen, Hanna (2003), *Haptinen koru – tutkimuksen kohderyhmänä sokeat*. Kuopion Muotoiluakatemia, tuotemuotoilu/jalometallimuotoilu, opinnäytetyö nro 2036.

Rutonen, Jenni (2009), *”Äidit ja tyttäret” Korumuotoilua salassa*. Kuopion Muotoiluakatemia, tuotemuotoilu/jalometallimuotoilu, opinnäytetyö nro 2896.

Seppänen, Mari (2007), *Piensarjatuotantoon sopivan tarjoiluotinsarjan suunnittelu*. Kuopion Muotoiluakatemia, tuotemuotoilu/jalometallimuotoilu, opinnäytetyö nro 2608.

5. Lehdet

Keskisuomalainen

14.5.2011, Mäenpää Pasi, ”Julkinen tila on kaupungin luonnonvara”, 5.

Kuopion Muotoiluakatemia lehtileikekansiot vuosilta 1973–2010.

II Tutkimuskirjallisuus

Ahtokari, Reijo (1980), *Suomen Kultaseppien Liiton historia ja matrikkeli 1956–1980 – Suomen Kultaseppien liitto 75 vuotta*. Helsinki.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina (2006), *Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä*. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Ulla-Maija Peltonen toim., *Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä*, 25–48.

Harmainen, Tuija & Kallio, Juha (2006), *Eligius – Jalot kullan takajat*. Helsinki: Gummerus kirjapaino. Suomen kultaseppien liiton juhlaulkaisu.

Heikkilä, Darja (2003), *Käsityön ammatillinen opetus Suomessa 1700-luvulta nykypäiviin*. Teoksessa: Anttila, Pirkko, Heikkilä, Darja, Ylönen, Irene, *Suomalaisen käsityökoulutuksen vaiheita 1700-luvulta 2000-luvulle*. Jyväskylä: Kopijyvä Oy, 7–48. Suomen käsityön museon julkaisu, nro 22.

Heikkilä, Darja (2004), *Käsityön ammatillinen opetus Suomessa 1700-luvulta nykypäiviin – ”Taloutta varten hyvin tehtyjä esineitä”*: kotiteollisuusopetus Lapin maatalousseuran maataloudellisessa edistystyössä 1900-luvulla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos, Suomen historia, pro gradu -työ.

Heinänen, Seija toim. (1990), *Käsityön ulottuvuuksia*. Jyväskylä: ER-paino Ky. Suomen kotiteollisuusmuseon julkaisuja, nro 7.

Heinänen, Seija toim. (1998), *Käsityö kunniaan – nostalgiaa ja nykyaikaa: kirjoituksia käsityöstä ja Suomen käsityön museosta*. Jyväskylä: Suomen käsityön museo (Porvoo: t+t). Suomen käsityön museon julkaisuja, nro 16.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000), *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Holma, Aulikki, Lappalainen, Katri & Pilkevaara, Sinikka (1997), *Näkymätön näkyväksi – tieto, osaaminen ja Knowledge Management*. Erikoistyö, Teknillinen korkeakoulu, Koulutuskeskus Dipoli, 1997:8.

Honkanen, Virpi & Ahola, Sakari (2003), *Kulttuurin koulutus ja uudet urat*. Turku: Digipaino. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti, 61.

Itälä, Jaakko (2000), *Ammatillisen koulutuksen rooli Suomen rakentamisessa*. Teoksessa Rajaniemi, Anneli toim., *Suomalaisen ammattikasvatuksen historia*. Helsinki: Opetus-, kasvatustieteiden ja koulutusalojen säätiö. Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Opetus-, kasvatustieteiden ja koulutusalojen säätiö – Okka-säätiön julkaisuja, s. 41–69.

Kalela, Jorma (1999), *The Challenge of Oral History – The Need to Rethink Source Criticism*. Teoksessa Ollila, Anne ed., *Historical perspectives on memory*. Helsinki: Finnish Historical Society, 139–154. *Studia Historica* nro 61.

Kalela, Jorma (2006), *Muistitiedon näkökulma historiaan*. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Ulla-Maija Peltonen toim., *Muistitietotutkimus – Metodologiaa kysymyksiä*. Helsinki: Hakapaino Oy, 67–92.

Klemelä, Kirsi (1999), *Ammattikunnista ammatillisiin oppilaitoksiin : ammatillisen koulutuksen muotoutuminen Suomessa 1800-luvun alusta 1990-luvulle*. Turku: Turun yliopisto: Painosalama. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti, 48.

Korhonen, Maritta (2001), *Ammattikorkeakoulu – työ ja oppiminen yhteistyössä?* Kuopio: Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, 1455–2833; 2/2000. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden laitos, lisensointityö.

Korkiakangas, Pirjo (2005), *Muistoista tulkintaan – Muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa*. Teoksessa Korkiakangas, Pirjo, Ohlsson, Pia ja Ruotsala, Helena toim., *Polkuja etnologian menetelmiin*. Helsinki: Ethnos, 129–147.

Kuula, Arja (2006), *Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Kuusela, Reijo et al. (2001), *Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu: Osaava ja Tekevä palveluksessanne*. Kuopio: Hakapaino.
- Kuusisto, Leena (2000), *Kulttuurialan koulutuksen kehittyminen*. Teoksessa Rajaniemi, Anneli toim., *Suomalaisen ammattikasvatuksen historia*. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö. Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – Okkasäätiön julkaisuja, s. 148–151.
- Leiviskä, Helena toim. (1988), *Perinteisiä käsityöammatteja 2*. Helsingin Käsityö- ja Teollisuusyhdistys ry. Forssa: Forssan kirjapaino.
- Makkonen, Elina (2009), *Muistitiedon etnografiaa tuottamassa*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja nro 58.
- Makkonen, Elina (2010), *Tutkijan rooli muistitietoetnografiassa*. ELORE 1/2010: http://www.elore.fi/arkisto/1_10/ajankoht_makkonen_1_10.pdf [viitattu 18.3.2012].
- Nummela, Ilkka (1989), *Kuopion historia 3: Kunnallishallinnon uudistamisesta sen demokratisointiin 1875-1918*. Jyväskylä: Gummerus.
- Ojala, Jari (2003), *Verkostot ja epätäydellinen informaatio historiassa*. Teoksessa Ahonen, Kalevi et al (toim.) *Toivon historia. Toivo Nygårdille omistettu juhlaKirja*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos.
- Ollila, Anne (1999), *Introduction: History as Memory and Memory as History*. Teoksessa Ollila, Anne ed., *Historical perspectives on memory*. Helsinki: Finnish Historical Society, 139–154. *Studia Historica* nro 61.
- Portelli, Alessandro (2006), *Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen?* Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Ulla-Maija Peltonen toim., *Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä*, 49–64.
- Rauhala, Pentti (2000), *Opistoasteesta ammattikorkeakouluun*. Teoksessa Rajaniemi, Anneli toim., *Suomalaisen ammattikasvatuksen historia*. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö. Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – Okkasäätiön julkaisuja, s. 178–182.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa toim. (2005), *Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Räisänen, Matti (1986), *Perinteisiä Käsityöammatteja*. Helsingin Käsityö- ja Teollisuusyhdistys ry. Porvoo: WSOY.
- Tikka, Marko (2002), *Valhe, emävalhe, muistitieto, asiakirja? Historiantutkijan näkemys arkistoaineistojen, erityisesti muistitiedon käytön eettisistä ongelmista ja asiaan liittyviä kokemuksia*. ELORE 2/2002: http://www.elore.fi/arkisto/2_02/tik202.html [viitattu 18.3.2012].

Timonen, Esko et al. (1988), *Kultaseppäkoulutusta 50 vuotta 1938–1988: Kultaseppäopiston 50-vuotisjuhla-julkaisu*. Lahti: Markprint.

Timonen, Esko (1994), *Kultaseppän työtehtävät ja ammattiin orientoituminen*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Käsityöopettajan koulutuslinja, syventävien opintojen tutkielma.

Toivanen, Pekka (2000), *Kuopion historia 2: Savon residenssistä valtuusmiesten aikaan*. Jyväskylä: Gummerus.

Tokola, Jaana (1998), *Yrittäjien yhteistyötä 130 vuotta: Kuopion käsi- ja pieneollisuusyhdistys 1868–1998*. Kuopio: Juankosken kirjapaino.

Tuomisto, Jukka (1994), *Elinikäisen oppimisen muodot – teoreettiset lähtökohdat ja käytäntö*. Teoksessa Kajanto, Anneli & Tuomisto, Jukka toim., *Elinikäinen oppiminen*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 13–45. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, Vapaan sivistystyön vuosikirja, 0355–2020; 35.

Ukkonen, Taina (2000a), *Menneisyyden tulkinta kertomalla – Muistelupuhe oman historian ja kokemuksetuottamisen prosessina*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, nro 797.

Ukkonen, Taina (2000b), *Muistieto tutkimuksen kohteena ja aineistona*. ELORE 2/2000: http://www.lore.fi/arkisto/2_00/ukk200.html [viitattu 18.3.2012].

Ukkonen, Taina (2002), *Mietteitä muistitietohistorian eettisistä ja lähdekriittisistä ongelmista*. ELORE 2/2002: http://www.lore.fi/arkisto/2_02/ukk202.html [viitattu 21.4.2012].

III Sähköiset lähteet

Bertel Gardberg (1916–2007):
<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/8494/> [viitattu 2.4.2012].

FINLEX, Asetus ammattikorkeakouluopinnoista 256/1995:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950256> [viitattu 28.5.2012].

Inspecta: <http://www.inspecta.com/fi/Palvelut/Testaus/Jalometallien-laadunhallinta/> [viitattu 23.4.2012].

Invalidiliitto ry:n historiaa: <http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/invalidiliitto/historiaa/> [viitattu 25.4.2012].

Kultaseppä Juha Koskela:
http://www.juhakoskela.com/sepasta_su.html [viitattu 23.4.2012].

Hanna Korhosen opinnäytetyön tiivistelmä:

<http://www.designkuopio.fi/tiivistelmat/2004/fi/muotoilu/2036.html>

[viitattu 23.4.2012].

Kuopion Muotoiluakatemia henkilökunta:

<http://www.designkuopio.fi/yhteystiedotframe.html> [viitattu 13.3.2012].

Kuopion Muotoiluakatemia historiaa:

<http://www.designkuopio.fi/avaintietoiframe.html> [viitattu 15.3.2012].

Kuopion Muotoiluakatemia koulutusohjelmat:

<http://www.designkuopio.fi/koulutusframe.html> [viitattu 21.3.2012].

Lahden Muotoiluinstituutin korumuotoilun koulutusohjelma:

<http://www.lamk.fi/muotoilu/haku.html?action=nayta&kurssiid=58> [viitattu 21.3.2012].

Opetushallitus: elinikäisen oppimisen avaintaidot:

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/elinikaisen_oppimisen_avaintaidot [viitattu 14.4.2012].

Jenni Rutosen Curriculum Vitae:

http://www.jennirutonen.com/JR_CV.pdf [viitattu 13.3.2012].

Jenni Rutosen opinnäytetyön tiivistelmä:

<http://www.designkuopio.fi/abstract/2008/fi/muotoilu/2896.html> [viitattu 25.4.2012].

Koulutuskeskus Salpaus, tietoa artesaanin koulutuksesta:

http://www.salpaus.fi/kulta_ja_kaiverrus/tietoa_alasta/ [viitattu 24.4.2012].

Koulutuskeskus Salpauksen hopeasepäalan koulutusohjelma:

http://www.salpaus.fi/opiskele/etsi/?kurssiid=176&bu=/kulta_ja_kaiverrus/koulutusmahdollisuudet/ [viitattu 24.4.2012].

Koulutuskeskus Salpauksen kaivertajan koulutusohjelma:

http://www.salpaus.fi/opiskele/etsi/?kurssiid=286&bu=/kulta_ja_kaiverrus/koulutusmahdollisuudet/ [viitattu 24.4.2012].

Koulutuskeskus Salpauksen kultasepäalan koulutusohjelma:

http://www.salpaus.fi/opiskele/etsi/?kurssiid=175&bu=/kulta_ja_kaiverrus/koulutusmahdollisuudet/ [viitattu 24.4.2012].

Saimaan ammattikorkeakoulun kuvataiteen koulutusohjelma:

<http://www.saimia.fi/fi-FI/koulutustarjonta/kuvataide/kuvataiteen-koulutusohjelma>

[viitattu 21.3.2012].

Saurum Oy:n internetsivusto *Vuosien varrelta*:

http://www.saurum.fi/Saurum_Oy/VUOSIEN_VARRELTA.html [viitattu 15.3.2012].

Mari Seppäsen opinnäytetyön tiivistelmä:

<http://www.designkuopio.fi/abstract/2007/fi/muotoilu/2608.html> [viitattu 23.4.2012].

Muistokirjoitus Oppi Untracht:sta:

<http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/2480/oppi-untracht> [viitattu 29.3.2012].

Liitteet

LIITE 1

Merja Heiskanen
Kuopion kulttuurihistoriallinen museo
Kauppakatu 23
70100 Kuopio
puh. (017) 18 2615, 044 718 2615
merja.helena.heiskanen@kuopio.fi

Haastattelija:
Heli Kalliola
Kiljanderinkatu 3 C 13
40600 Jyväskylä
heli.kalliola@jyu.fi

Kultaseppä
Nimi
Katuosoite
Kuopio

Kuopio 1.12.2009

Asia: Kuopion kultasepät -haastattelupyynnö

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo on käynnistänyt Kuopion kultasepät, heidän työnsä ja tuotteensa -tutkimus- ja näyttelyhankkeen, jossa kuvataan tämän ammattikunnan työtä ensimmäisten kuopiolaisten seppien toiminnasta lähtien nykyhetkeen asti. Tavoitteena hankkeessa on esitellä myös nykyaikaa, jalometallimuotoilun nykyvaihetta ja työtaidon ja menetelmien oppimista. Nyt tehtävät haastattelut liittyvät tutkimuksen 1900–2000-luvun kehitystä ja tuotantoa kuvaavaan osaan, jota on tarkoitus tuoda esille myös suunnitteilla olevassa näyttelyssä ja julkaisussa.

Kultaseppien työn ja tuotteiden tutkimuksen ja esille tuonnin ovat tunteneet tärkeäksi tutkijoiden ja alan ammattilaisten lisäksi myös suuri yleisö, jonka mielenkiinto sekä vanhaa että uutta jalometalliesineistöä kohtaan kasvaa koko ajan. Kultaseppien työ on tuotteina ollut tärkeä sekä Kuopiossa että ympäröivällä seudulla. Tuotteet ovat omistajiensa arvoesineitä edelleen. Ne kantavat mukanaan aikakautensa muotokielen lisäksi myös niiden valmistushetken ja käyttöön liittyvää historiaa.

Pyydämme Teitä osallistumaan tutkimukseemme haastateltavana. Haastattelun tekee Jyväskylän yliopistoon opinnäytetyötä valmisteleva Heli Kalliola. Haastattelut tehdään helmi-elokuussa 2010.

Oheisena haastattelun runko, jossa ovat eriteltyinä aihealueet.

Haastattelu nauhoitetaan ja nauhoituksesta kirjoitetaan paperikopio, joka säilytetään Kuopion kulttuurihistoriallisen museon arkistossa, jossa se on tulevaisuudessakin tutkijoiden käytettävissä. Haastattelumateriaalia tullaan käyttämään tietolähteenä sekä

Heli Kalliolan kandidaatinseminaarissa ja pro gradu -työssä että Kuopion kulttuurihistoriallisen museon tulevassa näyttelyssä ja julkaisussa.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo on ammatillisesti hoidettu, valtionapua saava, Kuopion kaupungin omistama museo, joka kaikessa toiminnassaan noudattaa museaalaisia periaatteita.

Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa Kuopion kultaseppien toiminnan ja tuotteiden dokumentointi on osa museon tieto- ja esinekokoelmien keruutyötä. Museon perusnäyttelyssä on esillä kolmen kultaseppä/yrityksen eli, I. Tihlin, J.V. Toivasen ja Kuopion Kultaseppä Oy:n tuotantoa. Vuonna 1993–94 järjestettiin erikoisnäyttely ”Kirkon käsityöaarteita”, jossa oli esillä kirkollista jalometalliesineistöä. Kuopiolaisista kultaseppistä on julkaistu tietoja osana kaupunkihistoriallista tutkimusta esim. Kuopion historia osat 2 ja 3, mutta omaa erillistä tutkimusta ja -näyttelyä aiheesta ei ole tehty.

Heli Kalliola ottaa Teihin yhteyttä puhelimitse tammikuun aikana.

Toivomme myönteistä suhtautumista hankkeellemme ja haastattelupyyntöömme.

Heli Kalliola
haastattelija

Merja Heiskanen
intendentti

LIITE 2

Perustietolomake haastatteluja varten

Haastattelu-aika ja -paikka:

Haastattelu alkoi kello: _____

päättyi: _____

Kertojan nimi:

(myös entinen sukunimi)

Kertojan ammatti:

(myös eläkeläisen aikaisempi ammatti)

Kertojan syntymäaika ja -paikka:

Nykyinen osoite:

Aikaisemmat asuinpaikat:

Koska muuttanut paikkakunnalle:

Perhesuhteet:

(Vanhemmat:)

Haastattelijan nimi:

Nauhurityyppi:

Huomioita (huomautuksia) haastattelun kulusta:

LIITE 3

Sopimus haastatteluaineiston käytöstä

Haastateltava:

Haastattelija:

Haastatteluaineiston pääkäyttö:

Aineistoa saa käyttää myöhemmin (rengastakaa oikea vaihtoehto):

Tutkimustarkoituksiin	kyllä/ei
Opinnäytetöihin	kyllä/ei
Museon näyttelytoimintaan	kyllä/ei

Muut toiveet aineistonkäytön suhteen:

Aineistoa tullaan säilyttämään Kuopion kulttuurihistoriallisen museon arkistossa.

Paikka

Aika

Haastateltavan allekirjoitus

Nimen selvennys

Haastattelijan allekirjoitus

Nimen selvennys

LIITE 4

Kultaseppä –haastattelulomake

Henkilötiedot

1. Haastattelun tiedot

Haastattelijan nimi:

Haastattelun pvm ja -paikka:

2. Haastateltavan henkilötiedot

Nimi:

Ammatti tai arvo:

Osoite:

Syntymäaika ja -paikka:

3. Perhetausta

- Vanhempien nimet, syntymäajat ja ammatit

- Sisarten nimet, syntymäajat ja ammatit

- Puolison nimi, syntymäaika ja ammatti

- Lasten nimet, syntymäajat ja ammatit

4. Työhistoria

Koulutus:

- yleissivistävä koulutus (koulun nimi, aika ja paikka)

- ammatillinen koulutus (jokaisesta koulutuksesta nimi, aika, paikka ja tutkinto)

Työhistoria:

- Työnantajan nimi, osoite, ammattinimike, työtehtävät, työssäoloaika

(Työpaikat kirjataan aikajärjestyksessä ja jokaisesta kirjataan em. tiedot.)

Kultaseppän työhön liittyvistä työpaikoista voidaan piirtää liitteeksi työtilan pohjapiirros, johon merkitään työpisteet ja työkoneet.

Huomautukset:

Haastattelun yhteydessä lainaksi saadut/kopioidut tms. haastatteluun liitetyt valokuvat tai muut dokumentit:

Kuopiolaista kultaseppäntyötä -näyttelyyn lainaksi saatava materiaali:

LIITE 5

Kultaseppä –haastattelukysymykset

Kultaseppän nimi: _____
Haastattelu pvm: _____

Työhön oppiminen

1. Kultaseppän ammattiin hakeutumisen taustaa (esikuvat, isän ammatti)?
Oma harrastuneisuus (piirustustaito, käsityöt)?
2. Miksi valitsit kultaseppän ammatin? (Oliko muuta toiveammattia?)
Kauanko on harjoittanut ammattia? (Onko ollut jollain muulla alalla ennen?)
3. Missä opiskeli alalle? Kauan opinnot kestivät? Millainen koulutus oli?
Oppipoikavaihe, missä suoritit sen? Kuvaile oppipoikavaihetta
(Työharjoittelut) Opinnäytetyö; millainen piti tehdä, miten arvioitiin?
Muut opetettavat aineet?
4. Mikä oli ammattiopiskelun ja ammatissa taitamisen kannalta tärkein
oppimispaikka/ohjaaja/työpaikka? Miksi?
5. Miten koulutus on muuttunut vuosien saatossa?
Miten kokee koulutuksen muutoksen?
Elinikäinen oppiminen alalla?

Työhistoria

6. Jokaisen työsuhteen/työpaikan yleiskuvailu
7. Mahdollinen oman yrityksen perustaminen, yrityksen yleiskuvailu
(Jos ei ole perustanut, onko harkinnut omaa yritystä?)
(Miten toimii vuokrapöytä -toiminta?)
8. Paljonko jää aikaa tuotteiden tekoon, jos on oma yritys/täytyy tehdä myös
asiakaspalvelua?
9. Ammatissa toimimisen muutos
Millaisia muutoksia on ollut vuosien saatossa?
10. Työtilat, tiloissa tapahtuneet muutokset
11. Työyhteisö
Työkaverit? Heidän ammattinimikkeet ja työtehtävät
Onko yrittäjäkumppania?
Onko yhteistyötä muiden (kuopiolaisten) kultaseppien kanssa?
12. Työvälineet
Mitkä ovat olleet tärkeimpiä työvälineitä?
Onko työvälineet henkilökohtaisia vai yhteisiä?
Onko työvälineet muuttuneet ajan saatossa?
Onko työvälineitä valmistettu mahdollisesti itse?
13. Työasu – kuvailu
14. Materiaalit
Mikä on pääasiallinen materiaali, jota käytät?
Mistä saa materiaalia?
Miten talouden muutokset esim. lama vaikuttaa materiaalien hankintaan?
(pula-aikana alpakka/uushopea)

15. Työvaiheet, tekniikka ja niissä tapahtuneet muutokset
16. Tuotteet
 - Pääasialliset tuotteet (tuotteiden teko, korjaaminen)
 - Mikä inspiroi tuotteiden suunnittelua?
 - Erikoistuotteet (Onko joku tuote erityisen suosittu? Yrityslahjat?)
 - Kaivertaako itse tuotteita? (käsin vai koneella?)
17. Asiakaskunta: Onko vakituisia asiakkaita? (Yrityksiä?)
18. Millainen Kuopio on työympäristönä?
 - Millaista on toimia tämän alan yrittäjänä Kuopiossa?
 - Miten kaupunki tukee yrittäjiä?
 - (Onko työskennellyt toisella paikkakunnalla?)
19. Millainen kultasepän asema on yhteiskunnassa?
 - Onko ammatin arvostus laskenut jossain vaiheessa?
 - (rikkamakoruliikkeet – uniikit aidot korut)
20. Miten talouden muutokset näkyvät kultasepän –alalla?
21. Onko alalla kuinka paljon kilpailua?
22. Miten mainostaa yritystään?
23. Onko alalla millainen sukupuolijakauma?
 - (Onko alalla saman verran naisia ja miehiä? Toisia enemmän?)
24. Ammattiin liittyvä täydennyskouluttautuminen
 - Onko käynyt täydentämässä koulutustaan? Missä?
25. Yhdistystoiminta
 - Onko mukana jossain ammattiinsa liittyvässä yhdistyksen toiminnassa?
 - Kuopion kultaseppien yhdistys ry
 - Kuopion seudun yrittäjänaiset ry tms.
 - Mikä yhdistyksen toimintaperiaate on?

LIITE 6

Esko Timosen sähköpostihaastattelu 2.3.2012

Henkilötiedot:

Koko nimi, syntymäaika, ammatti

Missä opiskelitte kultaseppäalalle? Opiskelu-aika ja valmistumisvuosi

Missä olette opiskelleet opettajan pätevyudet? Ajankohta

Miten tulitte Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitokseen töihin?

Milloin lähditte pois Kuopiosta ja mikä oli siitä seuraava työpaikkanne?

Milloin olette jääneet eläkkeelle ja mistä työpaikasta?

Kysymyksiä Kuopiosta:

Miksi jalometallikursseja päätettiin alkaa opettaa Kuopiossa?

Kerroitte puhelimesta, että muualla Suomessa ei ollut silloin jalometallialan koulutusta Lahden lisäksi. Kertokaa tästä tarkemmin. Vaikuttiko Anja Tenkama tai Eija Vähälä osaltaan jalometallin opetuksen aloittamiseen? Miten ajatus jalometallialan opetuksesta Kuopiossa otettiin vastaan? Olivatko ihmiset kannustavia tai epäileviä sen onnistumisesta? Oliko jalometalliopetuksen aloittamisella Kuopiossa millaisia vaikutuksia koko kultaseppäalan kehittymisessä ajatellen koko Suomea?

Toimintakertomuksista selvisi, että jalometallialan kursseja oli vuosina:

Jalometallikäsitteiden kurssi, 27.9.–21.12.1977, Jalometallialan kurssi 05.–30.06.78, Jalometallityökurssi 05.11.–21.12.81, Jalometallin täydennyskurssi 02.09.–16.12.82

Tiedättekö kuka piti vuoden 1977 kurssin? Te olette tulleet opettajaksi toimintakertomuksien mukaan vasta seuraavana vuonna 1978. Mitä näillä jalometallityökurseilla käytännössä opetettiin?

Miten jalometallikursseja otettiin oppilaiden keskuudessa vastaan? Toimintakertomuksien mukaan niihin osallistui 10-20 oppilasta per kurssi.

Milloin, miten tai miksi jalometallista päätettiin tehdä sitten pääainevalinta?

Miten loitte jalometallilinjalle pääaineen opetuksen rakennetta? Tuliko siihen ohjeita ns. jostain ylemmältä taholta?

Miten uuden tutkinnon nimike luotiin? Kultaseppä -nimike ei ole ollut käsittääkseni missään vaiheessa käytössä Kuopiossa, vaan alkuun tutkinnon nimike taisi olla jalometalliseppä.

Juhani Kesolan haastattelusta ymmärsin, että te suunnittelitte opetuksen ja hän sitten tuli varsinaisesti toteuttamaan pääaineen opetusta. Minua kiinnostaisi tietää, miksi päätitte lähteä pois Kuopiosta juuri pääaineen opetuksen alkamisen alla? Miten Kesola valittiin opettajaksi jatkamaan työtänne?

Te piditte lisäksi oppisopimuskoulutuskursseja Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa:

teoriakurssi 18.02.–29.03.80, II teoriakurssi 03.08.–11.09.81, I teoriakurssi 01.03.–08.04.82, III teoriakurssi 13.04.–21.05.82, II teoriakurssi 17.01.–25.02.1983, I teoriakurssi 07.03.–15.04.83.

Miten näiden kurssien opetus alkoi? Mistä nämä oppisopimuskoulutuskurssien oppilaat olivat ja mikä taho antoi varsinaisen kultasepän tutkinnon (Lahden kultaseppäkoulu)? Mitä näillä kursseilla käytännössä opetettiin? Miten ne erosivat noista edellä mainituista jalometallityön kursseista? Valmistuiko näillä kursseilla kultaseppiä vai oliko niistä joku kultaseppämestaritytön kurssi? Tiedättekö, miksi näitä oppisopimuskursseja ei järjestetty enää teidän lähtönne jälkeen?